

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ. ЗБАЛАНСОВАНА ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ І ПРЕДСТАВНИЦТВО

Документи Ради Європи

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Гендерна рівність. Збалансована політична участь і представництво

Документи Ради Європи

Рада Європи

Цю збірку розроблено Управлінням з виборів і громадянського суспільства Ради Європи та перекладено українською мовою за сприяння та в рамках проєкту Ради Європи «Підтримка прозорості, інклюзивності та чесності виборчої практики в Україні». Збірка має на меті підвищення громадської обізнаності про стандарти та політики Ради Європи у відповідній сфері.

Збірка не є всеохопною та була розроблена виключно з метою інформування. Щоб отримати професійну або правову пораду, будь ласка, звертайтеся до кваліфікованого професіонала.

Збірку надруковано за погодженням з Радою Європи, проте переклад документів українською мовою є виключною відповідальністю перекладача.

Неофіційний переклад документів здійснено за редакцією доктора юридичних наук, президента Інституту виборчого права Юрія Ключковського.

Для часткового або повного відтворення змісту правових інструментів Ради Європи – таких, як конвенції, рекомендації або резолюції, – англійською або французькою мовою не потрібна окрема ліцензія. Всі інші запити щодо цієї публікації мають бути адресовані Директорату комунікацій (F-67075 Strasbourg Cedex або publishing@coe.int).

Оформлення обкладинки, дизайн та верстка:
Ганна Война

Коректор: Сергій Чемеркін

Фото: Council of Europe, ©shutterstock

© Рада Європи, серпень 2021 р.,
англійська версія: "Gender equality.
Balanced political participation and representation"
© Рада Європи, серпень 2021 р.,
переклад українською мовою

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Council of Europe Electoral Laboratory

Council of Europe methodology for electoral cooperation

ВСТУП

Досягнення гендерної рівності та збалансованої політичної участі жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень є надзвичайно важливим для повної реалізації прав людини, а також однією зі стратегічних цілей діяльності Ради Європи. Рівний розподіл повноважень щодо прийняття рішень між жінками та чоловіками різного походження й віку зміцнює і збагачує демократію.

Відповідно до стандартів Ради Європи, зокрема, тих, які визначені в Рекомендації 2003(3) Комітету міністрів щодо збалансованої участі жінок і чоловіків у прийнятті політичних та суспільних рішень, представництво жінок чи чоловіків у будь-якому органі, що ухвалює рішення у політичному та суспільному житті, не повинно бути нижчим 40%. Незважаючи на всю пророблену роботу, зміни в законодавстві та практиці, а також ужиті заходи, політична участь та представництво жінок все ще є викликом для багатьох країн, зокрема й для держав-членів Ради Європи.

І досі існує багато різних аспектів, які можуть перешкоджати політичній участі жінок. Серед них – деякі аспекти, що стосуються виборчих систем і функціонування політичних партій, гендерні стереотипи та сексизм, соціальний і приватний розподіл роботи та обов'язків, ролі та цінності, що просуваються деякими моделями сім'ї. Гендерно збалансована політична участь жінок та чоловіків стосується не лише кількості жінок і чоловіків у списках партій та кількості отриманих мандатів, але й рівних умов і можливостей вільно та безпечно вести свою передвиборчу кампанію, крім того, вона передбачає існування безпечного середовища, вільного від сексизму і гендерних стереотипів, під час виконання мандату після виборів. Політичне середовище (чи то у режимі онлайн, чи то у режимі офлайн), куди входять політичні інститути, – вільне від сексизму, домагань та насильства – є необхідним для вільних, інклюзивних та рівних умов демократичних виборів.

Тому діяльність Ради Європи спрямована на розширення політичної участі жінок із метою підтримки держав-членів у досягненні гендерного балансу у прийнятті рішень, орієнтована на боротьбу з гендерними стереотипами та сексизмом і на підвищення рівня гендерної чутливості у процесах прийняття рішень.

З якою метою підготовлено цю збірку документів? Рада Європи протягом десятиліть працювала над питаннями гендерної рівності та збалансованої політичної участі: перші рекомендації щодо правового захисту від дискримінації за ознакою статі та усунення сексизму з мови датуються серединою 1980-х – початком 1990-х років.

Ця публікація представляє нормативно-правовий доробок Ради Європи з питань гендерної рівності, що стосується збалансованої політичної участі та представництва жінок і чоловіків. Її мета – сприяти підвищенню обізнаності учасників виборчих та політичних процесів у державах-членах Ради Європи про чинні стандарти і рекомендації, що містяться в резолюціях та рекомендаціях Комітету міністрів, Парламентської асамблеї, Конгресу місцевих та регіональних влад, стосовно дій та заходів, яких необхідно вжити для забезпечення безпечного політичного середовища й досягнення гендерної рівності та збалансованої участі жінок і чоловіків, що є запорукою сталого розвитку.

Зміст

► Комітет міністрів	7
Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки	9
Рекомендація Rec(2003)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних і суспільних рішень	45
Рекомендація CM/Rec(2019)1 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним	51
► Парламентська асамблея	69
Резолюція 1489 (2006) Механізми, що забезпечують участь жінок у процесах прийняття рішень	71
Рекомендація 1898 (2010) Прохідні бар'єри та інші риси виборчих систем, що впливають на репрезентативність парламентів у державах-членах Ради Європи	75
Рекомендація 1899 (2010) Збільшення представництва жінок у політиці через виборчу систему	77
Резолюція 1706 (2010) Збільшення представництва жінок у політиці через виборчу систему	79
Резолюція 1751 (2010) Подолання сексистських стереотипів у засобах масової інформації	81
Резолюція 1898 (2012) Політичні партії та представництво жінок у політиці	85
Резолюція 2111 (2016) Оцінювання дієвості заходів, спрямованих на розширення представництва жінок у політиці	89
Резолюція 2222 (2018) Сприяння розмаїттю та рівності в політиці	93
Рекомендація 2152 (2019) Сприяння розвитку парламентів, вільних від сексизму та сексуальних домагань	95
Резолюція 2274 (2019) Сприяння розвитку парламентів, вільних від сексизму та сексуальних домагань	97
Резолюція 2275 (2019) Роль та відповідальність політичних лідерів у протидії мові ворожнечі та нетерпимості	101
Резолюція 2339 (2020) Захист прав людини у часи кризи та пандемії: гендер, рівність і недискримінація	105
► Конгрес місцевих і регіональних влад	111
Рекомендація 288 (2010) Досягнення сталої гендерної рівності в місцевому та регіональному політичному житті	113
Резолюція 303(2010) Досягнення сталої гендерної рівності в місцевому та регіональному політичному житті	115
Рекомендація 390 (2016) Політична участь і представництво жінок на місцевому та регіональному рівнях	119
Резолюція 404 (2016) Політична участь та представництво жінок на місцевому та регіональному рівнях	121
Звіт CG-FORUM(2020)02-04final Боротьба із сексистським насильством щодо жінок у політиці на місцевому та регіональному рівнях	125

Комітет міністрів

COMMITTEE
OF MINISTERS
COMITÉ
DES MINISTRES

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Стратегія ґендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки¹

**Прийнята Комітетом міністрів
7 березня 2018 року на 1309-му
засіданні заступників міністрів**

1. Переклад цієї публікації українською мовою здійснено за сприяння проєкту «Свобода медіа в Україні», що впроваджується в межах спільної програми Ради Європи та Європейського Союзу «Партнерство заради належного врядування», і є виключною відповідальністю перекладача.

Зміст

ВСТУП: РАДА ЄВРОПИ ТА ҐЕНДЕРНА РІВНІСТЬ	11
Правові документи Ради Європи	12
Стратегія ґендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 роки	13
Нова Стратегія ґендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки	13
Рада Європи в глобальному контексті: Стратегія ООН щодо сталого розвитку на 2030 рік	15
МЕТА ТА СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ	17
Стратегічна ціль 1: Запобігання ґендерним стереотипам і сексизму та боротьба з такими явищами	18
Стратегічна ціль 2: Запобігання та боротьба із насильством щодо жінок і домашнім насильством	21
Стратегічна ціль 3: Забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя	24
Стратегічна ціль 4: Досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень	26
Стратегічна ціль 5: Захист прав жінок та дівчат-мігранток, біженок і шукачок притулку	28
Стратегічна ціль 6: Реалізація стратегії досягнення ґендерної рівності в усіх політиках та заходах	30
ІНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, РЕСУРСИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ	33
ПАРТНЕРСТВА	34
КОМУНІКАЦІЯ	35
ДОДАТОК І. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	36
ДОДАТОК ІІ. СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	43

ВСТУП: РАДА ЄВРОПИ ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ

1. Досягнення гендерної рівності – ключовий елемент у реалізації місії Ради Європи, суть якої – захищати права людини, підтримувати демократію та забезпечувати принцип верховенства права.
2. *Гендерна рівність передбачає рівні права для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також їхню однакову значущість, можливість, обов'язки та участь у всіх сферах суспільного й особистого життя.* Так само вона означає рівний доступ жінок і чоловіків до ресурсів та розподіл цих ресурсів між ними.
3. Незважаючи на те, що прогрес помітний, і упродовж останніх десятиріч правовий статус жінок у Європі беззаперечно покращився, до реального досягнення рівноправ'я жінок та чоловіків на практиці ще далеко. Гендерна нерівність та структурні бар'єри існують у багатьох сферах, відводячи жінкам та чоловікам їхні традиційні ролі та обмежуючи жінок у можливостях користуватися своїми основними правами. Регулярний моніторинг і дослідження показують, що прогрес щодо політичної участі жінок, доступу до правосуддя та викорінення шкідливих гендерних стереотипів і сексизму відбувається дуже повільно. Один із найвиразніших прикладів нерівності жінок та чоловіків – насильство над жінками. Його трактують як порушення людських прав жінок і як основну перешкоду до гендерної рівності.

” Незважаючи на те, що прогрес помітний, до реального досягнення рівноправ'я жінок та чоловіків на практиці ще далеко.

4. У нинішньому контексті чимраз більших економічних труднощів і відповідних політики й заходів жорсткої економії, за умов політичної невизначеності та зростання нерівності на всіх рівнях суспільства важливо визнати значний внесок жінок у суспільство та економіку, а також високу ціну гендерної нерівності. Такі чинники, як посилення націоналізму і популізму та їхні наступи на права жінок, вплив мігрантів та біженців, зменшення ресурсів для механізмів і політики щодо гендерної рівності й невиконання погоджених стандартів, зумовили появу нових викликів та загострили деякі проблеми, які продовжують існувати на шляху суспільства до досягнення повної поваги до рівних прав жінок і чоловіків та гендерної рівності. Також потрібно приділити належну увагу формуванню соціальних й економічних умов для здійснення рівних прав для жінок та чоловіків, зокрема залучаючи більше жінок до можливостей у сфері економіки й сприяючи розвитку їхньої економічної незалежності.
5. Новаторська робота Ради Європи у сфері прав людини та гендерної рівності сприяла розробленню міцної правової та політичної схеми. Гендерна рівність – один із пріоритетних напрямів діяльності організації, і Рада Європи продовжує активно вирішувати як поточні, так і нові виклики й усувати бар'єри для досягнення реальної і повної гендерної рівності.
6. Водночас Рада Європи запроваджуватиме двосторонній підхід, який охоплюватиме:
 - ▶ спеціальну політику та заходи, зокрема, за потреби, можливі позитивні дії у важливих сферах для покращення становища жінок із метою наближення де-факто до гендерної рівності;
 - ▶ сприяння, моніторинг, координацію й оцінювання процесу гендерної рівності в усіх стратегіях та програмах², згідно з якими гендерна рівність стосується (ре)організації, вдосконалення, розроблення та оцінювання політичних процесів із метою включення концепції гендерної рівності

2. Рекомендація [CM/Rec\(2007\)17](#) Комітету міністрів державам-членам щодо стандартів та механізмів гендерної рівності.

до всіх стратегій на всіх рівнях та етапах за участю суб'єктів, які зазвичай залучені до процесу прийняття політичних рішень³.

7. Історично нерівноправні відносини у владі між жінками та чоловіками призвели до домінування чоловіків над жінками та дискримінації жінок із боку чоловіків, а також до перешкоджання повноцінному покращенню становища жінок. Однак і жінки, і чоловіки є жертвами стереотипів, що обмежують можливості як одних, так й інших.

8. Участь чоловіків і хлопців важлива для досягнення ґендерної рівності. Політика має також враховувати ґендерно зумовлену нерівність, що стосується чоловіків і хлопців.

” Участь чоловіків і хлопців важлива для досягнення ґендерної рівності.

Правові документи Ради Європи

9. Робота Ради Європи в галузі прав людини та ґендерної рівності сприяла появі комплексних правових документів⁴, керівних настанов щодо політики⁵, спрямованих на досягнення кращого становища та розширення прав і можливостей жінок та ефективної реалізації ґендерної рівності в державах-членах і за їх межами.

10. Комітет міністрів і Парламентська асамблея Ради Європи прийняли вражаючу кількість конвенцій та рекомендацій, які спрямовують процеси розвитку ґендерної рівності в Європі та в усьому світі й впливають на них.

11. **Європейська конвенція з прав людини** (Конвенція) – основний європейський договір про права людини: Стаття 1 Конвенції гарантує права та свободи, що поширюються на кожного, хто перебуває під юрисдикцією 47 держав-членів Ради Європи. Принцип недискримінації за ознакою статі гарантують стаття 14 і Протокол 12 до Конвенції. Крім того, **Європейська соціальна хартія** встановлює реалізацію економічних та соціальних прав без дискримінації. **Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами** (Стамбульська конвенція) широко визнають як найбільш всеохопний міжнародний документ у боротьбі з насильством щодо жінок і домашнім насильством у багатьох його формах. Окрім того, **Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми** спрямована на запобігання та протидію торгівлі жінками, чоловіками та дітьми з метою сексуальної, трудової чи будь-якої іншої експлуатації, а **Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства** (Лансаротська конвенція) – це перша угода, здійснена з метою криміналізації всіх форм злочинів сексуального характеру проти дітей.

12. Рекомендації Комітету міністрів та резолюції Парламентської асамблеї⁶, що стосуються ґендерної рівності, охоплюють низку різних питань, зокрема питання боротьби із дискримінацією за ознакою статі, викорінення сексистської лексики, захисту жінок від насильства, досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень, ґендерної рівності в освіті та спорті, у галузі ЗМІ та аудіовізуальній сфері, забезпечення стандартів та механізмів ґендерної рівності, захисту та просування прав жінок і дівчат з обмеженими можливостями, забезпечення ґендерної рівності в медіа. Вони надають державам-членам ключові стандарти для розробки законодавства та здійснення політики на національному рівні, що відповідатимуть усталеним міжнародним стандартам у сфері ґендерної рівності.

3. Група спеціалістів Ради Європи щодо питань ґендерної рівності, 1998 рік.

4. Покликання в цій стратегії на міжнародні угоди й інші документи не потрібно вважати за обов'язок держав-членів, які підтримали стратегію, дотримуватися згаданих угод, якщо такі держави не є їхніми сторонами відповідно до міжнародного законодавства.

5. Резолюція та план дій, прийняті на 7-й Конференції міністрів Ради Європи, відповідальних за рівноправ'я між жінками та чоловіками, «Подолання прірви між *де-юре* та *де-факто* рівноправ'ям із метою досягнення реальної ґендерної рівності» (25 травня 2010 року, Баку, Азербайджан); і Декларація Комітету міністрів «Перетворення ґендерної рівності в реальність», прийнята в Мадриді, Іспанія, 12 травня 2009 року.

6. Див. сайт: <https://pace.coe.int/en>.

Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 роки

13. Започаткована 2012 року Трансверсальна (наскрізна) програма Ради Європи з питань гендерної рівності спрямована на посилення впливу та ефективності документів у сфері гендерної рівності через підтримку імплементації таких документів у державах-членах та в межах самої організації. Програма мобілізує всі інституції, сектори, міжурядові структури Ради Європи, механізми моніторингу та часткові угоди, а також зовнішніх партнерів організації, об'єднуючи таким способом ресурси для потужнішого впливу, відчутнішої сили та більшої цілеспрямованості. Комісія з питань гендерної рівності Ради Європи (ГЕС) посідає центральне місце в таких зусиллях.

14. Найбільш відчутним результатом Трансверсальної (наскрізної) програми стала перша [Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 рр.](#) (Стратегія), яку одногосно прийняв Комітет міністрів у листопаді 2013 року. Стратегія базується на сильних сторонах, особливостях і додатковому внеску Ради Європи та визначає ідеологію й основу для ролі та дій Ради Європи у сфері гендерної рівності. Стратегія сприяє цілісному та інтегрованому підходу до гендерної рівності та надає рекомендації й підтримку державам-членам Ради Європи, а також внутрішнім інституційним органам і механізмам для вирішення старих та нових викликів у межах реалізації стандартів у сфері гендерної рівності.

15. Стратегія гендерної рівності на 2014-2017 роки визначила п'ять пріоритетних напрямів:

- 1 боротьба з гендерними стереотипами та сексизмом;
- 2 запобігання насильству щодо жінок та боротьба з ним;
- 3 гарантування рівного доступу жінок до правосуддя;
- 4 досягнення збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень;
- 5 реалізація стратегії досягнення гендерної рівності в політиці та усіх заходах.

16. У процесі реалізації Стратегії Рада Європи опікується пропагуванням та моніторингом/оцінкою стандартів – із метою виявити прогалини та перешкоди на шляху до імплементації цих стандартів, а також займається розробкою заходів, інструментів та програм співпраці для усунення таких прогалин і надання підтримки державам-членам щодо застосування відповідних документів. Іншим важливим елементом Стратегії гендерної рівності на 2014-2017 роки було створення та зміцнення стратегічних партнерських відносин з іншими регіональними та міжнародними організаціями, а також із громадянським суспільством із метою забезпечити синергію, посилити вплив та підвищити ефективність, ширше охоплення та популяризацію стандартів.

17. Щорічні звіти ГЕС для Комітету міністрів щодо імплементації Стратегії підтвердили провідну роль Ради Європи у сфері гендерної рівності та її чимраз більший авторитет як на європейському, так і на глобальному рівні. Гендерна рівність залишається пріоритетним напрямом для наступних голів Комітету міністрів. Регулярні звіти й моніторинг також підтвердили, що держави-члени активно провадять діяльність, пов'язану з усіма п'ятьма завданнями Стратегії гендерної рівності Ради Європи, і що національні зусилля спираються на ініціативи та інструменти, розроблені під керівництвом ГЕС. Співпраця з державами-членами надзвичайно важлива, вона дозволила Стратегії використовувати стандарти Ради Європи з новаторськими ініціативами та уроками, засвоєними з національного досвіду.

Нова Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки

18. Основу нової стратегії становить значний нормативно-правовий доробок Ради Європи стосовно гендерної рівності, а також результати першої Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 роки. Документ враховує як нинішню економічну ситуацію, так і політичний вплив Ради Європи, зокрема основні пріоритети організації. У новій стратегії наголошено на цілях та пріоритетах Ради Європи з питань гендерної рівності на 2018-2023 роки, визначено методи роботи та головних партнерів, а також заходи, необхідні для досягнення кращих результатів.

19. Проблеми, із якими зіштовхнулися держави-члени Ради Європи в процесі імплементації Стратегії на 2014-2017 роки, були пов'язані з подіями глобального та регіонального значення, як-от: негативна реакція на права жінок, нерівні владні структури та продовження гендерно зумовленого насильства, за-

грози правозахисникам жінок, обмежена участь жінок у політичному житті та процесі прийняття рішень, гендерні упередження та стереотипи, сексизм і дискримінація жінок, зокрема й сексистські висловлювання онлайн та офлайн, а також під час політичного дискурсу, обмежений доступ до якісного працевлаштування та фінансових ресурсів, відсутність соціальної й економічної інфраструктури для здійснення рівних прав чоловіків і жінок (як-от наявність дитячих садків, достатньо оплачувана відпустка з догляду за дитиною, батьківські виплати тощо). Останнім, але не менш важливим чинником, є скорочення бюджету та жорсткі заходи, які застосовують до органів та установ, що займаються питаннями гендерної рівності. Імплементация законів та політики щодо гендерної рівності тісно пов'язана з фінансовими та людськими ресурсами, виділеними на це завдання. Відповідно зміцнення інституційних механізмів гендерної рівності на національному та місцевому рівнях і наявність ресурсів на всіх рівнях – надзвичайно важливі, тому й визначатимуть майбутній прогрес із метою поліпшення гендерної рівності на місцях.

20. Конференція «Ми ще там? Оцінюючи прогрес, заохочуючи до дії: Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 рр.»⁷ підбила підсумки імплементації Стратегії та висунула низку рекомендацій щодо підготовки наступної Стратегії гендерної рівності Ради Європи, серед яких необхідність врахувати прогрес та досягнення, а також ті питання, що виникли, як-от міграція та вплив біженців.

21. Жінки особливо, але також і чоловіки, часто зазнають дискримінації за кількома ознаками, переліченими у статті 14 Європейської конвенції з прав людини та доповненими завдяки відповідній практиці Європейського суду з прав людини. Необхідно врахувати всі форми дискримінації та їхню природу для того, щоб політики щодо гендерної рівності та «типові політики» були цілком ефективні для жінок та чоловіків, дівчат і хлопців з огляду на різницю між ними. Нова стратегія визначає важливий виклик, який полягає в забезпеченні того, щоб усіх жінок було враховано в політичних стратегіях щодо гендерної рівності та захисту, передбачених відповідними документами, зокрема й незахищених груп жінок (як-от жінки-роми, жінки-інваліди, мігрантки та жінки-біженці)⁸. Для цього нова стратегія приділяє належну увагу перехресним формам дискримінації, що відображає переміщення фокусу з множинної дискримінації⁹ на включення численних особистостей і міжсекторальності¹⁰. Міжсекторальна дискримінація за ознаками етнічної приналежності, віку, інвалідності, сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності, поміж іншим, непропорційно маргіналізує певні групи жінок. Тому міжсекторальність розглядають як наскрізне питання крізь призму пріоритетних цілей нової стратегії.

” Зміцнення інституційних механізмів гендерної рівності визначатиме майбутній прогрес із метою поліпшення гендерної рівності.

22. Окрім того, дискримінація за ознакою статі має структурний і горизонтальний характер, який пронизує всі культури та громади на всіх рівнях. Гендерні нерівності також «додаються» протягом життя, тому певні негативні чинники, із якими зіштовхуються в молодому віці, накопичуються впродовж усього життєвого циклу та можуть спричинити подальші труднощі в житті. Отже, щоб зафіксувати таку реальність, необхідно застосовувати принцип життєвого циклу до політичних стратегій у питаннях гендерної рівності.

” Міжсекторальність розглядають як наскрізне питання крізь призму пріоритетних цілей нової стратегії.

7. 30 червня – 1 липня 2016 року в Таллінні (Естонія): <http://www.coe.int/en/web/genderequality/tallinn-conference>.

8. Держави-члени можуть на національному рівні визначити інші незахищені чи особливі групи жінок, які потребують упровадження цільових політик і заходів.

9. «Певні групи жінок через свою стать і поєднання інших чинників, як-от раса, колір шкіри, мова, віросповідання, політичні чи інші погляди, національне чи соціальне походження, зв'язок із національною меншиною, народження дитини чи інший статус, перебувають в особливо вразливому становищі. Крім дискримінації за ознакою статі, ці жінки часто страждають від одного або кількох інших типів дискримінації одночасно» (пункт 59 Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи CM/Rec (2007)17 щодо стандартів та механізмів гендерної рівності).

10. «Множинна ідентичність наголошує на наявності міжсекторальних груп людей і важливості реагування на їхню особливу ситуацію, досвід та ідентичність». *Інновації на перехрестях. Органи забезпечення рівноправ'я, що займаються питанням міжсекторальної дискримінації*, Еквінет (Європейська мережа органів з питань рівноправності), листопад 2006 року.

23. У новій стратегії визнають важливість подолання постійних гендерних прогалів у сфері зайнятості, оплати праці, бідності, пенсій і незбалансованої частки домашніх обов'язків і обов'язків, пов'язаних із доглядом, між жінками та чоловіками, оскільки такі питання становлять ключові чинники економічної незалежності жінок. Економічна незалежність та розширення прав і можливостей жінок – це передумова для забезпечення гендерної рівності та рівноправних і стійких суспільств. Розширення економічних прав збільшує доступ жінок до економічних ресурсів та можливостей, зокрема до роботи, послуг, майна та навичок, та, як наслідок, примножує їхній внесок в економічний розвиток та зростання. Стійкість політики та політичної волі мають вирішальне значення для покращення економічних можливостей та прав жінок відповідно до Європейської соціальної хартії.

24. У новій стратегії також розглядають наслідки, пов'язані з рівністю між жінками та чоловіками в питаннях гідності, а також у правах у суспільному, приватному та сімейному житті. Варто зважати на соціальну значущість відпустки матері та батька у зв'язку із доглядом за дитиною та значення обох батьків у вихованні дітей, а також на роль піклувальників про дорослих підопічних, аби гарантувати, що права жінок і чоловіків поважають цілковито та однаковою мірою. Належить пропагувати рівний розподіл неоплачуваних домашніх обов'язків і обов'язків щодо догляду, щоб викрити гендерні стереотипи, гарантувати баланс між робочим і сімейним життям жінок та чоловіків, а також наблизитися до реальної гендерної рівності.

25. Роль чоловіків як у державній, так і в приватній сферах має вирішальне значення для досягнення прогресу на шляху до справжньої гендерної рівності. Участь чоловіків і хлопців, а також їхня відповідальність як учасників змін у питаннях гендерної рівності дуже важливі. Потрібно подолати гендерні стереотипи чоловіків, щоб звільнити чоловіків і хлопців від тиску стереотипних очікувань, із якими вони зіштовхуються. Оскільки гендерні стереотипи є поширеними та діють протягом усього життя, для вирішення питань, що стосуються соціалізації чоловіків і хлопців у великій кількості соціальних контекстів, як-от: удома, на всіх етапах системи освіти, на робочому місці та в економіці у широкому розумінні цього слова, у ЗМІ й мережах, а також в особистих стосунках – необхідне застосування принципу життєвого циклу. Чоловіків потрібно долучити до просування прав жінок як активних партнерів і бенефіціарів політики гендерної рівності.

26. Глибока прихильність до *де-факто* рівності між жінками та чоловіками на всіх рівнях та у всіх сферах разом із розширенням прав жінок та викоріненням сексизму і гендерних стереотипів принесуть користь усім майбутнім поколінням і суспільству в цілому. Рух до реальної гендерної рівності також потребує зміни жіночої та чоловічої ролі, зокрема й рівний розподіл відповідальності за догляд і домашні обов'язки.

27. Нова стратегія здійснюватиметься в узгодженому порядку з іншими стратегіями та планами дій Ради Європи, зокрема у сферах прав дітей, управління інтернетом, прав людей з інвалідністю, інтеграції ромів та інших груп неосілого населення й захисту дітей біженців і мігрантів у Європі.

28. Таблицю, яку готують що два роки і яка вказує на поточну, майбутню та запропоновану діяльність (відповідно до бюджетного циклу Ради Європи), буде додано до нової стратегії, аби показати безпосередній зв'язок між стратегічними цілями та конкретними заходами і засобами, які застосовують для їхнього досягнення.

Рада Європи в глобальному контексті: Стратегія ООН щодо сталого розвитку на 2030 рік

29. Всеосяжний та широкий спектр документів і роботи Ради Європи забезпечує важливий внесок у зусилля держав-членів щодо досягнення [Цілей сталого розвитку ООН](#) (ЦСР). Рада Європи сприяє досягненню цілей, встановлених відповідними міжнародними документами, такими як Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), Пекінська платформа дій та Програма ООН зі сталого розвитку до 2030 року.

30. Рада Європи має три основоположні, унікальні та всеохоплюючі конвенції у сфері людської гідності, які стосуються ЦСР:

- ▶ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція);
- ▶ Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми;

- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція).

31. Ці конвенції мають глобальну інформаційну підтримку. Вони були розроблені з розумінням того, що заходи для вирішення глобальних проблем, пов'язаних із ґендерно зумовленим насильством, торгівлею людьми та сексуальною експлуатацією дітей, не повинні обмежуватися певним географічним регіоном. Їхні положення заохочують нормативні та політичні зміни в усіх регіонах світу, і всі держави можуть стати учасниками цих конвенцій. Для учасників, що не є державами-членами, вони пропонують комплексний план дій як на глобальному, так і на національному рівнях. Їх можна використовувати як сценарій та платформу для міжнародної співпраці, огляду й обміну досвідом, який пропонує унікальні рекомендації у розробці національної політики та законодавства. Через них Рада Європи та її держави-члени здатні підтримати Ціль 5 («Забезпечення ґендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток») та Ціль 16 («Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях») і сприяти їхній імплементації.

32. 14 показників, узгоджених на рівні ООН, для визначення імплементації дев'яти завдань, які становлять Ціль 5 (ґендерна рівність), охоплюють пріоритетні напрями роботи Ради Європи, спрямовані на досягнення ґендерної рівності. Стратегія ґендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 роки та нова стратегія безпосередньо стосуються багатьох завдань Цілі 5, зокрема питань людської гідності та боротьби з ґендерною нерівністю; сприяння повноцінній участі жінок у суспільстві; необхідності гарантувати доступ до систем справедливого правосуддя для всіх та працювати в партнерських стосунках.

33. Ціль 16 (мир, верховенство права і сильні інституції) також має дотичність до роботи Ради Європи щодо ґендерної рівності, адже стосується забезпечення «доступу до правосуддя для всіх». Рада Європи вирішує ці питання в ході своєї роботи з метою гарантування рівного доступу жінок до правосуддя. Крім того, Ціль 16 охоплює завдання, спрямовані на зменшення фізичного, психологічного та сексуального насильства й на зниження показників пов'язаної із таким насильством смертності, а також припинення розбещення, експлуатації, торгівлі та всіх форм насильства щодо дівчат та хлопчиків – сфер, охоплених конвенціями Ради Європи та відображених у заходах і співпраці з 47 державами-членами та країнами Південного Середземномор'я.

34. Насамкінець, завдання, пов'язані з ґендерною рівністю, у межах ЦСР також актуальні для нової стратегії, зокрема ЦСР 1¹¹, 3¹², 4¹³ та 8¹⁴.

11. Подолання бідності у всіх її формах та усюди.

12. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці.

13. Забезпечення всеохопної і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх.

14. Сприяння поступальному, всеохопному та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх.

МЕТА ТА СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ

35. Загальною метою нової стратегії є досягнення ефективної реалізації політики гендерної рівності та розширення можливостей для жінок і чоловіків у державах-членах Ради Європи шляхом підтримки імплементації наявних документів та зміцнення *нормативно-правового доробку* Ради Європи в галузі гендерної рівності під керівництвом Комісії з питань гендерної рівності Ради Європи (ГЕС). Основну увагу впродовж 2018-2023 років буде зосереджено на шести стратегічних напрямках:

- 1 Запобігання гендерним стереотипам та сексизму й боротьба з такими явищами.
- 2 Запобігання та боротьба з насильством щодо жінок і домашнім насильством.
- 3 Забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя.
- 4 Досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень.
- 5 Захист прав жінок-мігрантів, жінок-біженців та жінок-шукачів притулку.
- 6 Реалізація стратегії досягнення гендерної рівності в усіх політиках та заходах.

36. Пріоритетні сфери розширюють і зміцнюють роботу Ради Європи та держав-членів, створюючи додаткову цінність для діяльності інших регіональних та міжнародних організацій. Окрім того, вони будуть підтримувати Раду Європи та держав-членів у галузі гендерної рівності для досягнення відчутних результатів протягом періоду, який охоплює нова стратегія.

37. Бенефіціарами нової стратегії є жінки та чоловіки, дівчата та хлопці, які проживають у 47 державах-членах Ради Європи, та суспільство в цілому. Уряди держав-членів займаються імплементацією нової стратегії на національному та місцевому рівнях у тісній співпраці з установами з питань гендерної рівності, органами з питань рівності та громадянським суспільством.

Стратегічна ціль 1: Запобігання гендерним стереотипам і сексизму та боротьба з такими явищами

38. Гендерні стереотипи – це упереджені соціальні та культурні шаблони чи ідеї, згідно з якими чоловіків та жінок наділяють такими характеристиками й функціями, які визначені й обмежені їхньою статтю. Гендерні стереотипи – серйозна перешкода для досягнення реальної гендерної рівності, вони призводять до дискримінації за ознакою статі. Формування таких стереотипів може обмежити розвиток природних талантів і здібностей дівчаток та хлопчиків, жінок та чоловіків, їхні наукові та професійні впровадження й досвід, а також можливості у житті загалом.

39. Гендерні стереотипи – результат і причина глибоко вкорінених ставлень, цінностей, норм і упереджень. Їх використовують для виправдання та збереження історично встановленої влади чоловіків над жінками та, зокрема, сексистського ставлення, яке гальмує процес покращення ситуації з гендерною рівністю.

40. Насильницький і принизливий онлайн-контент, зокрема порнографія, нормалізація сексуального насильства, зокрема й зґвалтування, підкріплюють ідею покірності жінок і сприяють ставленню до жінок як до підлеглих членів родини та суспільства. Стереотипи призводять до насильства щодо жінок, сексистської мови ненависті щодо жінок, особливо феміністок, а також сприяють збереженню та зміцненню гендерних стереотипів і сексизму.

41. Гендерні стереотипи та патріархат також негативно впливають на чоловіків і хлопчиків. Стереотипи про чоловіків і хлопчиків – результат та причина глибоко усталених уявлень, цінностей, норм та упереджень. Домінування чоловіків – чинник, який сприяє зміцненню гендерних стереотипів, що своєю чергою призводить до сексистської лексики й упереджень щодо таких чоловіків і хлопців, які не відповідають панівним уявленням про мужність. Соціальне сприйняття та відображення в засобах масової інформації можуть породжувати гендерні стереотипи. Вони охоплюють уявлення про те, як повинні виглядати жінки та чоловіки, як вони мають поводитися, яку професію їм належить обирати та які домашні справи вони зобов'язані виконувати.

” Як жінки, так і чоловіки є жертвами стереотипів, що обмежують повноту їхніх спроможностей.

42. Структурні нерівності та постійні гендерні стереотипи, що впливають на жінок та чоловіків, дівчат та хлопців, усе ще існують у системі освіти й догляду за дітьми, а також на ринку праці. Горизонтальна сегрегація проявляється на ринку праці: у певних професіях і сферах економічної діяльності можна спостерегти сильну чоловічу присутність (як-от наука і техніка, важка промисловість, будівництво, армія). Аналогічно в інших сферах діяльності переважають жінки (наприклад, послуги з догляду, освіта, секретарська або офісна робота, медсестринство, людські ресурси – часто із нижчою оплатою праці); ця ситуація не змінюється. На професійний вибір жінок, який часто є продовженням їхньої традиційної ролі опікунів, можуть вплинути заохочення та позитивні політики, а також законодавчі заходи, як-от відпустка у зв'язку з доглядом за дитиною для батька, яка створює можливості для чоловіків бути (стати) рольовими моделями для інших чоловіків щодо «традиційно» жіночих професій. Вертикальна сегрегація на ринку праці також очевидна. У межах того самого сектора, навіть там, де домінують жінки, зазвичай високі посади з точки зору заробітної платні та ієрархії займають чоловіки, тоді як нижчі посади в ієрархічній та зарплатній шкалі переважно обіймають жінки (наприклад освіта, роздрібна торгівля). Це значною мірою пов'язано з наслідками непропорційного розподілу домашньої роботи та роботи щодо догляду для жінок, гендерних упереджень та стереотипів щодо вибору освіти та кар'єри, що впливають як на жінок, так і на чоловіків.

43. Гендерні стереотипи усталюють економічну та соціальну маргіналізацію жінок. Жінки непропорційно виконують неоплачувані домашні обов'язки та обов'язки щодо догляду, а також малооплачувану чи неофіційну роботу. Крім того, у середньому вищий рівень освіти жінок у Європі не передбачає автоматично рівної оплати праці та пенсій, якісної зайнятості та рівного доступу до керівних посад. Деякі групи жінок (особливо жінки з низьким рівнем кваліфікації, самотні матері, жінки-мігрантки, жінки-ромки та жінки з національних меншин, жінки з інвалідністю) зіштовхуються з особливими труднощами, зокрема з надмірною складністю приєднання до ринку праці, високим рівнем нестабільності та пов'язаними з ним ризиками бідності й соціальної ізоляції. Для розширення економічних прав жінок потрібні заходи, що забезпечуватимуть рівні можливості, рівну оплату праці з однаковою цінністю, скасування дискримінаційного законодавства чи економічних перешкод для роботи жінок, оплачувану відпустку у зв'язку з доглядом за дитиною для жінок і чоловіків, доступ до якісних та доступних дитячих садків та інших соціальних служб, а також зміни в переважно чоловічій робочій культурі, ставленнях і методах роботи, які зазнають впливу гендерних стереотипів.

44. Медіа та соціальні мережі відіграють важливу роль у нашому житті, особливо коли їх використовують для обміну інформацією та збільшення обізнаності щодо широкого кола питань. Однак дані також показують, що соцмережі, зокрема, можуть використовувати й зловмисники, і що жінки та дівчата часто зіштовхуються з погрозами насильницького та сексуального характеру в інтернеті. Окремі платформи, що діють як конвеєри сексистської мови, входять до соціальних мереж або відеоігор. Свободою вираження поглядів часто зловживають як виправданням для прикриття неприйнятної та образливої поведінки. Як й інші форми насильства щодо жінок, сексистська мова все ще залишається недостатньо висвітленою, але її вплив на жінок, чи то емоційний, чи психологічний та/або фізичний, може бути руйнівним, особливо коли йдеться про молодих дівчат та жінок. Те ж саме стосується сексизму.

45. Дії Ради Європи в цій сфері будуть спрямовані на:

- ▶ пропагування імплементації документів і рекомендацій Ради Європи, мета яких – викорінення упереджень, звичаїв і традицій на основі стереотипних гендерних ролей; розробка інструментів на підтримку держав-членів у імплементації відповідних документів, зокрема Стамбульської конвенції;
- ▶ сприяння імплементації рекомендацій Гельсінської конференції (2014 р.) на тему «[Боротьба з гендерними стереотипами в освіті та за допомогою освіти](#)»;
- ▶ сприяння імплементації рекомендацій Амстердамської конференції (2013 р.) «[Медіа та образ жінки](#)»;
- ▶ визначення, складання та поширення добрих практик для викорінення гендерних стереотипів щодо дівчат і хлопців, жінок і чоловіків у системі освіти, на ринку праці, у сімейному житті – зокрема рівноправний розподіл домашніх обов'язків і обов'язків щодо догляду між жінками й чоловіками – у схемах відпусток і всіх інших сферах, де жінки й чоловіки представлені недостатньо;
- ▶ підтримку збору даних і досліджень на тему сексизму, гендерних стереотипів і дискримінації за ознакою статі;

- ▶ розбудову співпраці з відповідними зацікавленими сторонами для припинення насильницької та принизливої інтернет-порнографії, з огляду на її негативний вплив на гендерні відносини, шкідливі сексуальні практики та примус;
- ▶ перегляд імплементації наявних документів державами-членами;
- ▶ прагнення боротися з гендерними стереотипами, що впливають на одну або декілька окремих груп жінок (як-от жінок-ромів, жінок з інвалідністю, жінок-мігранток і жінок-біженок), у співпраці з відповідними секторами й організаціями;
- ▶ боротьбу з гендерними стереотипами, що впливають на чоловіків і хлопців, залучаючи їх і працюючи з конкретними секторами, такими як освіта, засоби масової інформації та приватний сектор;
- ▶ продовження боротьби з мовою ненависті як формою сексизму, аналіз і моніторинг її впливу у співпраці з іншими відповідними секторами Ради Європи;
- ▶ підготовку проєкту рекомендації щодо запобігання сексизму та боротьби з ним, включно з керівними принципами щодо запобігання та боротьби в онлайні та в офлайні, із залученням нових форм сексизму, які дошкуляють жінкам та чоловікам у приватних та громадських місцях, та боротьби з сексистською лексикою ([Рекомендація Комітету міністрів № R\(90\)4 щодо подолання сексизму в мові](#)), сексистськими висловлюваннями ненависті, сексизмом у медіа та в рекламі;
- ▶ огляд імплементації Рекомендації Комітету міністрів № R(96)51 про підтримання рівноваги між роботою та сімейним життям і розгляд його оновлення;
- ▶ підтримку заходів для просування рівноправної економічної незалежності жінок і чоловіків та усунення перешкод для участі жінок на ринку праці; заохочення більшої кількості чоловіків до того, аби брати на себе обов'язки з догляду та використовувати гнучкий робочий графік, а також уживати інших дружніх до родини заходів.

Стратегічна ціль 2: Запобігання та боротьба із насильством щодо жінок і домашнім насильством

46. Насильство щодо жінок і домашнє насильство лишаються поширеним явищем у всіх державах-членах Ради Європи та мають руйнівні наслідки для жінок, суспільства та економіки. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) отримала широке визнання як найбільш всеосяжна міжнародна угода для боротьби з таким серйозним порушенням прав людини жінок. Важливі заходи безпеки також викладено в Європейській конвенції з прав людини та відповідній судовій практиці, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція) та Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми.

” Стамбульська конвенція сприяла позитивним змінам у законодавстві та в розбудові стратегій із запобігання і боротьби з насильством стосовно жінок і домашнім насильством у багатьох державах-членах.

47. Стамбульська конвенція сприяла позитивним змінам у законодавстві та в розбудові стратегій із запобігання та боротьби із насильством стосовно жінок і домашнім насильством у багатьох державах-членах. Однак у розробці політик і заходів для усунення насильства щодо жінок та дівчат лишається низка серйозних викликів, зокрема це обмежені ресурси, які доступні для надання спеціалізованих послуг підтримки всім жінкам-жертвам насильства¹⁵. Крім того, потреби соціально незахищених і маргіналізованих груп жінок, як-от жінок-мігранток, біженок і шукачок притулку, жінок із наркотичною залежністю, жінок із різною сексуальною орієнтацією та ґендерною ідентичністю, жінок-ромів¹⁶, потребують цільової політики й заходів для викорінення насильства, від якого вони страждають.

15. Див. «Аналітичне дослідження результатів 4-го круглого столу на тему моніторингу імплементації Рекомендації Rec(2002)5 щодо захисту жінок від насильства в державах-членах Ради Європи» (березень 2014 року).

16. Держави-члени можуть на національному рівні визначити інші незахищені чи спеціальні групи жінок, які потребують упровадження цільових політик і заходів.

” Для належного вирішення питання насильства залишається низка серйозних викликів.

48. Насильство часто має короткотермінові та довготермінові руйнівні наслідки для психічного та фізичного здоров'я, що іноді зберігаються упродовж поколінь. У Стамбульській конвенції поняття «домашнє насильство» визначено як усі акти фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства, які відбуваються в сім'ї, у сімейному колі або між нинішніми чи колишніми партнерами, що перебували або не перебували в шлюбі, незалежно від того, чи кривдник наразі або колись жив із жертвою. Домашнє насильство має непропорційний вплив на жінок, але також стосується й інших жертв, тому Стамбульська конвенція закликає сторони застосовувати її положення до всіх жертв домашнього насильства, зокрема жінок і дівчат, чоловіків і хлопців, а також літніх осіб.

49. Насильство проти дівчат і хлопців є порушенням їхніх прав, воно завдає шкоди соціальному розвитку таких осіб та впливає на використання інших їхніх прав. Отже, припинення насильства щодо дітей – законний, етичний та економічний імператив. Гендерний характер загрози та вразливості дітей у зоні ризику насильства потрібно визнавати й уживати щодо таких явищ заходів¹⁷.

50. Стамбульська конвенція рішуче засуджує насильство та сексуальні домагання до жінок у громадських місцях. Насильство в натовпах – ще один вимір насильства щодо жінок, який становить дуже поширену проблему. Почуття страху та незахищеності в громадських місцях, а також у громадському транспорті має сильний вплив на щоденне життя жінок. Часто жінки не наважуються подати скаргу, побоюючись, що інцидент вважатимуть банальним. Мовчазне схвалення сексуального насильства та домагань до жінок у громадських місцях обмежує їхню свободу та сприяє усталенню безкарності нападників. Отже, про напади на жінок у громадських місцях потрібно повідомляти та комплексно реагувати на такі прояви насильства.

51. Дії Ради Європи в цьому аспекті будуть спрямовані на:

- ▶ підтримку держав-членів у реалізації відповідних міжнародних документів, зокрема Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), з урахуванням Загальної рекомендації № 35 щодо гендерно зумовленого насильства проти жінок, оновлення загальної рекомендації № 19, а також ЦСР 5 і 16;
- ▶ підтримку за потреби держав-членів у підготовці до підписання, ратифікації та імплементації Стамбульської конвенції, Конвенції щодо протидії торгівлі людьми та Лансаротської конвенції, зокрема шляхом надання технічних та юридичних знань і досвіду;
- ▶ розробку інструментів для поширення знань про Стамбульську конвенцію, Конвенцію щодо протидії торгівлі людьми та Лансаротську конвенцію серед суб'єктів, які не є державами, з метою заохочення їхнього внеску в імплементацію шляхом висвітлення взаємозв'язку між насильством щодо жінок та історичними нерівними владними відносинами між жінками й чоловіками в суспільстві;
- ▶ уживання заходів відповідно до Стамбульської конвенції, покликаних:
 - усунути сексуальне насильство та домагання до жінок у громадських місцях;
 - підтримати держави-члени у заходах для викорінення всіх форм насильства;
 - вирішити проблему здатності жертв домашнього насильства знайти притулок і житло як засоби захисту;
 - підтримати розробку процедури збору даних про насильство щодо жінок і домашнє насильство;
 - підтримати створення та розбудову органів контролю на національному рівні, а також сприяти та підтримувати розробку національних стратегій для запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби з цими явищами;
 - вирішити проблему насильства щодо літніх жінок і чоловіків;

17. Стратегія Ради Європи з прав дитини (2016-2021 рр.).

- розробити інструменти із задоволення потреби в запобіганні домашньому насильству щодо чоловіків і хлопців;
- протидіяти поширенню ролі чоловіків як кривдників у ґендерно зумовленому насильстві та створювати інформаційні інструменти, що стосуються ролі чоловіків у запобіганні насильству щодо жінок і дівчат;
- ▶ збирання інформації та поглиблення знань про специфічні форми насильства, із якими зіштовхуються певні групи жінок у вразливих ситуаціях (як-от літні жінки, жінки з різною сексуальною орієнтацією та ґендерною ідентичністю, маргіналізовані жінки, жінки-мігрантки, жінки з обмеженими фізичними можливостями, молоді жінки та дівчата, безпритульні жінки, жінки з наркотичною залежністю чи жертви торгівлі людьми) через співпрацю й обмін інформацією з відповідними органами й установами Ради Європи;
- ▶ розробку дій із запобігання додатковим формам насильства щодо жінок, зокрема політичному та соціальному насильству;
- ▶ просування Стамбульської конвенції, Конвенції щодо протидії торгівлі людьми та Лансаротської конвенції поза межами європейського континенту, обмін досвідом та найкращими практиками в контексті співпраці з державами, що не є членами Ради Європи, та іншими регіональними й міжнародними організаціями.

Стратегічна ціль 3: Забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя

52. Доступ до правосуддя – право людини і невід’ємний складник просування верховенства права й ефективної демократії. Повагу до прав людини та їхній захист можна гарантувати лише за умови наявності ефективних засобів правового захисту (зокрема права на справедливий суд), відповідного відшкодування збитків та/або компенсації. Хоча отримання доступу до правосуддя буває складним для всіх, воно здатне бути ще складнішим для жінок з огляду на гендерну нерівність у суспільстві та в системі правосуддя. Стійкі економічні та соціальні нерівності між жінками та чоловіками, гендерна упередженість та гендерні стереотипи призводять до нерівного доступу жінок та чоловіків до правосуддя. Також існують свідчення щодо існування «скляної стелі» у системі правосуддя¹⁸.

” **Повагу до прав людини та їхній захист можна гарантувати лише за умови наявності ефективних засобів правового захисту.**

53. Рівний доступ до правосуддя передбачає право на ефективний засіб правового захисту, право на чесний суд, право на рівний доступ до судів та право на юридичну допомогу і захист правових інтересів. Існує безліч перешкод, що заважають жінкам мати рівний доступ до правосуддя: табу, упередженість, гендерні стереотипи, звичаї, бідність, необізнаність, прогалини в законодавстві та в його реалізації й інше – навіть у самих законах. Це особливо стосується деяких груп жінок, особливо жертв гендерно зумовленого насильства, жінок-мігранток, жінок-біженок та жінок, які шукають притулку, жінок, що належать до етнічної меншини, жінок-ромів, жінок з обмеженими фізичними можливостями і літніх жінок.

” **Рівний доступ до правосуддя є фундаментальним у забезпеченні реальної рівності між жінками та чоловіками.**

18. Європейська комісія Ради Європи з питань ефективності правосуддя «Європейські судові системи – ефективність і якість правосуддя», Дослідження СЕРЕJ № 23, видання 2016 року (дані 2014 року).

54. Культурні бар'єри, страх і сором також упливають на доступ жінок до правосуддя, так само як і дискримінаційне ставлення та стереотипні ролі жінок як опікунок і чоловіків як годувальників, які досі збережено в цивільному та сімейному праві багатьох країн. Ці бар'єри можуть бути збережені під час розслідувань та судових засідань, особливо у випадках ґендерно зумовленого насильства, та призводити до високого рівня непорозуміння і навіть недостатнього висвітлення подій. Їхній вплив є ще більш істотним на жінок, що зазнають численних перекресних форм дискримінації.

55. Сукупно такі бар'єри є деталями «пазла правосуддя», що не враховує інтересів жінок. Важливо, щоб цей ґендерний дисбаланс було вирішено, оскільки рівний доступ до правосуддя є основоположним для забезпечення реальної рівності між жінками та чоловіками.

56. Дії Ради Європи в цьому аспекті будуть спрямовані на:

- ▶ підтримку держав-членів у імплементації стандартів Ради Європи й інших відповідних документів, зокрема цілей сталого розвитку № 16 (SDG 16) з урахуванням Загальної рекомендації № 33 КЛДЖ щодо доступу жінок до правосуддя (2015 р.);
- ▶ просування та підтримку імплементації рекомендацій Бернської конференції (2016 р.) «[Щодо гарантування рівного доступу жінок до правосуддя](#)»;
- ▶ визначення, складання та поширення добрих практик державами-членами для зменшення перешкод та сприяння доступу жінок до правосуддя;
- ▶ заохочення до проведення досліджень та стандартизованого збирання даних із метою усунення прогалин та браку даних, дезагредованих за ознакою статі, що стосуються доступу жінок до правосуддя, зокрема участі жінок у судовій системі;
- ▶ подальше усунення шкідливого впливу ґендерних стереотипів на прийняття судових рішень відповідно до Плану дій Ради Європи щодо судової незалежності та безсторонності на 2016-2021 рр. (Дія 2.4) – через дослідження, моніторинг, навчання, освіту, нарощення спроможностей та просування добрих практик на національному рівні згідно з документами Ради Європи й міжнародним законодавством, а також у співпраці з іншими регіональними та міжнародними організаціями;
- ▶ розробку та поширення навчальних інструментів і матеріалів щодо питань ґендерної нерівності та людських прав жінок у контексті міжнародних конвенцій і законодавчих баз, зокрема КЛДЖ та Стамбульської конвенції, з урахуванням потреб фахівців у сфері правосуддя та працівників правоохоронних органів;
- ▶ контроль судових рішень для підвищення поінформованості та забезпечення кращого розуміння з боку професійних юристів проблем, пов'язаних із доступом жінок до правосуддя, зокрема судових стереотипів та захисту від ґендерно зумовленого насильства і дискримінації;
- ▶ сприяння роботі та зміцнення національних органів рівності з боротьби з дискримінацією за ознакою статі та просування ґендерної рівності, зокрема шляхом судового процесу;
- ▶ визначення та поширення інструментів підтримки жертв і добрих практик із метою розширення прав жінок у процесі доступу до правосуддя;
- ▶ розробку інформаційних інструментів щодо основних документів Ради Європи для сприяння доступу жінок до правосуддя з урахуванням потреб жінок, які перебувають в особливо складних ситуаціях, зокрема жертв насильства, мігранток, біженок та жінок, які шукають притулку, об'єктів сексистської мови ненависті та жінок-ромів.

Стратегічна ціль 4: Досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень

57. Збалансована участь жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень істотно важлива для демократії, яка добре функціонує. Незважаючи на ухвалення нових законів і політик у багатьох державах-членах та приклади добрих практик і заходів із підтримки у деяких державах-членах, недостатнє представництво жінок у суспільному та політичному житті залишається критичною проблемою, що ставить під сумнів повноцінне функціонування демократичних інститутів та процесів. Політична діяльність та прийняття суспільних рішень лишаються сферами, у яких переважають чоловіки. Чоловіки встановлюють політичні пріоритети, а політична культура й надалі формується навколо поведінки та життєвого досвіду чоловіка.

58. Низка перешкод ускладнює забезпечення стабільної участі жінок у політичному та громадському процесі прийняття рішень. До таких перешкод належать виборчі системи, функціонування політичних партій, гендерні стереотипи, ролі та цінності, пропаговані певними моделями родини, а також соціальний і приватний розподіл роботи, який залишає мало місця для участі жінок у суспільному житті. У більшості держав-членів повноцінна та рівноправна участь жінок у політичному та суспільному житті, в законодавчих, виконавчих, судових, дипломатичних і адміністративних органах на місцевому, регіональному та національному рівнях все ще не відповідає вимогам узгоджених стандартів та зобов'язань урядів щодо втілення програми «Планета 50-50 до 2030 року»¹⁹.

” Недостатнє представництво жінок у суспільному та політичному житті ставить під сумнів повноцінне функціонування демократичних інститутів та процесів.

59. Численні та змішані форми дискримінації, культури й стереотипів можуть перешкоджати повному й рівноправному доступу жінок до всіх рівнів процесів управління та прийняття рішень, зокрема до корпоративних наглядових рад. Гендерний дисбаланс у процесі прийняття економічних рішень у громадському та приватному секторах – перешкода для розширення прав жінок і економічного росту та сталого розвитку.

19. Програму «Планета 50-50 до 2030 року: Крок уперед до гендерної рівності» було започатковано ООН з нагоди Міжнародного дня жінки 2015 року. Вона демонструє національні заходи, які спрямовані на те, аби досягнути гендерної рівності до 2030 року. Див.: <http://www.unwomen.org/en/get-involved/step-it-up>.

60. Жінки повинні мати рівноцінну владу та вплив на формування політичного порядку денного і пріоритетів. Щоб досягнути повноцінної участі жінок у суспільному, приватному та політичному житті, потрібні докорінні зміни, політики, заходи й цільові дії, спрямовані на усунення соціальних і структурних перешкод.

” Повноцінна участь жінок у суспільному, приватному та політичному житті потребує докорінних змін.

61. Дії Ради Європи в цьому аспекті будуть спрямовані на:

- ▶ підтримку держав-членів у досягненні збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень через упровадження комплексного ґендерного підходу у стратегіях і політиках;
- ▶ перегляд ефективності Рекомендації [Rec\(2003\)3](#) Комітету міністрів щодо збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття політичних і суспільних рішень;
- ▶ продовження регулярного контролю над виконанням державами-членами Рекомендації [Rec\(2003\)3](#) Комітету міністрів щодо збалансованої участі жінок та чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень і забезпечення висвітлення та поширення даних і добрих практик у державах-членах;
- ▶ заохочення та підтримку дій, спрямованих на сприяння участі жінок у виборах на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також дій, спрямованих на надання можливостей жінкам-кандидаткам і обраним посадовим особам, зокрема жінкам із соціально відчужених груп, у співпраці з відповідними органами Ради Європи;
- ▶ визначення та підтримку заходів і добрих практик, що сприяють ґендерній рівності стосовно: виборчих систем, підготовки осіб, які приймають рішення як у державних організаціях, так і в політичних партіях, ґендерно чутливого функціонування керівних органів, установа паритетних бар'єрів, ухвалення ефективних законодавчих квот та добровільних партійних квот, а також регулювання діяльності політичних партій, зокрема державного фінансування, спільно з відповідними органами Ради Європи та з розрахунком на досягнення ґендерного балансу у процесі прийняття рішень, боротьбу з ґендерними стереотипами та підвищення ґендерної чутливості у середовищах прийняття рішень;
- ▶ досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у всіх органах, установах та процесах прийняття рішень Ради Європи.

Стратегічна ціль 5: Захист прав жінок та дівчат-мігранток, біженок і шукачок притулку

62. Щораз більша кількість жінок-мігранток, жінок-біженок, жінок, які шукають притулку, а також небезпечне становище, у якому вони перебувають, викликають занепокоєння щодо їхнього особистого фізичного та сексуального захисту й безпеки – особливо коли вони подорожують самостійно, коли вони вагітні, мають малих дітей або зазнають перехресної дискримінації. Багато жінок та дівчат-мігранток, біженок, жінок та дівчат, які шукають притулку, зазнавали різних форм ґендерно зумовленого насильства або у своїй країні походження під час мандрівки до Європи, або після прибуття. Їхнім потребам та обставинам має бути приділено належну увагу; також необхідно вжити заходів для запобігання дискримінації, насильству, домаганням, торгівлі людьми та іншим формам експлуатації і розбещення, зокрема у періоди кризи та стихійного лиха. Крім того, важливо вжити заходів, аби забезпечити жінкам-мігранткам, жінкам-біженкам та жінкам, які шукають притулку, доступ до своїх людських прав та соціальних прав щодо особистої свободи, працевлаштування, житла, здоров'я, освіти, соціального захисту та добробуту, де це можливо, а також доступ до інформації про свої права і доступні послуги.

63. Жертв торгівлі людьми та ґендерно зумовленого насильства, жінок-біженок та жінок, які шукають притулку, належить негайно означити як таких; їм також потрібно надати ґендерно чутливий захист, лікування та догляд. Особливу увагу в цьому контексті необхідно надати дівчатам та хлопцям.

” Належну увагу варто приділяти потребам та обставинам жінок та дівчат, які є мігрантками, біженками, шукачками притулку.

64. Рада Європи, а також міжнародні документи мають слугувати детальною концепцією для всіх спроб та заходів, яких уживають держави-члени з метою захисту людських прав жінок-мігранток, жінок-біженок та жінок, які шукають притулку. Зокрема Стамбульська конвенція, Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, Лансаротська конвенція та Міжнародна конвенція 1951 року про статус біженців, а також відповідні резолюції і звіти Парламентської асамблеї Ради Європи щодо захисту жінок і дівчат-біженок від ґендерно зумовленого насильства з точки зору ґендерної рівності мають лежати в основі зусиль із захисту та просування прав жінок-мігранток, жінок-біженок, жінок, які шукають притулку, а також дівчат і хлопців; зокрема варто забезпечити, аби культуру, звичаї, традицію або так

звану «честь» не розглядали як виправдання для будь-яких насильницьких дій чи порушень людських прав таких осіб відповідно до цих конвенцій.

65. Дуже важливо досягати гендерної рівності у всіх заходах з інтеграції, щоб чоловіки та жінки-мігранти були поінформовані про необхідність поваги та дотримання законів і політики гендерної рівності, навіть якщо вони не відповідають усталеному стану речей у власних країнах походження. Така практика сприятиме інтеграції в європейські спільноти та ринки праці й надасть переваги жінкам та чоловікам, дівчатам і хлопцям. Діяльність у такому напрямі має стати частиною загальних зусиль, спрямованих на те, щоб зробити гендерну рівність нормою, яку прийняли як жінки, так і чоловіки в будь-якому суспільстві.

66. Дії Ради Європи в цьому аспекті будуть спрямовані на:

- ▶ підтримку держав-членів у імplementації документів Ради Європи й інших відповідних документів, зокрема Плану дій організації щодо захисту дітей-біженців і дітей-мігрантів у Європі, з урахуванням Загальної рекомендації № 32 КЛДЖ щодо гендерних вимірів статусу біженця, притулку, національності та відсутності громадянства жінок, та цілей сталого розвитку;
- ▶ підтримку систематичної інтеграції виміру гендерної рівності у політики та заходи, що стосуються міграції, притулку й інтеграції, із метою забезпечення захисту прав людини та основоположних свобод жінок і дівчат, чоловіків і хлопців, які є мігрантами, біженцями й особами, що шукають притулку, незалежно від їхнього традиційного чи культурного ставлення;
- ▶ підтримку імplementації наявних чинних стандартів, орієнтованих на запобігання тому, аби жінки-мігрантки, жінки-біженки та жінки, які шукають притулку, стали жертвами гендерно зумовленого насильства, сексуального розбещення, торгівлі людьми й експлуатації та негативного соціального контролю, зокрема шляхом подолання цих ризиків із допомогою належних механізмів ідентифікації, звітності та рекомендацій на національному рівні. Потрібно визнавати вразливість жінок, які супроводжують неповнолітніх, щоб гарантувати таким жінкам і дітям доступність можливостей для догляду й підтримки;
- ▶ створення інструментів для сприяння відповідному лікуванню жінок-мігранток, жінок-біженок, жінок, які шукають притулку, і дітей, що стали жертвами насильства, із урахуванням Стамбульської конвенції, Конвенції щодо протидії торгівлі людьми та Лансаротської конвенції;
- ▶ заохочення до розширення економічних можливостей та поваги до соціальних прав жінок і дівчат-мігранток, біженок і шукачок притулку, зокрема стосовно працевлаштування, здоров'я, житла й освіти, та боротьбу з множинною дискримінацією, із якою такі особи можуть зіштовхуватися;
- ▶ внесення змін до Рекомендації № R(79)10 Комітету міністрів державам-членам щодо жінок-мігранток та регулярний контроль її виконання;
- ▶ підтримку держав-членів у підготовці та поширенні інформаційних матеріалів різними мовами (як-от інформаційних бюлетенів) щодо головних документів Ради Європи з метою захисту людських прав жінок-мігранток, жінок-біженок і жінок, які шукають притулку, зокрема поширенні відомостей про структури й послуги підтримки, НУО та правову допомогу у своїй країні проживання. Для жінок-жертв насильства потрібно підготувати конкретні інформаційні бюлетені;
- ▶ сприяння незалежним контрольним механізмам Ради Європи у розгляді гендерно зумовлених потреб мігрантів, біженців і осіб, які шукають притулку, зокрема дівчат і хлопців, під час роботи з контролем, де це можливо, та формулювання рекомендацій у цьому напрямі;
- ▶ сприяння заходам, орієнтованим на чоловіків і хлопців, із метою зміни стереотипних норм і практик для розширення можливостей гендерної рівності жінок і чоловіків.

Стратегічна ціль 6: Реалізація стратегії досягнення гендерної рівності в усіх політиках та заходах

67. Документи Ради Європи з гендерної рівності встановлюють основу для важливої роботи в цьому напрямі в Європі та поза її межами, зокрема довідкове визначення цього поняття. Комітет міністрів прийняв низку рекомендацій щодо гендерної рівності в різних сферах, зокрема в секторі освіти, медіа, спорту й аудіовізуальному секторі²⁰. Шляхом ухвалення стратегії досягнення гендерної рівності у всіх політиках і заходах одночасно зі спеціальними політиками з покращення становища жінок Рада Європи забезпечить, аби нові ініціативи та стандарти були гендерно чутливими, а отже забезпечували більш осмислене прийняття політичних рішень, найкраще розподілення ресурсів та найкраще врядування і, нарешті, зробили свій внесок до впровадження гендерної рівності.

68. Багато хто з держав-членів також активно сприяє впровадженню гендерної рівності у своїх національних політиках і засобах із допомогою планів дій та організаційних структур із метою координації зусиль щодо досягнення гендерної рівності, політик гендерного формування бюджету та відповідної підготовки державних службовців. Оцінку імплементації заходів гендерної рівності потрібно регулярно проводити на національному рівні, аби мати змогу оцінити решту викликів у цій галузі. Там, де це можливо, належить забезпечувати співпрацю між відомствами країн Ради Європи, які відіграють важливу роль у забезпеченні гендерного аналізу й рівності в розробці програм співробітництва, проєктів і заходів.

” Упровадження гендерної рівності у всіх політиках і заходах сприятиме більш осмисленому прийняттю політичних рішень, найкращому розподіленню ресурсів та найкращому врядуванню.

69. У період 2014-2017 років співпраця та синергія були підсилені у численних установах, профільних комітетах, контрольних механізмах та часткових угодах із метою запровадження підходу гендерної рівності в багатьох політиках Ради Європи на всіх рівнях. Понад 50 доповідачів із питань гендерної рівності (GER) було призначено в профільні комітети та інші офіційні організації, а також у сектор, який забезпе-

20. Рекомендація №R(98)14 щодо гендерної рівності; Рекомендація CM/Rec(2007)13 щодо гендерної рівності в освіті; Рекомендація CM/Rec(2008)1 щодо включення гендерних розбіжностей у політику охорони здоров'я; Рекомендація CM/Rec(2013)1 щодо гендерної рівності та медіа; Рекомендація CM/Rec(2015)2 щодо гендерної рівності в спорті; Рекомендація CM/Rec(2017)9 щодо гендерної рівності в аудіовізуальному секторі.

чує механізми контролю. Вони керують зусиллями з інтеграції виміру гендерної рівності у свою роботу та діяльність.

” Рада Європи і надалі прагнучиме досягти гендерної рівності у всіх сферах своєї політики.

70. Рада Європи і надалі прагнучиме досягти гендерної рівності у всіх сферах своєї політики:

- ▶ розробці, імплементації й оцінці заходів зі співпраці на основі конкретних і тематичних планів дій та інших документів про співпрацю, з урахуванням рекомендацій щодо оцінювання стану гендерної рівності у співпраці, яку підтримує Директорат внутрішнього нагляду;
- ▶ процесах політики, складанні програм і бюджету та функціонуванні різних органів і установ, зокрема шляхом мобілізації та участі:
 - Комітету міністрів, Парламентської асамблеї, Конгресу місцевих та регіональних влад, Європейського суду з прав людини, Комісара з прав людини й Конференції міжнародних неурядових організацій;
 - профільних комітетів та інших міжурядових органів;
 - контрольних механізмів;
 - часткових угод

шляхом:

- ▶ підтримки аналізу політики, що ґрунтується на конкретному становищі різних груп жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, і їхніх гендерно зумовлених потреб, а також на передбачуваному впливі на них нових політик та заходів з урахуванням результатів формування політики;
- ▶ надання цільового навчання щодо гендерної рівності та гендерного підходу, а також створення пов'язаних матеріалів та інструментів, зокрема через забезпечення персоналу Ради Європи інструкціями та інструментами щодо поширення гендерної рівності в їхній роботі й діяльності, як-от у розробці, імплементації й оцінюванні заходів співпраці;

- ▶ заохочення різних секторів Ради Європи до задоволення потреби в даних, дезагрегованих за ознакою статі, під час діяльності з розробки стандартів, контролю та співпраці;
- ▶ належного піклування про залучення усіх відповідних суб'єктів, зокрема експертів із ґендерної рівності та громадськості (за потреби);
- ▶ збирання та перегляду інформації про національні механізми ґендерної рівності й інші організаційні структури ґендерної інтеграції;
- ▶ визначення та поширення добрих практик держав-членів, Ради Європи й інших регіональних і міжнародних організацій щодо ґендерної рівності, зокрема ґендерно орієнтованого бюджетування.

71. Підготовка та підтримка доповідачів із питань ґендерної рівності (GER) та членів Секретаріату, які з ними працюють, й надалі триватиме, так само як і створення допоміжних політичних інструментів, підготовка показників для оцінювання результативності, надання досвіду та знань, сприяння співпраці й обміну інформацією та добрими практиками, як усередині організації, так і з відповідними національними та міжнародними партнерами.

72. Рада Європи також продовжуватиме активно підтримувати підсилені та ефективні механізми ґендерної рівності і ґендерного підходу в державах-членах шляхом сприяння наявним стандартам та збирання інформації і поширення найкращих практик держав-членів.

73. Рада Європи продовжить працювати для впровадження ґендерного підходу у своїй кадровій політиці, зокрема стосовно інструментів та показників вимірювання й оцінювання результативності.

ІНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, РЕСУРСИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ

74. Наскрізний характер програми гендерної рівності передбачає, що процедури прийняття рішень із боку усіх установ Ради Європи (Парламентська асамблея, Конгрес місцевих та регіональних влад, Європейський суд з прав людини), консультативних органів та органів контролю, а також політики відбору та наймання персоналу мають підтримувати нову стратегію гендерної рівності та активно сприяти досягненню її мети та стратегічних цілей. Усім цим сторонам пропонують виявляти ініціативу в межах своїх відповідних мандатів та ресурсів. Із метою стимулювання та підтримки цього процесу інституційне регулювання гендерної рівності Ради Європи доповнюють такі елементи:

75. **Комісія з питань гендерної рівності (GEC)** – профільний комітет Ради Європи, до складу якого входять представники 47 держав-членів. Завданням GEC є керування Трансверсальною (наскрізною) програмою гендерної рівності, консультування та залучення різноманітних компонентів, а також установа контактів із відповідними міжурядовими органами з наданням знань та формуванням майданчика для обговорення добрих практик та проблемних питань.

76. **Доповідачі з питань гендерної рівності (GER)**, призначені в міжурядових органах та інших структурах Ради Європи (див. вище), працюють над визначенням шляхів інтеграції підходу гендерної рівності у функціонування, політики, програми та діяльності відповідного органу чи структури. У співпраці з GEC вони визначають можливості розробки нових заходів та діяльності з просування гендерної рівності.

77. **Група гендерної інтеграції (GMT)** – група штатних службовців Ради Європи, яка працює в різноманітних секторах і органах організації. Її завдання – ділитись інформацією та досвідом, забезпечувати видимість результатів, визначати можливості для спільних дій та вносити пропозиції для сприяння імплементації Трансверсальної (наскрізної) програми гендерної рівності, зокрема нової стратегії. Засідання групи гендерної інтеграції скликає та очолює Відділ гендерної рівності.

78. Для розуміння результативності імплементації стратегії GEC регулярно оцінює отримані результати та готує **річний звіт** із її впровадження, який подає Комітету міністрів. Остаточна перевірка імплементації стратегії здійснюватиметься з метою оцінювання наслідків такого заходу.

ПАРТНЕРСТВА

79. Рада Європи приділяє важливу увагу встановленню стратегічних партнерств з іншими регіональними та міжнародними організаціями та громадськістю з метою просування гендерної рівності та прав жінок. Усі головні міжнародні партнери Ради Європи (Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейський Союз (ЄС), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Організація американських держав (ОАД)) ухвалили стратегії чи плани дій із гендерної рівності. Такі ініціативи забезпечують надійну базу для партнерства та організації співпраці, водночас гарантуючи визначення можливостей для спільних дій, взаємного доповнення та синергії.

80. Рада Європи має низку інституційних угод з іншими міжнародними організаціями, зокрема з ЄС²¹, ОБСЄ²², ООН-Жінки²³, Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ)²⁴, ОАД²⁵ та Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)²⁶. Тобто їм запропоновано зробити внесок в імплементацію цієї нової стратегії (за потреби), зокрема шляхом проведення регулярних консультацій із Радою Європи, участі в зустрічах та подіях і співпраці в спільних ініціативах. Рада Європи орієнтуватиметься на зміцнення своєї співпраці з іншими структурами й органами ООН (зокрема з Комітетом з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), Комісією з питань становища жінок (CSW), Глобальним договором ООН, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) й іншими міжнародними організаціями (Світовий банк, Міжнародна організація співробітництва франкомовних країн світу). Співпраця, зокрема, орієнтуватиметься на підтримку держав-членів і міжнародної спільноти в цілому в їхніх зусиллях з імплементації Пекінської платформи дій та Порядку денного сталого розвитку до 2030 року шляхом досягнення цілей сталого розвитку.

81. Трансверсальна (наскрізна) програма гендерної рівності також орієнтується на залучення, погодження та використання досвіду та знань громадських організацій, зокрема тих, що спеціалізуються на питаннях, які стосуються прав жінок і гендерної рівності, для розробки, імплементації й оцінювання політик, програм і діяльності.

82. До інших природних партнерів у питанні імплементації стратегії гендерної рівності належать:

- ▶ парламенти;
- ▶ національні уряди;
- ▶ місцеві й регіональні органи влади та їхні об'єднання;
- ▶ органи з питань гендерної рівності;
- ▶ правозахисні установи;
- ▶ професійні мережі (зокрема у галузі правосуддя, журналістики, освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг);

21. Меморандум про взаєморозуміння між Радою Європи та Європейським Союзом (травень 2007 року).

22. Декларація про співпрацю між Радою Європи та Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (травень 2005 року).

23. Обмін нотами між Радою Європи та ООН-Жінки щодо підтримки запровадження міжнародних стандартів із гендерної рівності та насильства стосовно жінок (лютий 2012 року).

24. Спільна декларація зі зміцнення співпраці між Секретаріатом Ради Європи та Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини (вересень 2013 року).

25. Меморандум про взаєморозуміння між Генеральним секретаріатом Ради Європи та Генеральним секретаріатом Організації американських держав (вересень 2011 року).

26. Домовленість між Радою Європи та Організацією економічного співробітництва та розвитку, укладена шляхом обміну нотами (вересень 1961 року та січень 1962 року).

- ▶ профспілки й об'єднання роботодавців;
- ▶ засоби масової інформації;
- ▶ приватний сектор.

КОМУНІКАЦІЯ

83. Робота в цій галузі надалі буде орієнтована на:

- ▶ збільшення уваги до стандартів Ради Європи, досліджень, керівних принципів, проєктів, подій і їх результатів у галузі гендерної рівності;
- ▶ підвищення обізнаності щодо питань гендерної рівності та сприяння зміні ставлень, менталітету й поведінки;
- ▶ сприяння обміну інформацією між різними компонентами програми та партнерами;
- ▶ поширення найкращих практик і зібраних даних на національному, регіональному та місцевому рівнях.

ДОДАТОК І. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Численні проблеми та перешкоди й надалі впливатимуть на реалізацію *де-факто* рівноправ'я між жінками та чоловіками. Це відбувається через поточну економічну й політичну ситуацію, структурні історично вкорінені перешкоди, пов'язані з нерівним розподілом влади й ресурсів між жінками й чоловіками, а також через наявні гендерні стереотипи, що існують у функціонуванні більшості державних і приватних установ, законодавчих баз і менталітетів. Відсутність політичних обов'язків, що, *поміж іншим*, призводить до слабкої імплементації наявних стандартів і недостатнього фінансування та браку людських ресурсів – ще один загальний чинник ризику, що стосується всіх пріоритетних сфер.

У стратегії на 2018-2023 рр. кожна пріоритетна сфера має **таблицю аналізу ризиків**. У таблиці наведено **очікуваний вплив** чи кінцеву ціль на рівні бенефіціара для кожної пріоритетної сфери. Цього можна досягнути багатьма різними шляхами відповідно до подій і структур на місцевому й національному рівнях.

Таблиці аналізу ризику містять **деякі загальні приклади** можливих:

- ▶ **чинників ризику**, які можуть вплинути на досягнення результатів на рівні держав-членів;
- ▶ **пом'якшувальних заходів** для протидії таким чинникам ризику;
- ▶ **результатів** як кроків назустріч очікуваному наслідку.

Приклади орієнтовні, вони не охоплюють усіх можливих варіантів, що доступні на місцевому й національному рівнях. Інші приклади, а також конкретні заходи й дії (**результати**) детально вивчатимуться в ході імплементації стратегії **на місцевому та національному рівнях** на основі **стратегій, планів дій, показників чи інших відповідних політичних документів і стандартів**.

Окрім заходів, які здійснюють держави-члени й інші зацікавлені сторони на місцевому та національному рівнях, буде підготовлено **робочий план на два роки**, де зазначатимуться заходи та дії (результати), яких має вжити Рада Європи спільно з державами-членами.

Аналіз ризиків		
Стратегічна ціль 1: Запобігання ґендерним стереотипам і сексизму та боротьба з такими явищами		
Очікуваний результат: ґендерні стереотипи та сексизм викорінено в усіх сферах життя		
Ризики	Заходи пом'якшення	Результат
ґендерні стереотипи та сексизм переважають та підкріплюються поточною негативною реакцією на права жінок.	<ul style="list-style-type: none"> - Сильне позиціювання та спільна робота в напрямі імплементації стандартів Ради Європи. - Прийняття та поширення нових стандартів запобігання сексизму та боротьби з ним. - Підвищення обізнаності із наявними стандартами і ситуаціями щодо ґендерної рівності в регіоні. 	<ul style="list-style-type: none"> - Визнання всіма державами-членами та відповідними суб'єктами потреби й переваг досягнення <i>де-факто</i> ґендерної рівності. - Повна імплементація відповідних стандартів у державах-членах. - Зміни в законодавстві та політиці для реалізації стандартів у державах-членах.
ґендерні стереотипи та сексизм підкріплюються неналежним зображенням жінок у ЗМІ, негативною роллю інформаційних комунікаційних технологій (ІКТ) та відсутністю заходів щодо освітньої політики.	<ul style="list-style-type: none"> - Скерованість на відповідні суб'єкти, зокрема на приватний сектор, для проведення заходів із підвищення обізнаності. - Просування відповідних стандартів щодо ґендерних стереотипів у ЗМІ й освіті. - Ідентифікація та просування добрих практик щодо ЗМІ, ІКТ і освітніх політик. 	<ul style="list-style-type: none"> - Законодавство та політика змінені для усунення ґендерних стереотипів і сексизму в секторах освіти, ЗМІ й ІКТ. - Реалістичне зображення жінок і чоловіків у ЗМІ держав-членів, зокрема в соціальних мережах. - ЗМІ й ІКТ сприяють ґендерній рівності, а жінки та дівчата мають більше можливостей використовувати повний потенціал цих секторів.

Аналіз ризиків		
Стратегічна ціль 2: Запобігання та боротьба з насильством щодо жінок і домашнім насильством		
Очікуваний результат: Жінки вільні від насильства, експлуатації та жорстокого поводження; жінки мають повний доступ до належних послуг запобігання, захисту, переслідування та підтримки		
Ризики	Заходи пом'якшення	Результат
Насильство щодо жінок і домашнє насильство залишаються невидимими, табуованими, про них не повідомляють.	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення обізнаності та покращення навчання щодо визнання різних форм насильства стосовно жінок і домашнього насильства, а також щодо можливостей запобігання таким явищам та повідомлення про них. - Поширення інформації щодо масштабів цього явища. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ратифікація й імплементація Стамбульської конвенції державами-членами. - Держави-члени переглядають політики та практики, щоб повністю дотримуватися вимог Стамбульської конвенції. - Відповідні суб'єкти поінформовані та сприяють викоріненню насильства щодо жінок і домашнього насильства (медіа, приватний сектор, сектор освіти, сектор правосуддя). - Держави-члени ратифікують та імплементують Конвенцію проти торгівлі людьми та Лансаротську конвенцію Ради Європи.
Правоохоронні органи та ЗМІ не сприймають серйозно та не розуміють заяви про насильство щодо жінок і домашнє насильство, члени родини та жертви не захищені.	<ul style="list-style-type: none"> - Гендерно чутливі заходи з підвищення обізнаності щодо запобігання та захисту. - Підготовка та поширення навчальних інструментів, орієнтованих на відповідні зацікавлені сторони. - Навчання відповідних зацікавлених сторін. Поширення інформації про добрі й перспективні практики. 	<ul style="list-style-type: none"> - Відповідні зацікавлені сторони знають про перешкоди, процеси й законодавство, пов'язані з насильством щодо жінок і домашнім насильством, і можуть вжити відповідних заходів захисту. - Належні послуги підтримки, захист, а також компенсацію гарантовано жінкам, які зіштовхнулися з насильством у державах-членах.
Деякі групи, які зіштовхнулися з гендерно зумовленим насильством, як-от літні жінки та чоловіки, жінки та дівчата, чоловіки й хлопці-мігранти, особи з обмеженими фізичними можливостями, належно не враховані у відповідних політиках.	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення обізнаності про конкретні форми насильства, із якими зіштовхуються різні групи. - Розробка спеціальних інструментів, навчальних і програмних документів, що адаптовані до потреб різних груп. 	<ul style="list-style-type: none"> - Посилений захист від насильства для груп жінок і дівчат у складних ситуаціях, а також для чоловіків і хлопців. - Рівне здійснення прав гарантує Стамбульська конвенція.

Аналіз ризиків		
Стратегічна ціль 3: Забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя		
Очікуваний результат: Жінки мають рівний доступ до правосуддя		
Ризики	Заходи пом'якшення	Результат
Брак знань щодо проблеми доступу жінок до правосуддя, а також відсутність протидії цій проблемі.	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення обізнаності щодо важливості забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя для просування прав людини та верховенства права. - Заохочення до збирання та поширення даних і відомостей про доступ жінок до правосуддя й жінок у судовій системі. 	<ul style="list-style-type: none"> - Більше знань про ситуацію з доступом жінок до правосуддя, зокрема для груп жінок у складних ситуаціях. - Зміни в законодавстві та практиках у державах-членах для найкращого реагування на потреби та ситуації жінок.
Постійна дискримінація щодо жінок і гендерні стереотипи в судовій системі.	<ul style="list-style-type: none"> - Підготовка та поширення таких навчальних інструментів стосовно доступу жінок до правосуддя, які були б адаптовані до потреб відповідних зацікавлених сторін. - Виявлення та поширення добрих практик і перспективних політик щодо рівного доступу жінок до правосуддя. 	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечено права жінок на рівний доступ до правосуддя та чесного суду, зокрема для груп жінок у складних ситуаціях. - Законодавство, політики та практики змінюються в державах-членах для забезпечення гендерно дружніх судових систем. - Судові системи в державах-членах вільні від гендерних упереджень і судових стереотипів.

Аналіз ризиків		
Стратегічна ціль 4: Досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень		
Очікуваний результат: Жінки та чоловіки рівноправно беруть участь у процесах прийняття політичних і суспільних рішень		
Ризики	Заходи пом'якшення	Результат
Уживають недостатніх заходів для того, аби вийти за межі поточного рівня прогресу в цій сфері.	<ul style="list-style-type: none"> - Огляд наявних стандартів і моніторинг їхньої імплементації. - Підвищення обізнаності й інформаційні кампанії щодо успішних політик та імплементації стандартів. - Визначення та поширення добрих і перспективних практик. 	<ul style="list-style-type: none"> - У державах-членах уживають цільових заходів для подолання проблем на певних рівнях і в певних сферах, де прогрес проходить мляво. - У державах-членах імплементують відповідні стандарти. - У державах-членах імплементують сильніші законодавство та політики, спрямовані досягнути рівноправ'я.
Опір змінам перешкоджає прогресу на шляху до ґендерної чутливості установ і органів, які приймають рішення.	<ul style="list-style-type: none"> - Заходи з підвищення обізнаності та поширення інформації щодо потреби і переваг ґендерного балансу в процесі прийняття рішень. - Просування заходів, орієнтованих на різних суб'єктів, що відіграють роль у пропагуванні ґендерного балансу в процесах прийняття рішень у різних сферах (судова система, політичні партії, навчання чоловіків). - Більший акцент на заходах підтримки, пов'язаних із балансом у процесі прийняття рішень (наприклад, баланс між робочим і сімейним життям, роль ЗМІ). 	<ul style="list-style-type: none"> - Уживаються заходи для найкращої інтеграції питання збалансованої участі жінок і чоловіків у всіх аспектах політик, пов'язаних із демократичним врядуванням у державах-членах. - У державах-членах впроваджується комплексний підхід, що поєднує політику та законодавчі заходи зі збиранням даних, підвищенням обізнаності, прикладами добрих практик і освітою, щоб сприяти досягненню ґендерного балансу під час прийняття рішень.

Аналіз ризиків		
Стратегічна ціль 5: Захист прав жінок та дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку		
Очікуваний результат: Права жінок та дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку захищено		
Ризики	Заходи пом'якшення	Результат
Політики, пов'язані з міграцією, інтеграцією та притулком, продовжують бути гендерно сліпими.	<ul style="list-style-type: none"> - Огляд і покращення стандартів, пов'язаних із правами жінок-мігранток, жінок-біженок і жінок-шукачок притулку. - Надання консультацій про визначення й імплементацію гендерно чутливої міграції, інтеграції та притулків. Визначення та поширення добрих і перспективних практик щодо інтеграції й розширення економічних прав жінок-мігранток, жінок-біженок і жінок, які шукають притулку. 	<ul style="list-style-type: none"> - Зміни в законодавстві та політиках з урахуванням потреб і ситуації жінок-мігранток, жінок-біженок і жінок, які шукають притулку у державах-членах. - У державах-членах процеси та політики, що стосуються міграції, інтеграції та притулків, втілюють гендерну концепцію. У державах-членах жінки-мігрантки, жінки-біженки та жінки-шукачки притулку економічно незалежні та користуються своїми соціальними правами.
Відсутність належних і ефективних заходів захисту та допомоги для жінок і дівчат-мігранток, біженок шукачок притулку у ситуаціях, коли вони зіштовхуються з різними формами насильства.	<ul style="list-style-type: none"> - Розробка інструментів (як-от рекомендацій) для забезпечення належного захисту жінок і дівчат-мігранток, біженок і таких осіб жіночої статі, які шукають притулку, якщо такі жінки стали жертвами насильства. - Розробка інструментів із підвищення обізнаності (як-от інформаційні бюлетені) щодо стандартів, що просувають людські права жінок і дівчат-мігранток, біженок і таких осіб жіночої статі, які шукають притулку. 	<ul style="list-style-type: none"> - У державах-членах ратифіковано й реалізовано відповідні документи, зокрема Стамбульську конвенцію, а також Конвенцію проти торгівлі людьми та Лансаротську конвенцію. - У разі, якщо жінки та дівчата-мігрантки, біженки й такі особи жіночої статі, які шукають притулку, зіштовхуються з насильством, вони мають доступ до належних послуг запобігання, захисту, переслідування та підтримки.

Аналіз ризиків		
Стратегічна ціль 6: Реалізація стратегії досягнення гендерної рівності в усіх політиках та заходах		
Очікуваний результат: Концепція гендерної рівності інтегрована в усі політики та заходи		
Ризики	Заходи пом'якшення	Результат
Відсутність розуміння проблеми гендерної рівності та брак знань про неї.	<ul style="list-style-type: none"> - Поширення інформації й інструментів навчання щодо гендерної рівності. - Проведення навчання на тему гендерної рівності. - Визначення добрих і перспективних практик щодо гендерної рівності. - Заохочення та підтримка спільної роботи між відповідними суб'єктами, що працюють у різних секторах. 	<ul style="list-style-type: none"> - Відповідні управлінці в державах-членах мають знання та досвід для застосування принципів гендерної рівності у своїй роботі. - Аспекти гендерної рівності ввійшли в щоденні процеси прийняття рішень у державах-членах і на рівні Ради Європи.
Недостатність заходів, що їх уживають зацікавлені сторони для застосування принципів гендерної рівності у своїй роботі.	<ul style="list-style-type: none"> - Надання порад різним секторам для підтримки принципів гендерної рівності, зокрема щодо встановлення стандартів та імплементації. - Підтримка цільового аналізу політики для сприяння гендерній рівності в різних галузях політики. - Заохочення та підтримка досліджень на тему гендерної рівності й збирання дезагрегованих за ознакою статі даних у різних галузях політики. 	<ul style="list-style-type: none"> - Широкий спектр галузей політики повністю інтегрує концепцію гендерної рівності й таким способом краще задовольняє потреби всіх громадян у державах-членах. - Поглиблення знань про гендерну рівність і більша доступність даних дають змогу систематично використовувати гендерний аналіз у всіх сферах політики в державах-членах.

ДОДАТОК II. СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

КЛДЖ	Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
Конвенція	Європейська конвенція з прав людини
CSW	Комісія з питань становища жінок
ЄС	Європейський Союз
GEC	Комісія з питань ґендерної рівності
GER	Доповідач із питань ґендерної рівності
GMT	Група ґендерної інтеграції
INGO	Міжнародні неурядові організації
Стамбульська конвенція	Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами
Лансаротська конвенція	Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства
НУО	Неурядові організації
ОАД	Організація американських держав
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
ОБСЕ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
Стратегія	Стратегія ґендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 роки
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНІСЕФ	Дитячий фонд ООН
ЦСР ООН	Цілі сталого розвитку ООН
ООН-Жінки	Структура Організації Об'єднаних Націй із питань ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок

Рекомендація Rec(2003)3

Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних і суспільних рішень

Прийнята Комітетом міністрів 12 березня 2003 року на 831-му засіданні заступників міністрів

Комітет міністрів відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи,

Беручи до уваги, що жінки становлять понад половину населення й виборців у державах-членах, але у значній частині держав-членів досі недостатньо представлені у процесах прийняття політичних і суспільних рішень;

Беручи до уваги, що, незважаючи на існування рівності де-юре, розподіл повноважень, обов'язків і доступу до економічних, соціальних та культурних ресурсів між жінками і чоловіками все ще дуже нерівний унаслідок існування стійких традиційних уявлень щодо гендерних ролей;

Пам'ятаючи, що принципи функціонування виборчих систем і політичних інституцій, зокрема політичних партій, можуть перешкоджати участі жінок у політичному та суспільному житті;

Вважаючи, що збалансоване представництво жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень є питанням повноцінного користування правами людини, соціальної справедливості, а також необхідною умовою кращого функціонування демократичного суспільства;

Вважаючи, що досягнення збалансованого представництва жінок та чоловіків у процесах прийняття політичних і суспільних рішень здатне не лише покращити якість та ефективність цих процесів завдяки перегляду політичних пріоритетів і винесенню нових питань на політичний порядок денний, а також покращити якість життя для всіх;

Вважаючи, що збалансоване представництво жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних і суспільних рішень потрібне для розвитку та розбудови Європи, заснованій на принципах рівності, соціальної єдності, солідарності й дотриманні прав людини;

Нагадуючи про Декларацію, прийняту в рамках Другого саміту Ради Європи (жовтень 1997 року), в якій глави держав та урядів Ради Європи наголосили на «важливості більш збалансованого представництва чоловіків і жінок в усіх сферах суспільства включно з політичним життям» і закликали до «безперервних зусиль, спрямованих на досягнення справжньої рівності можливостей жінок і чоловіків»;

Беручи до уваги Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод (1950 року) і протоколи до неї;

Беручи до уваги Європейську соціальну хартію (1961 року), переглянута Європейську соціальну хартію (1996 року) та Додатковий протокол до Європейської соціальної хартії, що передбачає Систему колективних скарг (1995 року);

Беручи до уваги документи, прийняті на Європейській конференції міністерського рівня з питань прав людини, що відбулася в Римі 2000 року;

Беручи до уваги такі рекомендації Комітету міністрів державам-членам Ради Європи: Рекомендація №R(85)2 щодо правового захисту від дискримінації за ознакою статі; Рекомендація №R(96)5 щодо збалансування роботи та сімейного життя і Рекомендація №R(98)14 щодо гендерного інтегрування;

Беручи до уваги такі документи, прийняті Парламентською асамблеєю: Рекомендація 1229 (1994) щодо рівності прав жінок і чоловіків; Рекомендація 1269 (1995) щодо досягнення реального прогресу у сфері прав жінок у редакції 1995 року та Рекомендація 1413 (1999) про рівне представництво в політичному житті;

Беручи до уваги Загальну декларацію ООН з прав людини та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права;

Нагадуючи про Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979 рік), особливо її статті 7 і 8;

Нагадуючи також про зобов'язання, що містяться в Пекінській платформі дій, а також у Загальних висновках Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН, яка відбулася 2000 року (Пекін +5);

Вважаючи, що в інтересах демократії більше не можна продовжувати не визнавати компетентність, уміння і креативність жінок, натомість варто враховувати гендерний чинник та залучати жінок різного походження і різного віку до процесів прийняття політичних і суспільних рішень на всіх рівнях;

Пам'ятаючи про високий пріоритет, який надає Рада Європи поширенню демократії й прав людини,

Рекомендує урядам держав-членів:

- I.** Прийняти зобов'язання сприяти збалансованому представництву жінок і чоловіків через публічне визнання того, що рівний розподіл повноважень щодо прийняття рішень між жінками і чоловіками різного походження та різного віку зміцнює і збагачує демократію;
- II.** Захищати і просувати рівні громадянські та політичні права жінок і чоловіків, зокрема право на обіймання посад і свободу об'єднань;
- III.** Забезпечити, щоб жінки і чоловіки могли особисто реалізовувати власне індивідуальне право голосу, і з цією метою вжити всіх необхідних заходів для подолання практики сімейного голосування;
- IV.** Переглянути своє законодавство і практику з метою забезпечити застосування і впровадження стратегії й заходів, описаних у цій Рекомендації;
- V.** Поширювати та заохочувати спеціальні заходи для стимулювання та підтримки бажання жінок брати участь у процесах прийняття політичних і суспільних рішень;
- VI.** Розглянути встановлення цілей і відповідних строків їхньої реалізації для досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень;
- VII.** Забезпечити доведення цієї Рекомендації до відома всіх відповідних політичних інституцій, державних і приватних органів, зокрема, національних парламентів, місцевих і регіональних органів влади, політичних партій, державних служб, державних і напівдержавних організацій, підприємств, профспілок, організацій роботодавців та неурядових організацій;
- VIII.** Здійснювати моніторинг та оцінювання рівня прогресу в досягненні збалансованої участі жінок і чоловіків у політичному і суспільному житті та регулярно доповідати Комітету міністрів про вжиті заходи і досягнуті результати в цій сфері.

ДОДАТОК

до Рекомендації Rec(2003)3

Згідно з цілями цієї Рекомендації збалансована участь жінок і чоловіків означає, що представництво жінок чи чоловіків у складі будь-якого органу, що приймає рішення в політичному чи суспільному житті, не повинно бути меншим від 40%.

У зв'язку з цим урядам держав-членів пропонується розглянути такі заходи:

А. Законодавчі та адміністративні заходи

Держави-члени повинні:

1. Розглянути можливі конституційні та/або законодавчі зміни, зокрема, заходи щодо позитивних дій, які сприяли б більш збалансованій участі жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних і суспільних рішень;
2. Ужити адміністративних заходів, спрямованих на те, щоб в офіційній мові відображався збалансований розподіл повноважень між жінками і чоловіками;
3. Розглянути можливість законодавчих реформ із метою запровадження паритетних порогів для кандидатів на виборах місцевого, регіонального, національного та наднаціонального рівнів. Якщо застосовується пропорційна система списків – розглянути можливість запровадження системи «блискавки» [почергове внесення кандидатів-чоловіків та кандидаток-жінок. – Прим. ред.] у списках;
4. Розглянути можливість державного фінансування політичних партій для того, щоб заохотити їх до сприяння гендерній рівності;
5. У випадку, якщо виборчі системи явно негативно впливають на політичне представництво жінок у виборних органах, пристосувати чи реформувати такі системи так, щоб вони сприяли гендерно збалансованому представництву;
6. Розглянути можливість прийняття належних законодавчих заходів, спрямованих на обмеження випадків одночасного одноосібного обіймання кількох виборних політичних посад однією особою;
7. Ужити відповідних законодавчих та/або адміністративних заходів задля покращення умов праці виборних представників на місцевому, регіональному, національному та наднаціональному рівнях із метою забезпечення більш демократичного доступу до виборних органів;
8. Ужити відповідних законодавчих та/або адміністративних заходів для того, щоб надати можливість виборним представникам поєднувати сімейне життя та державні обов'язки, та, зокрема, заохочувати парламенти і місцеві й регіональні органи влади забезпечувати, щоб графіки їх роботи та методи діяльності надавали можливість виборним представникам обох статей поєднувати роботу й сімейне життя;
9. Розглянути можливість запровадження відповідних законодавчих та/або адміністративних заходів із метою забезпечення гендерно збалансованого представництва під час призначення до складу державних комітетів, що здійснюються міністром або урядом;
10. Забезпечити гендерно збалансоване представництво на посадах, призначення на які здійснюється урядом та іншими державними органами;

11. Забезпечити, щоб процеси відбору, висування і призначення на керівні посади в органах прийняття суспільних рішень були гендерно чутливими та прозорими;
12. Зробити сферу державного управління прикладом для наслідування як щодо гендерно збалансованого представництва на посадах, пов'язаних із прийняттям рішень, так і щодо рівних можливостей для кар'єрного зростання жінок і чоловіків;
13. Розглянути можливість запровадження відповідних законодавчих та/або адміністративних заходів для забезпечення гендерно збалансованого представництва в усіх національних делегаціях до міжнародних організацій та форумів;
14. Належно враховувати гендерний баланс під час призначення представників до міжнародних посередницьких та переговорних комітетів, зокрема у миротворчих процесах чи при врегулюванні конфліктів;
15. Розглянути можливість ужиття відповідних законодавчих та/або адміністративних заходів, спрямованих заохотити роботодавців дозволяти особам, що беруть участь у процесах прийняття політичних і суспільних рішень, мати право на тимчасове увільнення від роботи без накладання штрафних санкцій;
16. Заснувати і, якщо необхідно, підтримати та посилити національні механізми забезпечення рівності у роботі з просування збалансованої участі чоловіків і жінок у політичному і суспільному житті;
17. Заохочувати парламенти всіх рівнів до створення парламентських комітетів чи делегацій із питань прав і рівних можливостей жінок, а також до дотримання ними у своїй роботі принципу гендерного підходу.

В. Заходи з підтримки

Держави-члени повинні:

18. Підтримувати всіма доцільними засобами програми, спрямовані на стимулювання гендерного балансу в політичному житті й у процесах прийняття суспільних рішень, які ініційовані жіночими організаціями та усіма організаціями, що працюють для досягнення гендерної рівності;
19. Розглянути можливість створення банку даних про жінок, які мають бажання працювати на посадах, пов'язаних із прийняттям політичних і суспільних рішень;
20. Підтримувати і розвивати політичну діяльність жінок, сприяючи створенню мереж жінок – виборних представників на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях;
21. Розвивати та підтримувати наставницькі/«опікунські» програми, програми з розбудови впевненості, лідерства та роботи із засобами масової інформації для жінок, які мають бажання брати участь у процесах прийняття політичних і суспільних рішень;
22. Заохочувати тренінги щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій для жінок-кандидаток та виборних представників;
23. Увести до шкільних навчальних планів освітню та тренувальну діяльність, спрямовану на просвіту молоді з питання гендерної рівності та підготовку молодих людей до демократичного громадянського життя;
24. Підтримувати участь молоді, особливо молодих жінок, у діяльності громадських організацій для надання їм можливості набувати досвіду, знань та вмінь, які можуть бути перенесені у сферу інституційної та, особливо, політичної участі;
25. Заохочувати молодіжні організації до забезпечення збалансованого представництва жінок і чоловіків у процесі прийняття рішень у їхніх керівних органах;
26. Заохочувати більше залучення етнічних і культурних меншин, особливо жінок із цих меншин, до процесів прийняття рішень на всіх рівнях;

27. Інформувати політичні партії про різні стратегії, які використовуються в різних країнах для підтримки збалансованої участі жінок і чоловіків у виборних органах; заохочувати політичні партії до застосування однієї або декількох таких стратегій і підтримувати збалансовану участь жінок і чоловіків на посадах, уповноважених на прийняття рішень у партійних структурах;
28. Підтримувати ініційовані соціальними партнерами (організації працівників і роботодавців) програми сприяння збалансованій участі жінок і чоловіків на відповідальних посадах та посадах, уповноважених на прийняття рішень, у їхніх власних структурах і в контексті колективних трудових спорів;
29. Заохочувати підприємства та об'єднання забезпечувати збалансоване представництво жінок і чоловіків у їхніх органах, що приймають рішення, зокрема, в тому випадку, коли ці підприємства та об'єднання субсидуються державою для надання державних послуг чи реалізації політики державних органів;
30. Підтримувати кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності громадськості щодо важливості гендерно збалансованого представництва у процесах прийняття політичних та суспільних рішень, що є передумовою справжньої демократії;
31. Підтримувати кампанії, спрямовані на заохочення розподілу відповідальності між жінками і чоловіками у приватній сфері;
32. Підтримувати кампанії, спрямовані на конкретні групи, зокрема, політиків, соціальних партнерів та осіб, до кола функціональних обов'язків котрих входить відбір і призначення на керівні посади, пов'язані з прийняттям політичних і суспільних рішень, для того щоб підвищити їхню обізнаність щодо важливості гендерно збалансованого представництва у процесах прийняття політичних і суспільних рішень;
33. Організувати інтерактивні семінари щодо гендерної рівності для ключових представників суспільства, таких як суспільні лідери та вищі посадовці, спрямовані на сприяння усвідомленню важливості збалансованого представництва чоловіків і жінок на всіх рівнях процесу прийняття рішень;
34. Підтримувати неурядові організації та дослідницькі установи, які вивчають участь жінок у процесах прийняття рішень та їхній вплив на ці процеси, а також на середовище прийняття рішень;
35. Проводити дослідження розподілу голосів під час соціологічних опитувань для того, щоб визначити моделі голосування жінок і чоловіків;
36. Підтримувати дослідження перешкод, які закривають доступ жінкам до участі в процесах прийняття політичних і суспільних рішень на різних рівнях, і оприлюднювати результати цих досліджень;
37. Підтримувати дослідження участі жінок у процесах прийняття рішень у суспільному і волонтерському секторах;
38. Підтримувати гендерно чутливі дослідження ролей, функцій, статусу й умов праці виборних представників на різних рівнях;
39. Підтримувати збалансоване представництво чоловіків та жінок на посадах, пов'язаних із прийняттям рішень, у засобах масової інформації, зокрема в управлінні, формуванні програм, освіті, професійній підготовці, дослідницьких і регуляторних органах;
40. Підтримувати підготовку і підвищення рівня обізнаності студентів журналістики і фахівців медіасфери щодо питань, пов'язаних із гендерною рівністю, та способів уникнення сексистських стереотипів і сексизму;
41. Заохочувати фахівців медіасфери до забезпечення однакового представництва кандидатів та кандидаток, а також виборних представників обох статей у засобах масової інформації, особливо під час виборчих періодів.

С. Моніторинг

Держави-члени повинні:

42. Розглянути можливість заснування незалежних органів, як, наприклад, наглядовий орган щодо паритету або спеціальний незалежний орган медіації, для дотримання урядової політики у сфері збалансованої участі жінок і чоловіків у політичному і суспільному житті; або уповноважити до таких завдань національні механізми із забезпечення рівності;
43. Розглянути можливість встановлення і застосування показників для моніторингу та оцінювання збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі прийняття рішень на основі даних із розбиванням за статтю, які можна порівняти у міжнародному вимірі з даними інших країн;
44. Розглянути можливість запровадження таких показників вимірювання прогресу у сфері прийняття політичних і суспільних рішень:
 - I. відсоток жінок і чоловіків, обраних представниками до парламентів (наднаціональних/національних/федеральних/регіональних) і місцевих рад від кожної політичної партії;
 - II. відсоток жінок і чоловіків, обраних представниками до парламентів (наднаціональних/національних) порівняно з кількістю кандидатів від кожної політичної партії (рівень успішності);
 - III. відсоток жінок і чоловіків у національних делегаціях до призначуваних асамблей, як Парламентська асамблея Ради Європи, Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи, а також до міжнародних організацій і форумів;
 - IV. відсоток жінок і чоловіків у національних, федеральних і регіональних урядах;
 - V. кількість жінок і чоловіків, які є міністрами/державними секретарями у різних сферах діяльності (міністерські портфелі/міністерства) у національних, федеральних і регіональних урядах держав-членів;
 - VI. відсоток жінок і чоловіків, які займають найвищі державні посади, їх розподіл за різними сферами діяльності;
 - VII. відсоток жінок і чоловіків, які є суддями Верховного суду;
 - VIII. відсоток жінок і чоловіків у органах, які призначаються урядом;
 - IX. відсоток жінок і чоловіків у складі керівних органів політичних партій на національному рівні;
 - X. відсоток жінок і чоловіків, які є членами організацій роботодавців, профспілок і професійних організацій, а також відсоток жінок і чоловіків у їхніх керівних органах національного рівня;
45. Подавати щодворічні звіти до своїх національних парламентів про вжиті заходи й отримані результати відповідно до зазначених вище показників;
46. Публікувати що два роки звіти про вжиті заходи й отримані результати щодо залучення жінок до процесів прийняття рішень, а також поширювати ці звіти;
47. Публікувати і робити легкодоступними статистичні відомості про кандидатів на політичні посади і виборних представників, в яких міститься інформація про стать, вік, посаду, сферу діяльності (приватна/публічна) та освіту;
48. Заохочувати проведення регулярного аналізу присутності та висвітлення жінок і чоловіків у національних випусках новин і програмах поточних подій, особливо під час виборчих процесів.

Рекомендація CM/Rec(2019)1

Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним¹

**Прийнята Комітетом міністрів 27 березня 2019 року
на 134-му засіданні заступників міністрів**

Комітет міністрів, відповідно до статті 15.b Статуту Ради Європи,

Нагадуючи, що гендерна рівність має дуже важливе значення для захисту прав людини, функціонування демократії та належного врядування, дотримання верховенства права й просування добробуту для всіх; що гендерна рівність передбачає рівні права для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також однакове висвітлення, наділення повноваженнями, відповідальність і участь у всіх сферах суспільного та приватного життя й означає рівний доступ до ресурсів та їх однаковий розподіл між жінками й чоловіками, як це викладено в Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки;

Нагадуючи, що дискримінація за ознакою статі та/або ґендеру є порушенням прав людини і перешкодою для реалізації прав людини та основоположних свобод, як визнано Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок у його Загальній рекомендації № 28 щодо основних обов'язків держав-учасниць відповідно до статті 2 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок;

Нагадуючи, що сексизм є проявом історично нерівноправних взаємин між жінками та чоловіками, які призводять до дискримінації та перешкоджають повноцінному покращенню становища жінок у суспільстві;

Зазначаючи, що сексизм є поширеним і наявним у всіх сферах та в усіх суспільствах;

Стверджуючи, що сексизм посилюється ґендерними стереотипами, які впливають на жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також суперечить досягненням гендерної рівності та інклюзивним суспільствам;

Зазначаючи, що сексизм є перешкодою для розширення прав і можливостей жінок і дівчат, які непропорційно потерпають від сексистської поведінки; і далі констатує, що ґендерні стереотипи та властиві упередження формують норми, поведінку та очікування чоловіків і хлопців, а потім призводять до сексистських дій;

1. Під час прийняття цієї Рекомендації та відповідно до статті 10.2 с Регламенту засідань заступників міністрів представник Російської Федерації залишив за своїм урядом право дотримуватися чи не дотримуватися Рекомендації, зокрема пункту 3 Преамбули, відмовляючись від використання терміна «ґендер», оскільки російське законодавство не містить поняття «ґендер» і з огляду на те, що на міжнародному рівні не існує загальноприйнятого визначення терміна «ґендер». Окрім того, Російська Федерація вважає, що Рекомендація не охоплює інтерсексуальних і транссексуальних осіб.

Висловлюючи занепокоєння через те, що сексизм пов'язаний із насильством стосовно жінок і дівчат, коли прояви «повсякденного» сексизму є частиною насильницького середовища, що формує атмосферу залякування, страху, дискримінації, виключення та незахищеності, які обмежують можливості та свободу;

Зауважуючи, що жінки та дівчата можуть зазнавати численних і перехресних форм дискримінації та зіштовхуватися з сексизмом у поєднанні з іншими нормами чи поведінкою, які самі є дискримінаційними, породжують ненависть та заподіюють шкоду;

Знаючи, що сексизм і сексистська поведінка реалізуються на індивідуальному, інституційному та структурному рівнях, а також усвідомлюючи згубний вплив цих явищ на всіх трьох рівнях і відповідно необхідність уживати заходів для запобігання сексизму та боротьби з ним на всіх рівнях;

Нагадуючи про Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року (CEDAW), яка потребує від держав-учасниць уживати всіх належних заходів, щоб «змінити соціальні та культурні моделі поведінки чоловіків і жінок із метою досягнення викорінення забобонів, звичаїв та всіх інших проявів, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності чи переваги однієї зі статей або стереотипності ролі чоловіків і жінок»;

Пам'ятаючи про цілі, викладені в Пекінській декларації та Платформі дій, які було прийнято на Четвертій всесвітній конференції ООН зі становища жінок (1995 р.), зокрема, беручи до уваги Звіт Регіонального оглядового засідання для Європи «Пекін+20», яке було організоване 2014 року Європейською економічною комісією ООН для Європи, де зазначено, що «дискримінаційні стереотипи лишаються поширеними та впливають на освіту й участь жінок в економіці та суспільному житті»;

Пам'ятаючи про Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року, зокрема, ціль сталого розвитку 5 («Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток»), ціль сталого розвитку 16 («Сприяння побудові мирних та інклюзивних суспільств в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях») і ціль сталого розвитку 4 («Забезпечення інклюзивної, рівноправної та якісної освіти та заохочення можливостей навчання впродовж усього життя для всіх»), котрі мають універсальне застосування;

Враховуючи Конвенцію ООН про права дитини (1989 р.) та проголошену в ній заборону дискримінації за ознакою статі дитини, її батьків чи законного опікуна;

Нагадуючи про Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (ETS № 5) та проголошену в ній заборону дискримінації у сфері дотримання прав людини;

Нагадуючи, що боротьба з гендерними стереотипами та сексизмом, а також забезпечення інтегрування проблематики гендерної рівності у всі політики і заходи є пріоритетними цілями стратегічних документів та рекомендацій Ради Європи з питань гендерної рівності;

Нагадуючи, що Конвенція Ради Європи про запобігання та протидію насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (CETS № 210, Стамбульська конвенція) вимагає від сторін «заохочувати зміни у соціальних і культурних моделях поведінки жінок та чоловіків із метою викорінення упереджень, звичаїв, традицій та всіх інших практик, які ґрунтуються на ідеї неповноцінності жінок або на стереотипних ролях жінок та чоловіків», а також наголошуючи на тому, що Стамбульська конвенція вимагає від сторін криміналізувати переслідування та вжити необхідних заходів для гарантування того, що за сексуальні домагання буде передбачено кримінальні чи інші правові санкції;

Беручи до уваги Європейську соціальну хартію (ETS № 35, ETS № 163 [переглянута]) та її положення про рівні можливості, недискримінацію та право на гідність на роботі;

Нагадуючи, що Європейський суд з прав людини у своїй судовій практиці неодноразово стверджував, що просування гендерної рівності – сьогодні основна мета держав-членів Ради Європи і що посилення на традиції, загальноприйняті уявлення чи панівні соціальні установки недостатні для обґрунтування відмінностей у ставленні за ознакою статі. Крім того, Суд зазначив, що гендерні стереотипи, такі як сприйняття жінок насамперед як тих, хто доглядає дітей, а чоловіків – як основних годувальників, не можуть лише самим своїм існуванням виправдовувати відмінності у ставленні;

Нагадуючи про такі рекомендації Комітету міністрів державам-членам: [CM/Rec\(2007\)13](#) щодо гендерного інтегрування в освіті; [CM/Rec\(2007\)17](#) щодо стандартів та механізмів гендерної рівності; [CM/Rec\(2013\)1](#) щодо гендерної рівності та засобів масової інформації; [CM/Rec\(2017\)9](#) щодо гендерної рівності в аудіовізуальному секторі;

Посилаючись на Загальнополітичну рекомендацію № 15 про боротьбу з мовою ворожнечі, яку було прийнято Європейською комісією проти расизму та нетерпимості (ЄКРН) у грудні 2015 року та в якій ідеться про сексистську мову ворожнечі;

Беручи до уваги Стратегію Ради Європи з прав дитини (2016-2021 рр.), яка наголошує на необхідності боротися з дискримінацією та насильством, зокрема, сексуальним насильством, а також на необхідності просувати рівність між дівчатами і хлопцями, продовжуючи, зокрема, боротьбу зі стереотипами, сексизмом і надмірною сексуалізацією, особливо в засобах масової інформації й освіті;

Беручи до уваги Стратегію Ради Європи щодо управління інтернетом на 2016-2019 роки та проголошений у ній заклик до моніторингових заходів для захисту кожного, особливо жінок і дітей, від зловживань у мережі, зокрема від кіберпереслідування, сексизму та загроз сексуального насильства;

Нагадуючи про резолюції 2119 (2016), 2144 (2017) і 2177 (2017) Парламентської асамблеї Ради Європи відповідно «Боротьба з надмірною сексуалізацією дітей», «Припинення кібердискримінації і проявів ворожнечі в інтернеті» та «Припинення сексуального насильства і домагань щодо жінок у громадських місцях»;

Спираючись на результати впровадження зазначених вище інструментів і документів на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях, зокрема, на досягнення та виклики;

Усвідомлюючи, що попри наявність стандартів на міжнародному, національному та регіональному рівнях, які гарантують принцип гендерної рівності, досі існує розрив між стандартами та практикою, між гендерною рівністю *де-юре* та *де-факто*;

Визнаючи, що переважання різних проявів сексизму тісно пов'язане з постійними труднощами в досягненні гендерної рівності, й прагнучи усунути сексизм як критичну причину та наслідок гендерної нерівності;

Відзначаючи брак узгодженого на міжнародному рівні визначення терміна «сексизм» і спеціального правового інструменту для боротьби з цим явищем;

Прагнучи створити Європу, вільну від сексизму та його проявів,

Рекомендує урядам держав-членів:

1. Ужити заходів для запобігання і подолання сексизму та його проявів у публічній і приватній сферах, а також заохочувати відповідні зацікавлені сторони впроваджувати належне законодавство, політику та програми, спираючись на визначення й керівні принципи, додані до цієї Рекомендації;
2. Здійснювати моніторинг прогресу у впровадженні цієї Рекомендації та інформувати компетентний профільний комітет (комітети) Ради Європи про вжиті заходи і прогрес, досягнутий у цій сфері;
3. Забезпечити, щоб ця Рекомендація, зокрема додаток до неї, було перекладено та поширено (у доступних форматах) серед відповідних органів влади та зацікавлених сторін.

ДОДАТОК

до Рекомендації CM/Rec(2019)1

Керівні принципи щодо запобігання сексизму та боротьби з ним: заходи для застосування

Визначення

Для цілей цієї Рекомендації сексизм це:

Будь-які дія, жест, візуальний прояв, вимовлені або написані слова, практика чи поведінка, засновані на ідеї, що особа або група осіб гірше через свою стать, та які проявляються в публічній або приватній сферах, у мережі інтернет або поза нею і спрямовані на або спричиняють:

- I. порушення власної гідності чи прав особи або групи осіб;
- II. фізичну, сексуальну, психологічну або соціально-економічну шкоду або страждання особи або групи осіб;
- III. створення загрозливого, ворожого, принизливого або образливого середовища;
- IV. перешкоджання незалежності та повноцінній реалізації прав людини особою або групою осіб; або
- V. збереження та посилення ґендерних стереотипів².

Контекст

Необхідність протидіяти сексизму, сексистським нормам і поведінці, а також сексистській мові випливає з низки міжнародних та регіональних документів. Конвенція Ради Європи про запобігання і протидію насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS № 210, Стамбульська конвенція) і Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) визнають безпосередній зв'язок між ґендерними стереотипами, ґендерною нерівністю, сексизмом і насильством стосовно жінок та дівчат. Отже, з одного боку цієї залежності перебувають прояви «щоденного» сексизму у формі зовні несуттєвої та невинної сексистської поведінки, коментарів і жартів. Однак такі дії часто принизливі й сприяють формуванню соціального клімату, у якому підривається авторитет жінок, знижується їхня самооцінка, їхня діяльність і можливості вибору обмежуються, зокрема, на роботі, в приватній і суспільній сфері та в онлайн-просторі. Сексистська поведінка, як, зокрема, сексистська мова ворожнечі, може перерости у підбурювання до явно образливих та загрозливих дій, серед яких сексуальні домагання та насильство, зґвалтування чи потенційно смертоносні дії. Інші наслідки можуть стосуватися втрати ресурсів, заподіяння собі шкоди або самогубства. Відповідно подолання сексизму – один зі складників позитивного зобов'язання держав гарантувати права

2. «ґендерні стереотипи» – це упереджені соціальні та культурні шаблони чи ідеї, відповідно до яких жінок та чоловіків наділяють характеристиками та ролями, що визначаються й обмежуються їхньою статтю. ґендерні стереотипи становлять серйозну перешкоду для досягнення реальної ґендерної рівності та призводять до дискримінації за ознакою статі. Такі стереотипи можуть обмежувати розвиток природних талантів і здібностей дівчат та хлопців, жінок та чоловіків, їхні освітні та професійні вподобання і досвід, а також взагалі можливості у житті» (Стратегія ґендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки, Стратегічна ціль 1).

людини, гендерну рівність та запобігати насильству стосовно жінок і дівчат згідно з міжнародним законодавством у сфері прав людини, а також Стамбульської конвенції для держав-сторін.

Сексизм та сексистська поведінка заподіюють фізичну, сексуальну, психологічну чи соціально-економічну шкоду і по-різному впливають на різні верстви населення. Від такої поведінки непропорційно страждають жінки та дівчата. Сексизм і сексистська поведінка – перешкода для розширення прав та можливостей і покращення становища жінок та дівчат; викорінення сексизму та сексистської поведінки буде корисним для усіх: жінок, дівчат, чоловіків і хлопців.

Сексизм і сексистська поведінка спостерігаються в усіх сферах діяльності людини, зокрема, в кіберпросторі (інтернеті та соціальних медіа). З ними можуть стикатись індивідуально та колективно особа чи група осіб навіть тоді, коли ні така особа, ні група осіб не були безпосередніми об'єктами сексизму і сексистської поведінки, наприклад, через сексистську рекламу або публікацію зображень оголених жінок на робочому місці. Трьома рівнями вияву сексизму є індивідуальний, інституційний (наприклад, у родинному, робочому чи освітньому середовищі) і структурний (наприклад, через прояви соціальної гендерної нерівності, соціальні норми або поведінку). Прояви сексизму часто замовчують, адже окремі особи чи групи можуть не повідомляти про сексистську поведінку чи не скаржитися на неї через страх того, що їх можуть не сприйняти серйозно, піддати остракізму чи навіть притягнути до відповідальності.

Інтернет надав новий вимір для вираження та транслювання сексизму, особливо сексистської мови ворожнечі, широкій аудиторії попри те, що витoki сексизму полягають не в технології, а в стійких проявах гендерної нерівності. Крім того, такі соціальні феномени, як кампанія #MeToo і низка дій та політичних заходів, які ця кампанія викликала в різних частинах світу (починаючи з 2017 року), зокрема, в державах-членах Ради Європи, допомогли пролити світло на повсюдність сексизму та потребу в рішучіших заходах для боротьби з ним.

Коріння сексизму і сексистської поведінки сягає гендерних стереотипів та посилює їх. Європейський суд з прав людини вважає, що «питання стереотипного ставлення до певної групи в суспільстві полягає в тому факті, що воно робить неможливою індивідуальну оцінку спроможностей та потреб членів цієї групи»³. Гендерні стереотипи посилюють нерівність структур соціальної влади та мають негативний вплив на розподіл ресурсів між жінками та чоловіками. Доречними прикладами є стійка різниця в оплаті праці та розмірі пенсій між чоловіками та жінками в державах-членах. Отже, гендерні стереотипи – це соціально зумовлені конструкції про «відповідні» ролі жінок і чоловіків, які визначаються культурними упередженнями, звичаями, традиціями, а в багатьох випадках – тлумаченнями релігійних переконань і практик. Жінки, які кидають виклик чи виходять за рамки того, що вважається їхнім «належним» місцем у суспільстві, можуть зіштовхнутися із проявами сексизму та жінконенависництва, так само із сексизмом можуть зіштовхнутись і чоловіки, які кидають виклик панівним уявленням щодо маскуліності.

Перехресність, ситуаційна вразливість і обтяжливі обставини

Жінки та чоловіки можуть зіштовхнутися з різноманітними та перехресними формами сексизму на основі низки інших чинників, серед яких, зокрема, етнічне походження, належність до меншини чи корінного народу, вік, релігія, статус біженця або мігранта, інвалідність, сімейний стан, соціальне походження, гендерна ідентичність, сексуальна орієнтація чи сексуальність. Зокрема, становище людей може ставати вразливішим, і вони можуть ставати об'єктами різних актів сексизму в певних ситуаціях або умовах, наприклад, це стосується молодих жінок, а також жінок, які провадять діяльність у переважно чоловічому середовищі, наприклад, у бізнесі, фінансах, військовій сфері чи політиці. Жінки на владних посадах, зокрема, громадські або державні діячі, також стають особливими мішенями сексизму, оскільки їх сприймають як таких, що вийшли за рамки соціальних гендерних норм, що усувають жінок із публічного простору чи владних структур. Інтерсексуальні і транссексуальні особи також зіштовхуються з додатковими та/або більш серйозними викликами, пов'язаними з сексизмом.

Деякі обставини можуть посилювати небезпеку та вплив сексистської поведінки або впливати на спроможність жертви реагувати на неї. Такі обтяжливі обставини існують там, де до сексистських дій чи висловів удаються в рамках ієрархічних відносин або відносин залежності, зокрема, на роботі, в освіті чи медицині, у сфері (державних) послуг або у рамках комерційних відносин. Сексизм особливо загрозли-

3. «Карвальо Пінто Десуза Мораес проти Португалії» (*Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal*), заява №17484/15, рішення Європейського суду з прав людини від 25.07.2017 р., п. 46.

вий, коли до нього вдаються особи, наділені владою, авторитетом або впливом, наприклад, політики, лідери громадської думки чи лідери бізнесу. Іншим обтяжливим чинником є широта охоплення (або потенційного охоплення) сексистських висловів чи дій, що визначається, зокрема, засобами їх транслявання, використанням для цього соціальних чи традиційних засобів масової інформації, а також частотою їх повторення.

I. Загальні інструменти та заходи подолання сексизму

Основна мета заходів запобігання та протидії сексизму полягає у спонуканні до поведінкових та культурних змін на індивідуальному, інституційному і структурному рівнях.

Окрім розробки планів, політики і програм, до засобів запобігання та протидії сексизму можуть належати законодавчі, виконавчі, адміністративні, бюджетні та регуляторні інструменти. Держави повинні обрати ті інструменти, які найбільш доцільні для їхнього контексту та мети конкретного заходу. Для викорінення несвідомих упереджень потрібні одні інструменти, а для боротьби з умисною сексистською поведінкою – інші. Несвідомі упередження можна усунути через підвищення обізнаності, навчання й освіти, тоді як для викорінення умисної та стійкої сексистської поведінки та мови ворожнечі потрібні рішучіші заходи. Доцільно розглянути такі важливі варіанти заходів, як упровадження законодавства, спрямованого на боротьбу з сексизмом, із відповідними визначеннями; рекомендації щодо його застосування; інструкції щодо шляхів правової допомоги та відшкодування жертвам, а також опис ризиків і наслідків для порушників⁴.

Держави повинні використовувати вже наявні інструменти й забезпечувати їх ефективне впровадження або створити нові доступні інструменти для запобігання сексистській поведінці та захисту від неї, а це доречно – для притягнення до відповідальності та покарання порушників й забезпечення відшкодування жертвам.

Для забезпечення впровадження цієї Рекомендації урядам держав-членів запропоновано розглянути зазначені нижче заходи.

I.A. Законодавство та політика

- I.A.1. Розглянути можливість реформування законодавства з тим, щоб воно засуджувало сексизм, визначало та криміналізувало сексистську мову ворожнечі.
- I.A.2. Під час розробки законодавства та політики боротьби з сексизмом необхідно визнати та врахувати перехресні чинники, відмінності між жінками, ситуативну вразливість та обтяжливі обставини.
- I.A.3. Розробити і зробити внесок у комплексну громадську інфраструктуру, яка слугуватиме майданчиком для розширення прав і можливостей жінок та гендерної рівності, а також розробити політичну основу щодо ліквідації сексистських і гендерних дискримінаційних стереотипів, у рамках якої буде визначено цілі та завдання, встановлено контрольні показники, строки та індикатори оцінки прогресу та результатів, а також визначено механізми моніторингу й оцінювання ефективності вжитих заходів.
- I.A.4. Заохочувати участь громадянського суспільства, зокрема, жіночих неурядових організацій, релігійних і суспільних лідерів, професійних об'єднань юристів і суддів, а також профспілки у розробці політики та законодавства, спрямованих на боротьбу з сексизмом, із метою підтримки співробітництва та забезпечення їх залучення до впровадження цих заходів.
- I.A.5. Визнавати, заохочувати та підтримувати на всіх рівнях роботу відповідних організацій громадянського суспільства, зокрема, жіночих неурядових організацій, які беруть активну участь у боротьбі з сексизмом у всіх сферах (зокрема тих, яких стосується розділ III нижче), і налагоджувати ефективну співпрацю з цими організаціями.
- I.A.6. Заохочувати відповідні державні органи та служби, наприклад, уповноважених з прав людини, комісії з питань рівності, законодавчі зібрання, національні правозахисні установи, державні підприємства та органи розгляду скарг до розробки і впровадження кодексів поведінки чи керівних

4. Наприклад, «Anti-Sexisme – Mode d'emploi», Institut pour l'égalité de femmes et des hommes, Бельгія (французькою мовою); http://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/79%20-%20Anti-sexisme%20mode%20emploi_FR.pdf.

принципів щодо проявів сексизму відповідно до комплексної політики щодо ліквідації сексизму і забезпечувати належні ресурси для таких заходів.

- I.A.7. Розглянути можливість створення органу з питань гендерної рівності чи іншої офіційної установи, відповідальної за моніторинг і оцінювання політики та заходів із ліквідації сексизму в громадському та приватному житті. Такий орган повинен мати достатні повноваження та ресурси для виконання цих завдань.
- I.A.8. Забезпечити належні засоби правового захисту для жертв сексистської поведінки.
- I.A.9. Запровадити навчальні програми для тих, хто працює з особами, що вчинили гендерно зумовлені або сексуальні злочини, та жертвами таких злочинів.
- I.A.10. Розглянути можливість встановлення некримінальних санкцій, наприклад, скасування фінансової чи іншої підтримки для державних органів або інших організацій, які не засуджують сексизм і сексистську поведінку, особливо сексистську мову ворожнечі.

I.B. Заходи з підвищення обізнаності

- I.B.1. Заохочувати оперативну реакцію публічних осіб, зокрема політиків, релігійних, економічних і суспільних лідерів, а також інших осіб, які мають вплив на громадську думку, з тим, щоб вони виступали із засудженням сексизму та сексистської поведінки і сприяли зміцненню цінностей гендерної рівності.
- I.B.2. Ініціювати, підтримувати і фінансувати дослідження, зокрема спільні дослідження держав-членів, що надаватимуть системні дані – з розбиванням за статтю та віком – про поширеність і негативний вплив сексизму та його прояви, зокрема, дані щодо сексизму та сексуальних домагань на робочому місці, сексистської мови ворожнечі, постраждалих, кривдників, засобів поширення, реакції засобів масової інформації та громадськості. Регулярно поширювати такі дані серед відповідних державних органів, навчальних закладів і громадськості.
- I.B.3. Виділяти ресурси для фінансування ефективних комунікаційних і просвітницьких кампаній про зв'язок між сексизмом та насильством стосовно жінок і дівчат, а також фінансувати організації, які надають підтримку жертвам.
- I.B.4. Розробляти, впроваджувати та заохочувати регулярні національні просвітницькі ініціативи щодо підвищення обізнаності на всіх рівнях і за допомогою різноманітних засобів масового інформування (наприклад, видання посібників, рекомендацій, транслявання відеокліпів у інтернеті та у традиційних засобах масової інформації, запровадження національного дня боротьби з сексизмом, заснування музеїв, присвячених гендерній рівності та правам жінок). Такі ініціативи мають бути спрямовані на покращення розуміння та обізнаності серед населення загалом, особливо батьків, про різні форми сексизму, зокрема, про таке явище, як «мужояснення»⁵, про те, як запобігати цим явищам і реагувати на них, а також про шкоду, яку вони заподіюють окремим людям і суспільству загалом, зокрема дівчатам і хлопцям.
- I.B.5. Забезпечити розробку та впровадження адаптованої неперервної освіти та підготовки педагогів у всіх сферах та на всіх рівнях освіти, зокрема, в навчальних закладах, для працівників відділів кадрів у державному та приватному секторах і у професійних навчальних закладах (наприклад, у закладах, що займаються підготовкою фахівців у сфері засобів масової інформації, військових, медичних і юридичних фахівців, бухгалтерів, а також у школах менеджменту та бізнес-школах); ця освіта має охоплювати такі питання, як гендерна рівність, значення гендерних стереотипів, способи розпізнавання та подолання сексизму, упереджень і забобонів, а також методи боротьби зі стереотипами.
- I.B.6. Забезпечити перевірку підручників, навчальних матеріалів і методів навчання для учнів усіх вікових груп та всіх форм освіти й підготовки (починаючи з дошкільної освіти), на сексистську мову та

5. «Мужояснити», «менсплейн» (англ. – «mansplain», дієслово, неформальне) – (про чоловіків) пояснювати щось жінці в такий спосіб, який вважається поблажливим, покровительським, самовпевненим, спрощеним або таким, який передбачає, що співрозмовник не має жодних знань щодо теми бесіди.

ілюстрації, а також гендерні стереотипи, та переглянути/удосконалити їх так, щоб вони здійснювали активну промоцію гендерної рівності⁶.

- I.B.7. Сприяти впровадженню концепції гендерної рівності, а також розвитку критичного мислення для подолання сексизму у змісті, мові та ілюстраціях іграшок, коміксів, книг, телебачення, відеоігор та інших ігор, онлайн-контенту та фільмів, зокрема порнографії, які формують ставлення, поведінку та ідентичність дівчат і хлопців.
- I.B.8. Підтримувати та проводити регулярні просвітницькі кампанії щодо питань формування фемінності та маскулінності, а також на тему того, що означає бути жінкою/дівчиною та чоловіком/хлопцем у сучасному суспільстві, наприклад, через засоби масової інформації, безплатні публічні лекції та дискусії.
- I.B.9. Заохочувати співпрацю між фахівцями (наприклад, журналістами, освітянами, співробітниками правоохоронних органів) та організаціями громадянського суспільства з метою виявлення та обміну належними практиками щодо запобігання та протидії сексизму.
- I.B.10. Створити структури, доступні для всіх, насамперед для молоді, котрі будуть надавати експертні консультації з питань запобігання сексизму, боротьби з ним, а також реагування на його прояви.

II. Конкретні інструменти та заходи подолання сексизму і сексистської поведінки у визначених сферах

Деякі сфери діяльності особливо вразливі до актів сексизму та/або деяких форм сексистської поведінки. Тому дуже важливо, окрім загальноприйнятих рекомендованих заходів та інструментів, перерахованих у попередньому розділі, вживати цільові заходи для запобігання та подолання сексизму в цих сферах.

II.A. Мова та комунікація

Мова та спілкування – важливий складник гендерної рівності, а тому «не повинні сакралізувати гегемонію моделі маскулінності»⁷. Нестереотипна комунікація – належний спосіб виховувати, підвищувати рівень обізнаності й запобігати сексистській поведінці. Вона передбачає викорінення сексистських висловів, використання жіночих і чоловічих або гендерно нейтральних форм посад, використання жіночих і чоловічих або гендерно нейтральних форм звертання до груп, диверсифікацію представництва жінок і чоловіків, а також забезпечення рівності у візуальному та інших аспектах.

Урядам держав-членів запропоновано розглянути такі заходи:

- II.A.1. Підтвердити та впровадити відповідні наявні рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам, зокрема, Рекомендацію №R(90)4 щодо викорінення сексизму в мові та Рекомендацію [CM/Rec\(2007\)17](#) щодо стандартів і механізмів гендерної рівності, які підкреслюють, що «заходи держав-членів повинні спрямовуватися на те, щоб просувати використання несексистської мови в усіх секторах, зокрема, в державному».
- II.A.2. Систематично переглядати всі закони, норми, політики тощо на наявність сексистської лексики, а також гендерних припущень і стереотипів, щоб замінити їх гендерно чутливою термінологією. Належна практика передбачає підготовку практичних рекомендацій щодо використання у документах державного управління мови та комунікації, які не матимуть сексистський характер і не міститимуть гендерних стереотипів.

II.B. Інтернет, соціальні мережі й сексистська мова ворожнечі в мережі

Онлайн-сексизм поширений у всій Європі, він має непропорційно негативний вплив на жінок, особливо молодих жінок і дівчат, журналісток, жінок-політикинь, громадських діячок, а також жінок-правозахисниць. Одним з аспектів онлайн-сексизму є негативні коментарі про висловлені погляди та

6. Стаття 10. с Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) потребує усунення «будь-якої стереотипної концепції ролі чоловіків і жінок на всіх рівнях і у всіх формах навчання... зокрема, через перегляд навчальних посібників та шкільних програм і адаптацію методів навчання».

7. Рекомендація [Rec\(2003\)3](#) Комітету міністрів «Про збалансоване представництво жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних і суспільних рішень», Пояснювальний меморандум.

думки. Напади на чоловіків частіше ґрунтуються на їхніх професійних поглядах чи компетенції, тоді як жінки здебільшого стають об'єктами сексистського чи сексуалізованого зловживання й образ, серйозність яких може посилюватись анонімністю, яку надає інтернет. Онлайн-нападки не лише негативно позначаються на гідності жінок, вони також можуть перешкоджати їм висловлювати свої погляди, зокрема, у професійній діяльності, наслідком чого стає витіснення жінок з онлайн-простору, порушення їхнього права на свободу висловлювань і вираження поглядів у демократичному суспільстві, обмеження професійних можливостей і посилення дефіциту гендерно збалансованої демократії. Інший аспект полягає в тому, що в епоху цифрових технологій ще більше посилюється увага, яку звертають на тіло, слова і діяльність жінок. Крім того, сексистські зловживання в соціальних мережах, такі як публікації інтимних візуальних матеріалів без згоди зображених на них осіб, є формою насильства, з якою потрібно боротися.

Інтернет і соціальні мережі – рушії свободи вираження поглядів та просування гендерної рівності, однак вони також дозволяють кривдникам висловлювати образливі думки і поводитись образливо. Тоді як расистську мову ворожнечі визнають такою, що суперечить європейським і міжнародним стандартам прав людини, ситуація не завжди аналогічна, коли йдеться про сексистські чи жінконенависницькі висловлювання, а чинна політика та законодавство на всіх рівнях не здатні належно вирішити цю проблему. Тому державам рекомендовано бути відповідальними за подолання мови ворожнечі та забезпечувати, щоб до сексистської мови ворожнечі, коли йдеться про кримінальну відповідальність, застосовувалися такі самі правила, як і до расистських висловлювань.

Окрім того, штучний інтелект породжує специфічні виклики щодо гендерної рівності та гендерних стереотипів. Використання алгоритмів може передавати та посилювати наявні гендерні стереотипи, а тому здатне сприяти увічненню сексизму.

Урядам держав-членів запропоновано розглянути такі заходи:

- II.B.1. Упровадити законодавчі заходи, які визначають і криміналізують інциденти сексистської мови ворожнечі та застосовуються до всіх засобів масової інформації, а також розробити процедури подання скарг і належні санкції. Варто також заохочувати процедури раннього виявлення та повідомлення про сексистську мову ворожнечі у всіх засобах масової інформації, зокрема, в інтернеті та нових медіа.
- II.B.2. Створити та підтримувати програми (зокрема програмне забезпечення) для дітей, молодих людей, батьків і освітян, щоб допомогти у навчанні дітей медіаграмотності з метою безпечного й критичного використання цифрових ЗМІ та належної поведінки в мережі. Це потрібно робити через шкільні програми і публікацію посібників та інформаційних матеріалів про сутність сексистської поведінки, небажаний обмін матеріалами в інтернеті, а також про відповідне належне реагування та протидію, зокрема, гендерно чутливу інформацію щодо безпеки в мережі. Забезпечити поширення таких матеріалів.
- II.B.3. Підготувати інформацію та розгорнути кампанії для підвищення рівня обізнаності про проблеми сексизму в соціальних мережах, погрози в онлайн-середовищі та ситуації, з якими стикаються діти та молоді люди (наприклад, шантаж, вимагання грошей чи небажана публікація інтимних фотографій), із практичною допомогою щодо того, як запобігати таким ситуаціям і реагувати на них.
- II.B.4. Проводити кампанії, орієнтовані на ширше коло громадськості, про небезпеку, можливості, права та обов'язки, пов'язані з використанням нових медіа.
- II.B.5. Створити онлайн-ресурси, які надаватимуть експертні консультації щодо того, як протидіяти онлайн-сексизму, зокрема, щодо процедур швидкого повідомлення про шкідливий або небажаний матеріал чи його видалення.
- II.B.6. Проводити регулярні дослідження та збирати дані про кіберсексизм і кібернасильство з розбиванням за статтю та віком, а також за потреби ділитися результатами.
- II.B.7. Інтегрувати концепцію гендерної рівності в усі політики, програми та дослідження, які стосуються штучного інтелекту, щоб уникнути потенційних ризиків того, що технології сприятимуть увічненню сексизму та гендерних стереотипів, а також вивчити, як штучний інтелект може допомогти подолати гендерні розриви й усунути сексизм. Сюди належать заходи щодо розширення участі жінок і дівчат в інформаційно-технологічній сфері – як студентів, фахівців чи уповноважених ухвалювати рішення. Під час розробки інструментів і алгоритмів обробки даних варто враховувати

гендерну динаміку. Необхідно посилити прозорість щодо цих питань і підвищити обізнаність про потенційні гендерні упередження у великих масивах даних; потрібно запропонувати рішення для покращення підзвітності.

II.C. Медіа, реклама та інші комунікаційні продукти та послуги

Сексизм у медіа – електронних, друкованих, візуальних і аудіо – сприяє формуванню середовища, в якому «повсякденний» сексизм стає звичним і допустимим. Він має такі прояви:

- сексуальні, сексуалізовані та расистські зображення й об'єктивація жінок, чоловіків, дівчат і хлопців, зокрема, в рекламі, фільмах, телебаченні, відеоіграх і порнографічних матеріалах;
- зневажливі чи тривіальні судження щодо зовнішності, вбрання та поведінки жінок замість збалансованого та зваженого обговорення їхніх поглядів і думок;
- висвітлення та зображення жінок і чоловіків у стереотипних ролях у родині чи суспільстві;
- відтворення та закріплення гендерних стереотипів стосовно жертв гендерно зумовленого насильства;
- незбалансоване представництво та недостатньо широке залучення жінок у різних професійних та інформаційних ролях (експертки, коментаторки), особливо жінок із груп меншин⁸.

Урядам держав-членів запропоновано розглянути такі заходи:

- II.C.1. Запровадити законодавство, що забороняє сексизм у медіа й рекламі та заохочує моніторинг і виконання таких заходів.
- II.C.2. Сприяти уведенню проявів сексизму у сферу охоплення законодавства про дифамацію (приниження честі, гідності та ділової репутації).
- II.C.3. Спонукаати та підтримувати участь секторів інформаційно-комунікаційних технологій, медіа і реклами в розробці, прийнятті та впровадженні політики саморегулювання й механізмів ліквідації сексизму, зокрема, сексистської мови ворожнечі в кожному секторі.
- II.C.4. Сприяти зростанню ролі медійного нагляду та рекламних організацій у подоланні сексизму.
- II.C.5. Заохочувати створення установи, яка матиме компетенцію отримувати, аналізувати й розглядати скарги, пов'язані з сексизмом у медіа та рекламі, а також володітиме повноваженнями вимагати вилучення або заміни сексистського контенту або реклами.
- II.C.6. Заохочувати відповідні органи, такі як комісії з питань гендерної рівності або національні правозахисні інституції, впроваджувати стратегії освіти і підготовки, а також інструменти для журналістів та інших фахівців у сфері медіа і комунікацій щодо розпізнавання сексизму, просування позитивного й нестереотипного зображення жінок і чоловіків у медіа та рекламі, сприяння гендерно чутливому спілкуванню. Ці додаткові заходи повинні бути забезпечені належним фінансуванням.
- II.C.7. Підтримувати дослідження щодо поширеності та впливу сексистського зображення жінок і дівчат у медіа та в порнографічних матеріалах, того, наскільки вони посилюють гендерну нерівність та насильство стосовно жінок і дівчат, а також щодо їхнього впливу на фізичне, сексуальне та фізіологічне здоров'я жінок. Виділити ресурси для фінансування ефективних комунікаційних і просвітницьких кампаній щодо зв'язку між сексизмом, відсутністю гендерної рівності та насильством стосовно жінок та дівчат; сприяти позитивному та нестереотипному зображенню жінок і чоловіків у медіа та рекламі.
- II.C.8. Заохочувати рівноправну участь жінок і чоловіків у процесах прийняття рішень у засобах масової інформації та щодо змісту матеріалів, а також заохочувати створення баз даних жінок-фахівців з усіх тем.
- II.C.9. Уживати позитивних заходів для спонукання вдосконаленню та лідерству у питаннях сприяння гендерно збалансованому представництву, таких як система нарахування балів для засобів масо-

8. Див. висновки та рекомендації Конференції Ради Європи щодо медіа й іміджу жінок (Амстердам, 4-5 липня 2013 року). Звіт конференції див. за адресою: <https://rm.coe.int/1680590fb8>.

вої інформації, згідно з якою за створення ґендерно чутливого контенту засобам масової інформації буде надаватися додаткове фінансування.

- II.C.10. Заохочувати просування позитивного іміджу жінок як активних учасниць соціального, економічного і політичного життя, а також позитивного іміджу чоловіків, що виконують нетрадиційні ролі, наприклад, догляд за дітьми. Надавати стимули чи винагороди за належні практики, наприклад, через державне фінансування.
- II.C.11. Підтримувати та просувати належні практики через діалог і розвиток мереж та партнерства між зацікавленими сторонами у сфері медіа з метою подальшої боротьби із сексизмом та ґендерними стереотипами у цьому секторі.
- II.C.12. Підтримувати проекти, спрямовані на подолання множинної та перехресної дискримінації жінок у вразливих ситуаціях. Запровадити засоби заохочення для ЗМІ за підтримку позитивного зображення жінок із груп етнічних меншин і/або мігрантів.

II.D. Робоче місце

Сексизм на робочому місці має багато форм і наявний як у державному, так і в приватному секторах. Він виявляється у сексистських коментарях і поведінці стосовно працівника чи групи працівників. Сексизм на робочому місці охоплює, серед іншого, принизливі коментарі, об'єктивацію, сексистський гумор і жарти, надто фамільярні зауваження, примус до мовчання чи ігнорування, безпідставні коментарі щодо вбрання чи зовнішності, сексистські жести, відсутність поваги, а також чоловічі практики залякування чи вилучення зі спілкування жінок та сприяння чоловікам⁹. Це впливає на рівність та гідність на роботі¹⁰.

Сексистські припущення, засновані на традиційних ґендерних ролях, можуть вилитися у переконання, відповідно до якого жінки як матері або потенційні матері чи доглядальниці є менш надійними колегами та працівниками. І навпаки, можна спостерігати ворожість до матерів, які не залишаються вдома, оскільки їх можуть позбавити важливих можливостей для розвитку кар'єри та, як наслідок, професійного життя. Така практика сприяє появі «скляної стелі», що обмежує можливості для кар'єрного просування жінок. Такі припущення також можуть призвести до сексистських зауважень про чоловіків, які беруть на себе обов'язки з догляду.

У деяких робочих середовищах, де особливо домінують чоловіки, існує високий ризик розвитку культури сексизму. Крім того, особливо страждати від проявів сексизму можуть жінки, які обіймають керівні посади, або ж жінки, яких сприймають як таких, що кидають виклик інституційній ієрархії, де домінують чоловіки. Так само і чоловіки можуть зазнавати проявів сексизму в робочому середовищі, де домінують жінки, або ж працюючи на типово «жіночій» посаді.

Урядам держав-членів запропоновано розглянути реалізацію таких заходів:

- II.D.1. Переглянути трудове законодавство з метою заборони сексизму та сексистських дій на роботі, а також підтримувати належні практики, такі як аналіз ризиків, засоби їхнього пом'якшення й управління ними, механізми оскарження, засоби правового захисту для жертв та дисциплінарні заходи в рамках цивільного або адміністративного права.
- II.D.2. Заохочувати та підтримувати систематичний перегляд правил, політик та норм внутрішнього розпорядку в установах державного та приватного секторів із метою прийняття відповідних кодексів поведінки, які передбачають механізми оскарження і дисциплінарні заходи, пов'язані з сексизмом та сексистськими діями. Вони повинні також охоплювати перехресні форми сексизму, наприклад, щодо статусу мігрантів чи інвалідності.
- II.D.3. Заохочувати представників незалежних професій, професійні організації та профспілки до боротьби з сексизмом у своїх організаціях, зокрема, через внутрішні правила.

9. Вища Рада професійного рівноправ'я між чоловіками та жінками (2016), «Інструментарій для протидії сексизму – три інструменти для робочого середовища», див.: <https://rm.coe.int/16806fbc1e>.

10. Стаття 26.2 Європейської соціальної хартії (переглянутої) вимагає від сторін «поглиблювати поінформованість, поширювати інформацію про систематичні непорядні або явно негативні та образливі дії щодо окремих працівників на робочому місці або у зв'язку з виконанням роботи, сприяти запобіганню таким діям і вживати всіх відповідних заходів для захисту працівників від такої поведінки».

- II.D.4. Розробити та забезпечити поширення інструментарію для боротьби з сексизмом, зокрема, відповідні законодавчі положення та роз'яснення, що стосуються інституційних переваг викорінення сексизму, а також приклади сексистських дій і належних практик ліквідації сексизму. Роботодавцям та менеджерам, представникам профспілок та іншому відповідному персоналу потрібно нагадувати про їхні зобов'язання викоринити сексизм на роботі та про заходи правового захисту, які доступні жертвам.
- II.D.5. Спонукає до зобов'язання на найвищому рівні (у державному та приватному секторах) підтримувати інституційну культуру, що не допускає сексизм на робочому місці, наприклад, через розробку політики рівності, внутрішніх керівних принципів та кампаній щодо різних форм сексизму та розвіяння стереотипів, збільшення кількості жінок на посадах, пов'язаних із прийняттям рішень, та знищення «скляної стелі», зокрема, за допомогою тимчасових спеціальних заходів, наприклад, цільових показників та квот.
- II.D.6. Спонукає до зобов'язання на найвищому рівні (у державному та приватному секторах) сприяти обізнаності та поінформованості щодо сексистської поведінки та шляхів її запобігання, а також уживати усіх належних заходів для захисту працівників від такої поведінки.

II.E. Публічна сфера

Сексизм у публічній сфері та залежність від ґендерних стереотипів можуть спричинити відмову в наданні публічних послуг та нерівний доступ до ресурсів. Водночас жінки, які працюють у публічній сфері, зокрема, на виборних посадах або ж члени керівних органів усіх рівнів, часто стикаються з приниженням їхньої гідності, легітимності та авторитету внаслідок сексизму та сексистської поведінки¹¹.

Урядам держав-членів запропоновано розглянути такі заходи:

- II.E.1. Упровадити положення про боротьбу з сексизмом і сексистською поведінкою та мовою у внутрішніх кодексах поведінки і правила внутрішнього розпорядку, передбачивши належні санкції за порушення для працівників публічної сфери, зокрема, посадовців у виборних органах.
- II.E.2. Підтримувати ініціативи та розслідування, розпочаті членами парламенту, організаціями громадянського суспільства, профспілками або активістами, що стосуються протидії сексизму у публічній сфері.
- II.E.3. Сприяти уведенню положень про ґендерну рівність як належної практики у відповідні правові рамки щодо проведення державних тендерів/закупівель.
- II.E.4. Забезпечити навчання працівників публічної сфери щодо питання важливості неприпустимості сексистської поведінки під час роботи з громадськістю та колегами. Таке навчання має охоплювати визначення сексизму, різні прояви сексизму, методи розвінчування ґендерних стереотипів і упереджень, а також способи реагування на них.
- II.E.5. Інформувати отримувачів публічних послуг про їхні права стосовно несексистської поведінки, наприклад, через просвітницькі кампанії та спеціальні системи подання повідомлень/скарг для виявлення та вирішення можливих проблем.
- II.E.6. Підтримувати посилення та впровадження внутрішніх дисциплінарних заходів боротьби із сексизмом у публічній сфері та у всіх керівних і політичних органах, наприклад, через скорочення чи призупинення повноважень та фінансування або через фінансові санкції.

11. Наприклад, відповідно до дослідження 2018 року, проведеного Міжпарламентським союзом і Парламентською асамблеєю Ради Європи, 85% респондентів-парламентарів жіночої статі зазнавали психологічного насильства в парламенті; жінки-парламентарки віком до 40 років частіше зазнавали домагань; жінки – працівниці персоналу парламентів зазнавали сексуального насильства більше, ніж жінки – членкині парламентів; більшість парламентів не мали механізмів, які б надавали можливість жінкам висловитися. Міжпарламентський союз і Парламентська асамблея Ради Європи (2018), «Сексизм, домагання та насильство стосовно жінок у парламентах Європи»; див.: <https://www.ipu.org/resources/publications/issue-briefs/2018-10/sexism-harassment-and-violence-against-women-in-parliaments-in-europe>.

II.F. Сфера юстиції

Сексизм і гендерні стереотипи в системах цивільної, адміністративної та кримінальної юстиції і правоохоронних органах є перешкодами для здійснення правосуддя. Їхнім наслідком можуть стати хибні чи дискримінаційні рішення, прийняті радше на основі попередньо сформованих переконань і власних упереджень, аніж на основі релевантних фактів¹².

Урядам держав-членів запропоновано розглянути такі заходи:

- II.F.1. Із належним урахуванням незалежності судової влади забезпечувати регулярне і належне навчання для всіх суддів щодо прав людини і гендерної рівності, щодо шкоди, яку заподіюють гендерні упередження, стереотипи і використання сексистської мови, особливо у справах, які стосуються насильства стосовно жінок і дівчат¹³.
- II.F.2. Забезпечити підготовку всіх працівників правоохоронних органів із питань сексизму, кіберсексизму, сексистської мови ворожнечі та насильства стосовно жінок; сприяти повідомленням про таку поведінку поліції; розширити повноваження поліції для вилучення і забезпечення зберігання доказів онлайн-зловживань.
- II.F.3. Заохочувати національні та міжнародні суди і трибунали прихильно сприймати залучення третіх сторін та висновків експертів щодо недостатньо знайомих тем, таких як сексизм і гендерні стереотипи.
- II.F.4. Забезпечити, щоб системи повідомлення про порушення і доступ до правоохоронних органів були безпечними, доступними та надійними; зменшити фінансові стягнення або інші стримувальні чинники, що перешкоджають жертвам повідомляти про порушення та ініціювати справи у відповідній судовій інстанції. Вживати заходів для усунення ризику повторної віктимізації.
- II.F.5. Заохочувати професійні об'єднання юристів організовувати відкриті лекції та інші заходи для підвищення обізнаності юристів та інших відповідних зацікавлених сторін щодо питань сексизму і гендерних стереотипів у системі правосуддя.

II.G. Навчальні заклади

Сексистські повідомлення формують наше суспільство, вони проникають у сферу освіти та відтворюються освітніми системами, в яких із ними потрібно боротися. Діти та молоді люди засвоюють гендерні стереотипи через навчальні програми, матеріали, поведінку та мову¹⁴. Сексизм може бути вкоріненим у культурі освітніх закладів на всіх рівнях, від дошкільних до вищих навчальних закладів. Він виявляється у багатьох формах, наприклад, терпимості та поблажливому ставленні до сексистських зображень, мови та висловів; нетерпимості до гендерно невідповідної поведінки; відсутності належної реакції на несправедливі упередження у працівників та учнів/студентів; відсутності або невідповідності механізмів подання скарг та їхньої реєстрації; відсутності санкцій за сексуальні домагання, зокрема, з боку інших учнів/студентів. Ці вкорінені форми сексизму можуть упливати на вибір подальшої освіти, кар'єри та способу життя. Держави також несуть відповідальність за забезпечення підзвітності приватних установ за їхні дії, і винятків для релігійних навчальних закладів бути не повинно.

Урядам держав-членів запропоновано розглянути такі заходи:

- II.G.1. Повністю впровадити положення Рекомендації [CM/Rec\(2007\)13](#) Комітету міністрів державам-членам щодо гендерного інтегрування в освіті.
- II.G.2. Забезпечити внесення питань гендерної рівності, недискримінації та усунення сексизму і сексистської поведінки в усі аспекти навчального процесу, зокрема, створити механізми та інструкції стосовно повідомлення про інциденти, реагування на них та їхньої реєстрації.

12. «План дій Ради Європи щодо посилення незалежності та неупередженості судової влади» (CM(2016)36-final): «варто докласти всіх зусиль для подолання гендерних стереотипів у самій судовій системі» (Захід 2.4); УВКПЛ, «Вкорінення стереотипів у судовій системі – рівноправний доступ до правосуддя для жінок у справах про гендерно зумовлене насильство», 9 червня 2014 року.

13. «Посібник для суддів і прокурорів про забезпечення доступу жінок до правосуддя», Рада Європи (2017); див.: <https://rm.coe.int/training-manual-women-access-to-justice/16808d78c5>.

14. Див. висновки та рекомендації Конференції Ради Європи «Подолання гендерних стереотипів в освіті та за допомогою неї» (Гельсінкі, 9-10 жовтня 2014 року). Див. звіт конференції: <https://rm.coe.int/1680590ff0>.

II.G.3. Упроваджувати та/або підтримувати кампанії щодо запобігання сексизму та сексистській поведінці в навчальних закладах, а також гарантувати нульову терпимість до таких явищ, зокрема, до ґендерних стереотипів, булінгу, кібербулінгу, сексистських образ і ґендерно зумовленого насильства.

II.G.4. Організувати заходи, зокрема, через державні органи, які стосувалися б питань ґендерної рівності, шляхів запобігання сексизму, ґендерним стереотипам і несвідомим ґендерним упередженням та боротьби з ними у всіх освітніх закладах.

II.G.5. Інтегрувати концепцію ґендерної рівності в усі аспекти програм підготовки та підвищення кваліфікації вчителів, а також програм підготовки для керівництва освітніх закладів.

Стосовно методики навчання, інструментів та навчальних програм:

II.G.6. Розробити рекомендації, що забезпечуватимуть інтегрування методів та інструментів навчання з питань ґендерної рівності, недискримінації та прав людини в навчальні програми на всіх рівнях освіти, як державної, так і приватної, починаючи з раннього дитинства. Це також охоплює освіту щодо приватного життя, спрямовану на заохочення дітей до самостійності та підвищення відповідальності у їхніх взаєминах та поведінці, зокрема тоді, коли йдеться про згоду й особисті межі. Навчальні програми повинні передбачати відповідне до віку, науково обґрунтоване, науково точне та комплексне статеве й сексуальне виховання для дівчат та хлопців. Навчальні програми повинні також охоплювати перехресні форми сексизму, пов'язані, наприклад, зі статусом мігранта або з інвалідністю.

II.G.7. Заохочувати розробку сайту з ресурсами, належними практиками та навчальними матеріалами, а також посібника, що допомагатимуть виявляти й усувати ґендерні стереотипи в навчальних матеріалах для тренерів, учителів та інспекторів.

II.G.8. Підтримувати спеціальні програми та консультування з питань кар'єри (зокрема, навчання персоналу з питань ґендерних стереотипів і несвідомих упереджень), які допомагатимуть учням/студентам зробити вибір щодо освіти та кар'єри, що не засновуватиметься на ґендерних стереотипах.

II.H. Культура та спорт

Сексизм виявляється в багатьох аспектах культурного життя, особливо через поширеність ґендерних стереотипів. Згідно з даними Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав, культурне життя охоплює способи життя, мову, усну та письмову літературу, музику й пісні, невербальне спілкування, релігію та систему переконань, обряди та церемонії, спорт та ігри, методи виробництва чи технології, природне і техногенне середовище, їжу, вбрання та житло, мистецтво, звичаї і традиції. Мистецтво та культура – основні чинники, що формують погляди, ставлення та ґендерні ролі, й тому вкрай важливо боротися з сексизмом у цих сферах. Крім того, відповідно до Стамбульської конвенції культуру, релігію, звичаї чи традиції не можна вважати виправданням для актів насильства стосовно жінок і дівчат.

Питання, на які потрібно звернути увагу в спортивному житті, охоплюють: сексистське ставлення засобів масової інформації, спортивних організацій, тренерів, спортивних лідерів, спортсменів тощо; сексистські зображення жінок у спорті, применшення значення спортивних досягнень жінок через їхнє зображення у стереотипних ролях чи приниження їхнього виду спорту; сексизм і сексистську мову ворожнечі під час спортивних заходів.

Урядам держав-членів запропоновано розглянути такі заходи:

II.H.1. Розробити та просувати інструменти боротьби з сексизмом, такі як навчальні матеріали та інструменти/посібники з питання ґендерно чутливої мови та спілкування, у культурному та спортивному секторах.

II.H.2. Ще раз підтвердити та впровадити Рекомендацію [CM/Rec\(2015\)2](#) Комітету міністрів державам-членам щодо ґендерного інтегрування у спорті та Рекомендацію [CM/Rec\(2017\)9](#) Комітету міністрів державам-членам щодо ґендерної рівності в аудіовізуальному секторі.

II.H.3. Заохочувати провідних діячів культури й спорту виправляти сексистські припущення та засуджувати сексистську мову ворожнечі.

II.H.4. Закликати спортивні федерації та асоціації всіх рівнів підготувати кодекси поведінки для запобігання сексизму та сексистській поведінці, які міститимуть положення про дисциплінарні захо-

ди. Сприяти нульовій терпимості до сексизму і сексистської мови ворожнечі під час культурних і спортивних заходів.

II.H.5. Закликати спортивний і культурний сектори на всіх рівнях уживати конкретних заходів для просування гендерної рівності й нестереотипного зображення жінок та чоловіків, дівчат і хлопців.

II.H.6. Сприяти трансляції та висвітленню у медіа, особливо у державних засобах масової інформації, культурних і спортивних заходів жінок на рівних умовах із подібними заходами чоловіків, а також публічно відзначати досягнення жінок¹⁵. Висвітлювати та просувати позитивні моделі ролей жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, які займаються тими видами спорту, у яких їхню стать представлено недостатньо.

II.I. Приватна сфера

Сексизм у родині може сприяти посиленню стереотипних ролей, позбавленню прав і можливостей жінок, низькій самооцінці та циклічному насильству стосовно жінок і дівчат. Він також може впливати на вибір способу життя та кар'єри. Хоча традиційні гендерні ролі в родині (чоловіки – годувальники, а жінки виконують домашню роботу) загалом змістилися, адже все більше жінок стали працювати на оплачуваній роботі, чинники, що сприяють змінам у родинах і державах, дуже різняться. Сексистська поведінка лишається поширеним явищем в особистих взаєминах, а жінки продовжують виконувати значно більше неоплачуваної роботи вдома, ніж чоловіки.

Стаття 16 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) містить вимогу, щоб держави-учасниці вживали належних заходів для забезпечення рівності між жінками та чоловіками в родині¹⁶. Зв'язок між сексизмом і запобіганням насильству стосовно жінок та дівчат посилює потребу вживати заходів у приватній сфері.

Рекомендовані вище заходи, зокрема ті, що стосуються мови й підвищення рівня обізнаності, а також секторів медіа, освіти і культури, особливо важливі для подолання сексизму в приватній сфері.

Однак санкції за сексизм у родині недоречні, якщо тільки поведінка не сягне рівня кримінальної, тобто фізичного, психологічного чи економічного насильства щодо жінок.

Урядам держав-членів запропоновано розглянути такі заходи:

II.I.1. Упроваджувати заходи щодо збалансування приватного і професійного життя, зокрема, оплачувані декретні відпустки у зв'язку з материнством та батьківством, оплачувані відпустки для догляду за дитиною для жінок і чоловіків, загальний доступ до якісних та доступних послуг із догляду за дітьми та інших соціальних послуг, а також гнучкий графік роботи для жінок і чоловіків. Покращити доступ до послуг з догляду за літніми людьми та іншими особами на утриманні. Організувати кампанії із заохочення рівного розподілу домашніх обов'язків і обов'язків з догляду за дітьми між жінками та чоловіками.

II.I.2. Просувати політику та заходи підтримки позитивного батьківства, які забезпечують рівні можливості для дітей, незалежно від їхньої статі, статусу, здібностей чи сімейної ситуації. Позитивне батьківство означає батьківську поведінку, яка ґрунтується на найкращих інтересах дитини, а саме вихованні без гендерних стереотипів, розширенні прав і можливостей дитини, відсутності насильства, визнанні й наставництві, а також установленні меж, що сприяє повноцінному розвитку дитини.

II.I.3. Упровадити заходи та інструменти, що покращують навички батьків у боротьбі з кіберсексизмом та інтернет-порнографією.

II.I.4. Сприяти навчанню у сфері розпізнавання сексизму та сексистської поведінки та боротьби з ними в рамках професійних курсів для осіб, які працюють у сфері сімейних та міжособистісних відносин, наприклад, для працівників соціальних служб, а також працівників перинатальних центрів та центрів догляду за дітьми.

15. Наприклад, сайт «Ця дівчина може» ("This Girl Can"), який відзначає активних жінок (www.thisgirlcan.co.uk/).

16. Крім того, стаття 2 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) потребує від держав уживати «всіх необхідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації чи підприємства».

III. Звітування та оцінювання

Ця Рекомендація закликає держави-члени здійснювати моніторинг прогресу її впровадження та інформувати компетентний профільний комітет (комітети) про вжиті заходи та досягнутий прогрес.

Звітування має бути регулярним та охоплювати інформацію про:

- правові та політичні рамки, заходи та належні практики, спрямовані на боротьбу з сексизмом, сексистською поведінкою, ґендерними стереотипами і сексистською мовою ворожнечі, зокрема, в громадських місцях, інтернеті та ЗМІ, на робочому місці, у державному секторі, у сферах юстиції, освіти, спорту та культури, а також у приватній сфері, включно з інструментами повідомлення про сексистську поведінку та дисциплінарними процедурами і санкціями;
- усю комплексну політику чи політику в рамках національної стратегії щодо ґендерної рівності, прийняту з метою усунення сексизму та сексистської поведінки, включно з визначеннями, показниками, національними механізмами моніторингу й оцінювання;
- діяльність усіх координаційних органів, створених або призначених для моніторингу впровадження Рекомендації на національному рівні;
- проведені та підтримані дослідження, спрямовані на отримання даних щодо частоти та наслідків сексизму й сексистської поведінки в цільових сферах, а також результати таких досліджень;
- національні заходи та кампанії з підвищення обізнаності, які організують на всіх рівнях, зокрема, про засоби масової інформації, за допомогою яких проводилися такі заходи.

Парламентська асамблея

Резолюція 1489 (2006)¹

Механізми, що забезпечують участь жінок у процесах прийняття рішень

1. Незважаючи на прогрес, досягнутий у Європі в питаннях забезпечення рівних можливостей і прав жінок та чоловіків, Парламентська асамблея звертає увагу на стабільно низький рівень участі жінок у процесах прийняття рішень. У Європі жінки лишаються недостатньо представленими у національних і регіональних парламентах, муніципальних радах, урядах і на відповідальних посадах у політичних партіях, на державній службі та в промисловості.
2. Асамблея вважає, що збалансована участь жінок і чоловіків у прийнятті рішень є передумовою кращого функціонування демократії та суспільства, так само як і повага до прав жінок, їхньої фінансової автономії та освіти в контексті розподілу обов'язків між жінками й чоловіками. Наявне недостатнє представництво жінок у прийнятті політичних і економічних рішень відображає основний дефіцит демократії як у державах-членах Ради Європи, так і в ширшому міжнародному контексті.
3. Ухвалення законодавства чи планів дій або запровадження інституційних механізмів, спрямованих на забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків, рідко мають наслідком справжнє збільшення участі жінок на найвищих національних і міжнародних рівнях прийняття рішень. Багато європейських країн не надають пріоритету гендерній рівності, й навіть там, де заборона дискримінації жінок закріплена законодавчо, вона не завжди реалізується на практиці. Це означає, що законодавство щодо рівності чи гендерного балансу дуже рідко досягає очікуваних результатів.
4. Стійкі стереотипи та традиції чи дискримінація у контексті доступу до ринку праці або до політичного життя, а також до кар'єрного зростання в рамках обраної професії, є численними перешкодами для участі жінок у процесах прийняття рішень. Небагато держав-членів досягли мети, поставленої Комітетом міністрів у Рекомендації Rec(2003)3 про збалансовану участь жінок і чоловіків у прийнятті політичних і суспільних рішень, а саме: «представництво жінок чи чоловіків у складі будь-якого органу, що приймає рішення в політичному чи суспільному житті, не повинно бути меншим за 40%».
5. Асамблея тепер переконана в необхідності надолужити згаяний час. З огляду на недостатнє представництво жінок в органах прийняття рішень існує нагальна потреба підтримати позитивні заходи, оскільки ті заходи, що вживалися дотепер для сприяння участі жінок у процесах прийняття рішень, мали дуже обмежений вплив. Тому Рада Європи та її держави-члени повинні визначити необхідні механізми та належну практику, щоб активізувати впровадження Рекомендації Rec(2003)3 і привернути увагу європейських органів прийняття рішень та громадськості до потреби участі жінок у процесах прийняття рішень.

1. Текст ухвалений 17 березня 2006 р. Постійним комітетом, що діє від імені Асамблеї (див. документ № 10743, доповідь Комітету з питань рівних можливостей для жінок і чоловіків, доповідач – пані Кліветі).

6. Отже, Асамблея закликає держави-члени та держави-спостерігачі Ради Європи:
- 6.1. поставити перед собою мету в досягненні гендерного балансу в процесах прийняття рішень із початковим завданням досягти критичної маси принаймні на рівні 40% жінок у всіх урядових і виборних органах;
 - 6.2. маючи це на увазі, надати пріоритетності впровадженню Рекомендації Комітету міністрів Rec(2003)3, яку неможливо успішно реалізувати на практиці без утворення або зміцнення національних і міжнародних механізмів активної підтримки збалансованої участі жінок і чоловіків у процесах прийняття рішень, а також без пріоритетності цього завдання в усіх міністерствах через упровадження принципів гендерного інтегрування;
 - 6.3. забезпечувати гендерно збалансовану участь у міжнародних делегаціях;
 - 6.4. здійснювати моніторинг та оцінювання рівня прогресу, регулярно збираючи, аналізуючи та поширюючи якісні й кількісні дані щодо жінок і чоловіків, уповноважених на прийняття рішень у суспільному та приватному секторі на всіх рівнях та на різних посадах, а також щорічно публікуючи відомості про кількість жінок і чоловіків, працевлаштованих на різних рівнях державної служби;
 - 6.5. підвищувати обізнаність засобів масової інформації щодо питання гендерної рівності, щоб підготувати їх до ролі, яку вони відіграють у формуванні громадської думки про місце жінки в суспільстві, та до впливу створюваного засобами масової інформації образу жінок на рівень їхньої участі в суспільному та політичному житті;
 - 6.6. залучати неурядові організації до реалізації таких інформаційних кампаній;
 - 6.7. заохочувати доступ жінок до процесів прийняття рішень у всіх сферах суспільного життя, розбиваючи «скляну стелю»;
 - 6.8. зміцнювати інституційні механізми;
 - 6.9. переглядати норми, процедури та, в разі потреби, виборчі системи для долучення до них виміру гендерної рівності з метою досягнення до 2020 року представництва жінок у парламентах та інших виборних органах щонайменше на рівні 40%, спонукаючи до дострокової підготовки хартії виборчої рівності, запропонованої Асамблеєю в її [Рекомендації 1676\(2004\)](#) про участь жінок у виборах;
 - 6.10. надавати фінансове стимулювання тим політичним партіям, які досягли представництва жінок принаймні на рівні 40% у партійних органах прийняття рішень і серед обраних кандидатів;
 - 6.11. зважати на вимір рівності при прийнятті державного, регіональних і місцевих бюджетів;
 - 6.12. забезпечувати належне впровадження чинного законодавства щодо стратегії гендерного інтегрування;
 - 6.13. прийняти рамковий закон і урядову програму щодо гендерної рівності, запровадити механізм оцінювання стану впровадження цього закону та програми, а також забезпечувати їхнє децентралізоване впровадження;
 - 6.14. призначити фахівця з питань гендерної рівності у кожному існуючому органі медіації;
 - 6.15. забезпечувати, щоб державні установи ставили перед собою розумну мету – досягти представництва жінок на керівних посадах на рівні 40% для усунення дисбалансу представництва жінок і чоловіків;
 - 6.16. підтримувати участь представників громадянського суспільства, зокрема тих, які виявляють значну зацікавленість проблемами гендерної рівності, у всіх політичних дебатах, відповідно створюючи «міст» для жінок між громадянським суспільством і політичним життям.

Асамблея закликає всі національні та регіональні парламентські зібрання створити комітети з питань рівності жінок та чоловіків.

7. Асамблея приймає рішення забезпечити повну імплементацію принципу збалансованої участі жінок і чоловіків у процесах прийняття рішень у Раді Європи, її органах та інституціях, у зв'язку з чим постановляє:

- 7.1. ще раз підтвердити свої резолюції 1366(2004) і 1426(2005) щодо кандидатів до Європейського суду з прав людини, відповідно до яких було вирішено не розглядати списки кандидатів, до яких не внесено принаймні одного кандидата кожної статі, за винятком списків, у яких кандидати належать до недостатньо представленої статі в Суді, тобто статі, представництво якої складає менше 40% від загальної кількості суддів;
- 7.2. за погодженням з особами, залученими до відповідних виборчих процедур, підготувати звіт про те, як можна досягти представництва обох статей серед кандидатів до Європейського комітету з питань запобігання катуванням, а також серед кандидатів на посади Комісара з прав людини, Генерального секретаря та заступника Генерального секретаря Ради Європи, а також Генерального секретаря Асамблеї;
- 7.3. продовжити впровадження [Резолюції 1348\(2003\)](#) щодо ґендерно збалансованого представництва у Парламентській асамблеї та посилити її зобов'язальними положеннями через внесення змін, у разі потреби, до Правил процедури Асамблеї;
- 7.4. заохочувати жінок-парламентарів до спільної роботи, незалежно від національної та політичної приналежності, в рамках неформальної групи жінок-членкинь Асамблеї, щоб збільшити їхнє представництво на таких відповідальних посадах, як голови комісій, підкомісій і національних делегацій, та заохочувати їх до запису у списки промовців та до висування власних кандидатур на роль доповідачів;
- 7.5. звернутися до Бюро Асамблеї з клопотанням запропонувати розв'язання проблем, виявлених Комітетом з питань рівних можливостей для жінок і чоловіків, особливо щодо недостатнього представництва жінок у бюро політичних груп, національних делегаціях і комітетах, а також недостатньої кількості жінок серед доповідачів;
- 7.6. заохочувати свої політичні групи до врахування принципу ґендерної рівності при призначеннях членів бюро комітетів і тих, хто виступає від їхнього імені під час дебатів;
- 7.7. заохочувати національні делегації призначати більше жінок віцепрезидентами Асамблеї та головами самих національних делегацій;
- 7.8. заохочувати комітети призначати більше доповідачів-жінок.

Рекомендація 1898 (2010)¹

Прохідні бар'єри та інші риси виборчих систем, що впливають на репрезентативність парламентів у державах-членах Ради Європи

1. Парламентська асамблея посилається на свою [Резолюцію 1705\(2010\)](#) про прохідні бар'єри та інші риси виборчих систем, що впливають на репрезентативність у парламентах держав-членів Ради Європи. Вона також нагадує про попередні резолюції та рекомендації, що стосуються різних аспектів виборчого процесу.
2. Асамблея рекомендує Комітету міністрів закликати уряди держав-членів ужити відповідних заходів щодо питань, які було порушено в [Резолюції 1705\(2010\)](#).
3. Асамблея рекомендує Комітету міністрів, користуючись його унікальною роллю як платформи для пан'європейської співпраці, зробити внесок у встановлення спільного розуміння принципів, за якими вибори визначаються як «чесні й вільні» відповідно до демократичних стандартів незалежно від типу виборчої системи, і забезпечення їх дотримання на всіх виборах повсюди на просторі Ради Європи, відповідно створюючи найбільшу в світі «зону чесних і вільних виборів».
4. Окрім того, Асамблея пропонує Комітету міністрів:
 - 4.1. ініціювати подальше обговорення і роботу над нормативно-правовими засадами і спеціальними положеннями, які регулюють виборчий процес у державах-членах Ради Європи, особливо тих, що стосуються:
 - 4.1.1. виборчих комісій;
 - 4.1.2. виборчих бар'єрів та інших питань, які можуть перешкоджати малим партіям і незалежним кандидатам у доступі до виборних органів;
 - 4.1.3. впливу виборчих систем на доступ жінок до виборних органів;
 - 4.1.4. рівного доступу до виборних органів для осіб, які належать до меншин і вразливих груп;
 - 4.1.5. фінансування виборчих кампаній;
 - 4.1.6. процедури голосування;
 - 4.1.7. спостереження за виборами;
 - 4.2. розглянути можливість розробки консолідованої версії принципів, які регулюють виборчий процес.

1. *Дебати Асамблеї* 27 січня 2010 року (6-е засідання) (див. [документ 12107](#), доповідь Комітету з політичних питань, доповідач – пан Даемс). Текст ухвалено Асамблеєю 27 січня 2010 року (6-е засідання).

Рекомендація 1899 (2010)¹

Збільшення представництва жінок у політиці через виборчу систему

1. Парламентська асамблея, посилаючись на свою [Резолюцію 1706\(2010\)](#) щодо збільшення представництва жінок у політиці через виборчу систему, вітає зобов'язання Комітету міністрів щодо забезпечення реальної рівноправної участі жінок і чоловіків у політичному житті та у процесах прийняття рішень в усіх сферах діяльності, про що свідчить Рекомендація Rec(2003)3 про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень і Декларація «Перетворення гендерної рівності в реальність» від 12 травня 2009 року.
2. Асамблея закликає Комітет міністрів до продовження роботи в цій сфері та заохочення держав-членів Ради Європи вживати необхідних заходів із метою збільшення представництва жінок у політиці через такі дії:
 - 2.1. реформування своєї виборчої системи так, щоб вона була сприятливішою для представництва жінок:
 - 2.1.1. у країнах із системою пропорційного представництва розглянути можливість запровадження зобов'язальної квоти, яка забезпечуватиме не тільки високий відсоток жінок-кандидаток (в ідеалі принаймні 40%), але й суворе правило впорядкування (наприклад систему «блискавки» – чергування кандидатів-чоловіків і кандидаток-жінок) та ефективні санкції (переважно не фінансові, а радше неприйняття списків кандидатур/кандидатів) через невідповідність, ідеально у поєднанні з закритими списками у великому виборчому окрузі та/або загальнонаціональному виборчому окрузі;
 - 2.1.2. у країнах із мажоритарними або плюралістичними системами розглянути можливість запровадження принципу вибору кожною партією кандидата між принаймні однією жінкою та одним чоловіком у кожному партійному окрузі, або знайти інші шляхи забезпечення більшого представництва жінок у політиці, таких як, наприклад, застосування інноваційних обов'язкових гендерних квот у рамках політичних партій або «виключно жіночих списків» чи «здвоєних» виборчих округів, що знову ж має супроводжуватися ефективними санкціями за недотримання;
 - 2.2. узгодження положень щодо гендерної рівності та антидискримінаційних положень у своїх конституціях і виборчих законах із необхідним винятком, що дозволяє вживати заходів позитивної дискримінації щодо недостатньо представленої статі, якщо цього ще не було зроблено;

1. *Дебати Асамблеї* 27 січня 2010 року (6-те засідання) (див. [документ 12097](#), Доповідь Комітету з рівних можливостей жінок і чоловіків, доповідачка – пані Ерр). *Текст затверджено Асамблеєю* 27 січня 2010 року (6-те засідання).

- 2.3. супровід цих змін такими заходами, як гендерно чутлива громадянська освіта та усунення гендерних стереотипів і «притаманного» упередженого ставлення до жінок-кандидаток, зокрема, в політичних партіях, а також у засобах масової інформації;
3. Асамблея рекомендує Комітету міністрів дати доручення компетентному комітету розглянути питання укладання додаткового протоколу до Європейської конвенції з прав людини (ETS № 5) для того, щоб закріпити у ньому право на рівність жінок і чоловіків, а також необхідний виняток, який дозволяє вживати заходів позитивної дискримінації щодо недостатньо представленої статі.

Резолюція 1706 (2010)¹

Збільшення представництва жінок у політиці через виборчу систему

1. Рівноправна участь жінок і чоловіків в політичному житті – одна з основ демократії та одна з цілей Ради Європи, яку було ще раз підтверджено Комітетом міністрів Організації у травні 2009 року.
2. На жаль, через близько 35 років після першої Конференції ООН з питань жінок у місті Мехіко і через приблизно 15 років після четвертої Конференції в Пекіні жінки залишаються недостатньо представленими в політиці. Вони все ще мають менше 20% парламентських місць і міністерських портфелів в усьому світі та менше 5% посад глав держав. Таке недостатнє представництво – це втрата талантів, а також ослаблення демократії і прав людини.
3. Існує багато чинників, які призводять до недостатнього представництва жінок у політиці. Найголовнішим чинником є, ймовірно, існуюча впродовж десятиліть негативна реакція на права жінок. В Європі суспільствам і досі властиві ставлення, традиції та поведінка, які позбавляють жінок впливу в суспільному житті, дискримінують їх і тримають заручниками рольових моделей і стереотипів, відповідно до яких жінки «непридатні» для прийняття рішень та політики. Соціально несприятливі години засідань і брак засобів догляду за дітьми для політиків можуть продовжувати стримувати жінок-кандидаток – політика влаштована так, що вона підходить лише чоловікам, які не несуть навіть мінімальної частки сімейної відповідальності й які покладаються у домашніх справах на своїх дружин.
4. Описані вище ставлення, традиції та поведінка впливають на інституційний, партійний і виборчий ландшафт країни; проте, з другого боку, зміна в цьому ландшафті може також впливати на ставлення суспільства. Зміна виборчої системи на іншу, більш сприятливу для представництва жінок у політиці, зокрема через прийняття ґендерних квот, може сприяти більш збалансованому у ґендерному аспекті, а тому і більш законному прийняттю політичних і суспільних рішень. Це вже було визнано Комітетом міністрів у Рекомендації Rec(2003)3 про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень і знову підтверджено Парламентською асамблеєю з кількох нагод, востаннє під час нагородження своїм першим Призом ґендерної рівності у вересні 2009 року.
5. Проте зміни виборчої системи недостатньо: щоб бути дійсно ефективною, ця зміна повинна супроводжуватися такими заходами, як ґендерно чутлива громадянська освіта та усунення ґендерних стереотипів і «притаманного» упередженого ставлення до жінок-кандидаток, зокрема, в політичних партіях, але також і в засобах масової інформації. У деяких державах-членах Ради Європи також потребують змін конституції – для супроводу положень щодо ґендерної рівності та антидискримінаційних положень

1. *Дебати Асамблеї* 27 січня 2010 року (6-те засідання) (див. [документ 12097](#), Доповідь Комітету з рівних можливостей жінок і чоловіків, доповідачка – пані Ерр). *Текст прийнято Асамблеєю* 27 січня 2010 року (6-те засідання). Див. також [Рекомендацію 1899 \(2010\)](#).

необхідним винятком, що дозволяє вживати заходів позитивної дискримінації щодо недостатньо представленої статі, не розглядаючи їх як порушення принципу рівності.

6. Асамблея вважає, що брак рівного представництва жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних і суспільних рішень є загрозою легітимності демократій і порушенням базового права людини на гендерну рівність, і тому рекомендує, щоб держави-члени встановили пріоритетом виправлення цієї ситуації через:

- 6.1. узгодження положень щодо гендерної рівності та антидискримінаційних положень у своїх конституціях та виборчих законах із необхідним винятком, що дозволяє вживати заходів позитивної дискримінації щодо недостатньо представленої статі, якщо цього ще не було зроблено, як передумови, що визнана Європейською комісією Ради Європи «За демократію через право» (Венеційською комісією);
- 6.2. повне виконання рекомендацій, що містяться в Рекомендації Комітету міністрів Rec(2003)3 про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень, у [Рекомендації Парламентської асамблеї 1676\(2004\)](#) щодо участі жінок у виборах та в [Резолюції 1489\(2006\)](#) про механізми забезпечення участі жінок у процесах прийняття рішень, а також у [Рекомендації Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи 273\(2009\)](#) про рівний доступ до місцевих та регіональних виборів, зокрема стосовно змін виборчих систем та запровадження гендерних квот;
- 6.3. реформування своєї виборчої системи так, щоб вона була сприятливішою для представництва жінок у парламенті:
 - 6.3.1. у країнах із системою пропорційного представництва списків розглянути можливість запровадження правової квоти, яка забезпечує не тільки високий відсоток жінок-кандидаток (в ідеалі принаймні 40%), але й суворе правило впорядкування (наприклад, систему «блискавки» – чергування кандидатів-чоловіків і кандидаток-жінок) та ефективні санкції (переважно не фінансові, а радше неприйняття списків кандидатур/кандидатів) через невідповідність, ідеально у поєднанні з закритими списками у великому виборчому окрузі та/або загальнонаціональному виборчому окрузі;
 - 6.3.2. у країнах із мажоритарними або плюралістичними системами розглянути можливість запровадження принципу вибору кожною партією кандидата між принаймні однією жінкою та одним чоловіком у кожному партійному окрузі або знайти інші шляхи забезпечення збільшеного представництва жінок у політиці, таких як, наприклад, застосування інноваційних обов'язкових гендерних квот у рамках політичних партій, або «виключно жіночих списків» чи «здвоєних» виборчих округів, що знову ж має супроводжуватися ефективними санкціями за недотримання;
- 6.4. обмеження законом кількості політичних посад (на місцевому, регіональному, національному або європейському рівні), які можна обіймати одночасно;
- 6.5. заохочення політичних партій до добровільного прийняття гендерних квот і вжиття інших позитивних заходів, зокрема й у рамках їхніх власних структур прийняття рішень та, особливо, партійних органів, що відповідають за номінацію кандидатів на вибори;
- 6.6. супровід цих змін такими заходами, як гендерно чутлива громадянська освіта та усунення гендерних стереотипів і «притаманного» упередженого ставлення до жінок-кандидаток, зокрема в політичних партіях, а також у засобах масової інформації та профспілках.

Резолюція 1751 (2010)¹

Подолання сексистських стереотипів у засобах масової інформації

1. Парламентська асамблея відзначає та засуджує те, що жінки є жертвами сексистських стереотипів у засобах масової інформації. З одного боку, жінки є недостатньо представленими, якщо не «невидимими», у засобах масової інформації. З другого боку, стійкість сексистських стереотипів у засобах масової інформації – обмеження жінок і чоловіків ролями, що традиційно відводяться їм суспільством, тобто жінки – вдома, чоловіки – у професійному та політичному світі, жінки як жертви чи сексуальні об'єкти, чоловіки як компетентні та повноважні лідери або ж особи, що керуються сексуальними інстинктами, – стає бар'єром для гендерної рівності.
2. Поширені сексистські стереотипи варіюються від гумору та кліше у традиційних засобах масової інформації до підбурювання до гендерної ненависті та насильства в інтернеті. Сексистські стереотипи надто часто вважають звичними і толерують під прапором свободи вираження поглядів. Навіть більше, часто ці стереотипи непомітно поширюються засобами масової інформації, які відтворюють ставлення та думки, що вважаються нормою в суспільствах, які є досить далекими від гендерної рівності. Відповідно поширення сексистських стереотипів майже ніколи не стає предметом судового переслідування і не карається регуляторними чи саморегулювальними органами, окрім випадків найбільш серйозних порушень людської гідності.
3. Однак вплив сексистських стереотипів у засобах масової інформації на формування громадської думки, особливо серед молоді, є катастрофічним: ці стереотипи закріплюють спрощений, незмінний і карикатурний образ жінок і чоловіків, легітимізуючи повсякденний сексизм і дискримінаційну практику; вони також можуть сприяти гендерно зумовленому насильству або легітимізувати його. Отже, сексистські стереотипи – це інструмент дискримінації.
4. Засоби масової інформації як життєво важливий складник демократії мають особливу відповідальність у цій сфері, що полягає у просуванні поваги до людської гідності, боротьби з усіма формами дискримінації та сприянні рівності між жінками й чоловіками. Сексизму, як і расизму та іншим формам дискримінації, немає місця в засобах масової інформації. Асамблея знову підтверджує свою відданість відстоюванню принципів людської гідності та недискримінації, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини (ETS № 5). Вона ще раз підкреслює позитивну роль, яку засоби масової інформації здатні відігравати у сприянні гендерній рівності, посилаючись у зв'язку з цим на Рекомендацію № R(84)17 Комітету міністрів державам-членам щодо рівності жінок і чоловіків у засобах масової інформації.

1. *Дебати в Асамблеї 25 червня 2010 р. (27-ме засідання)* (див. [документ № 12267](#), доповідь Комітету з питань рівних можливостей для жінок і чоловіків, доповідач – пані Стамп). *Текст ухвалений Асамблеєю 25 червня 2010 р. (27-ме засідання)*. Див. також [Рекомендацію 1931 \(2010\)](#).

5. Навіть більше, щоб навчитися розпізнавати, усвідомлювати та долати стереотипи, абсолютно необхідними є освіта та професійна підготовка. Тому вкрай важливо з раннього віку інформувати дітей про боротьбу з дискримінацією та про сприяння гендерній рівності.
6. Асамблея закликає держави-члени активізувати діяльність із професійної підготовки та освіти:
 - 6.1. здійснювати промоцію та проводити інформаційно-просвітницькі кампанії;
 - 6.2. внести положення, спрямовані на подолання сексистських стереотипів, до законодавства щодо гендерної рівності;
 - 6.3. підтримувати запровадження та/або ефективне функціонування регуляторних або саморегульованих органів у медіасфері для того, щоб забезпечувати повагу до людської гідності, сприяти боротьбі з дискримінацією, зокрема гендерно зумовленою дискримінацією, і здійснювати промоцію не лише різноманіття, а й рівності між жінками та чоловіками;
 - 6.4. розробити, у діалозі та за погодженням із державними і приватними партнерами за професією, кодекси належної практики, які забороняють сексистські дії та зображення, сприяють збалансованій присутності та висвітленню жінок і чоловіків у засобах масової інформації і враховують гендерне бачення;
 - 6.5. запровадити квоти чи інші позитивні заходи в суспільних засобах масової інформації, а також визначити за мету розширення участі та представництва жінок;
 - 6.6. створити структури моніторингу та/або посилити механізми саморегулювання для того, щоб повідомляти про випадки стереотипного висвітлення, використовуючи, де це виявиться ефективним, механізми викриття сексистської реклами;
 - 6.7. сприяти впровадженню європейської системи моніторингу та обміну належною практикою;
 - 6.8. зробити особливий акцент на програмах, спрямованих на молодь, із метою подолати стереотипні уявлення про жінок і чоловіків та сексистські погляди в суспільстві;
 - 6.9. заохочувати в школах навчання, що формує в учнів навички інтерпретувати матеріали засобів масової інформації та розпізнавати сексистські стереотипи, а також сприяти освіті з питань гендерної рівності відповідно до Рекомендації CM/Rec(2007)13 Комітету міністрів державам-членам про гендерне інтегрування в освіті та резолюцій Асамблеї [1557 \(2007\)](#) «Зображення жінок в рекламі» та [1669 \(2009\)](#) «Права дівчат сьогодні – права жінок завтра».
7. Окрім цього, Асамблея закликає національні парламенти:
 - 7.1. боротися із сексистськими стереотипами в засобах масової інформації через упровадження законодавчих заходів, спрямованих на покарання за сексистські висловлювання або образи, підбурювання до гендерно зумовленої ненависті чи насильства, а також за наклепи на індивідів чи групу індивідів у зв'язку з їхньою статтю;
 - 7.2. надати можливість індивідам-жертвам гендерно зумовленої дискримінації, а також неурядовим організаціям, що працюють у сфері боротьби з гендерно зумовленим насильством та дискримінацією, звертатися до суду або компетентних регуляторних і саморегульованих органів для судового розгляду випадків підбурювання до гендерно зумовленої ненависті або гендерно зумовленого насильства, а також наклепу на індивідів чи групу індивідів у зв'язку з їхньою статтю;
 - 7.3. уповноважити органи прокуратури згідно зі службовим обов'язком уживати заходи проти підбурювання до гендерно зумовленої ненависті або насильства та проти наклепу на індивідів чи групу індивідів у зв'язку з їхньою статтю;
 - 7.4. заохочувати членів парламенту не використовувати сексистські формулювання та не вдаватися до сексистських стереотипів під час своєї парламентської діяльності;
 - 7.5. настійно закликати членів парламенту вимагати, щоб жінки-кандидатки та виборні представниці мали такий самий доступ до засобів масової інформації, як і їхні колеги-чоловіки.

8. Асамблея закликає держави-члени заохочувати заходи, спрямовані на те, щоб зробити присутність жінок у засобах масової інформації більш помітною та широкою, серед яких:
 - 8.1. систематичний аналіз – як кількісний, так і якісний – статусу та ролі жінок у засобах масової інформації;
 - 8.2. формування списків жінок-експерток та жінок-консультанток, до яких можуть звертатися засоби масової інформації;
 - 8.3. запровадження конкурсів і нагород для заохочення засобів масової інформації, які здійснюють промоцію збалансованого представництва та збалансованої участі жінок і чоловіків;
 - 8.4. створення аналітичних центрів, які займатимуться питаннями сприяння рівності між жінками й чоловіками з тим, щоб регуляторні органи у медіасфері могли використовувати результати їхньої роботи.
9. Асамблея закликає засоби масової інформації:
 - 9.1. підвищувати обізнаність журналістів і навчати їх враховувати аспекти гендерної рівності в журналістиці та роботі засобів масової інформації;
 - 9.2. сприяти гендерній рівності у регуляторних і саморегулювальних органах та, де це доречно, впроваджувати рекомендації, що містяться в кодексах належної практики;
 - 9.3. надавати перевагу більш збалансованому висвітленню жінок у засобах масової інформації та нестереотипним уявленням про жінок і чоловіків, тим самим допомагаючи долати перепони на шляху до гендерної рівності.

Резолюція 1898 (2012)¹

Політичні партії та представництво жінок у політиці

1. У державах-членах Ради Європи жінки становлять приблизно 51% населення, однак лише приблизно 23% членів національних парламентів – жінки. Цей середній показник приховує величезний розрив між декількома країнами, у яких представництво жінок у парламенті перевищує 40% (Андорра, Фінляндія, Нідерланди, Швеція), та багатьма іншими державами, де воно становить менше ніж 20% (Албанія, Вірменія, Азербайджан, Боснія і Герцеговина, Кіпр, Естонія, Литва, Республіка Молдова, Монако, Чорногорія, Румунія, Сан-Марино, Словацька Республіка, Словенія, Туреччина), а подекуди – навіть менше ніж 10% (Угорщина, Грузія, Мальта, Російська Федерація, Україна).
2. Хоча широко визнається, що низька частка жінок у парламенті впливає на його репрезентативність, запровадження та застосування дієвих заходів для усунення цього дисбалансу стали серйозним викликом.
3. Тринадцять держав-членів здійснили спроби подолати його, запровадивши у своєму виборчому законодавстві вимогу щодо мінімальної частки жінок у виборчих списках (законодавчі квоти): такий захід був неодноразово підтриманий Парламентською асамблеєю у багатьох документах, зокрема, в [Резолюції 1706 \(2010\)](#) про збільшення представництва жінок у політиці через виборчу систему.
4. Крім того, багато політичних партій із приблизно 30 держав-членів добровільно запровадили гендерні квоти з метою підвищити шанси жінок на обрання або інші аналогічні інструменти, наприклад, «виключно жіночі» списки. Політичні партії також вдаються до інших різноманітних заходів для забезпечення активного залучення жінок у своїх внутрішніх структурах, висуваючи їх на помітні й відповідальні посади та підтримуючи їх розвиток.
5. Асамблея вважає, що політичні партії як ключові протагоністи в плюралістичних демократіях покликані відігравати вирішальну роль у розширенні політичного представництва жінок: окрім забезпечення суворого дотримання виборчого законодавства, зокрема законодавчо встановлених квот, і запровадження добровільних заходів, вони мають усі можливості підтримувати зміни культури, які б сприяли гендерній рівності в політиці та в суспільстві загалом.
6. На основі позитивного досвіду деяких із них Асамблея рекомендує політичним партіям у державах-членах і державах-спостерігачах Ради Європи, а також партнерам у зміцненні демократії застосовувати таку належну практику:

1. *Дебати в Асамблеї* 2 жовтня 2012 р. (31-ше засідання) (див. [документ 13022](#), доповідь Комітету з питань рівності та недискримінації, доповідач – пані Ставростіу). *Текст ухвалений Асамблеєю* 3 жовтня 2012 р. (32-ге засідання).

- 6.1. внести до своїх статутів формальне зобов'язання забезпечувати гендерну рівність і гендерне інтегрування;
- 6.2. організовувати кампанії та заходи із залучення жінок до членства;
- 6.3. створювати виключно жіночі структури, виділяючи їм достатнє фінансування та надаючи їм контроль над витратами;
- 6.4. забезпечувати, щоб партійні структури, які здійснюють відбір кандидатів на вибори, були цілком репрезентативними щодо суспільства і відповідно вносили до свого складу пропорційну кількість жінок;
- 6.5. забезпечувати максимальну прозорість процедури відбору кандидатів на вибори;
- 6.6. запровадити мінімальну квоту на рівні 40% для недостатньо представленої статі у своїх органах прийняття рішень на всіх рівнях;
- 6.7. у випадку пропорційних виборчих систем запровадити мінімальну квоту на рівні 40% для недостатньо представленої статі у виборчих списках, супроводжуючи це спеціальними гендерними запобіжними заходами стосовно ранжування кандидатів та позицій у верхній частині списку, бажано через застосування принципу «блискавки» [чергування кандидатів-чоловіків та кандидаток-жінок у списках. – Прим. ред.];
- 6.8. у випадку мажоритарних виборчих систем заохочувати внесення осіб недостатньо представленої статі до підсумкового списку кандидатів, застосовуючи, де це доречно, «виключно жіночі підсумкові списки» або пріоритетні списки з рівною кількістю осіб обох статей;
- 6.9. створювати програми наставництва та професійної підготовки для підвищення спроможності талановитих жінок обіймати відповідальні політичні посади;
- 6.10. створювати програми професійної підготовки жінок із розвитку медійних навичок і забезпечувати, щоб жінки-членкині партії мали справедливі можливості виступати від імені партії з широкого кола питань;
- 6.11. забезпечувати, щоб під час виборчих кампаній наданий партії ефірний час був пропорційно розподілений між кандидатами – жінками та чоловіками;
- 6.12. запровадити заходи, які б дозволяли членам партії поєднувати політичну активність із сімейними обов'язками, наприклад, забезпечувати безплатний догляд за дітьми під час важливих партійних заходів або протягом виборчих кампаній та, наскільки це можливо, уникати проведення партійних зборів у неробочий час;
- 6.13. створити системи регулярного оцінювання та обговорення гендерного розподілу в структурах політичних партій та партійних мандатах, передбачивши, наприклад, щорічний звіт лідера партії з цього питання;
- 6.14. намагатися досягти міжпартійної угоди про необхідність і шляхи розширення участі й представництва жінок у політиці.
7. Крім того, Асамблея закликає держави-члени:
 - 7.1. запровадити законодавство, яке дозволяло б партіям вчиняти позитивні дії на підтримку недостатньо представленої статі, зокрема, у сфері виборів;
 - 7.2. передбачити окремі фінансові субсидії політичним партіям, які вживають позитивних заходів зі сприяння представництву або участі жінок, наприклад, запровадження гендерних квот;
 - 7.3. запровадити та послідовно застосовувати ефективну систему санкцій щодо політичних партій, які не дотримуються правових зобов'язань, пов'язаних із гендером;
 - 7.4. провести аудит для оцінки того, якою мірою виборча система орієнтована на досягнення гендерної рівності;

- 7.5. широко пропагувати «Керівні принципи щодо регулювання політичних партій», опубліковані 2010 року Бюро з демократичних інститутів і прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ/БДІПЛ) та Європейською комісією «За демократію через право» (Венеційською комісією), які містять приклади належної практики разом з аналізом основних інструментів забезпечення прав людини, релевантних, зокрема, до питання представництва жінок у політиці.
8. Нагадуючи про те, що жінки становлять лише 31% членів Асамблеї і що вони недостатньо представлені на всіх основних відповідальних посадах в Асамблеї та її структурах, Асамблея закликає свої політичні групи:
- 8.1. урахувати ґендерний розподіл у контексті переговорів про зайняття посад у бюро комітетів і при визначенні кандидатів, які висуваються групами, у такий спосіб, щоб загальний ґендерний розподіл у бюро комітетів передбачав 40% представників недостатньо представленої статі, зокрема як серед голів комітетів, так і серед заступників голів комітетів;
 - 8.2. приділяти підвищену увагу ґендерному розподілу стосовно усіх призначень/виборів, що відбуваються всередині груп, на посади в групах, Асамблеї та комітетах із метою забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків на всіх ключових відповідальних посадах;
 - 8.3. забезпечувати, щоб ґендерний вимір брався до уваги під час усіх дискусій у групах (ґендерне інтегрування);
 - 8.4. якщо цього ще не здійснено, розглянути можливість створення виключно жіночої структури;
 - 8.5. проводити регулярні дискусії щодо шляхів розширення участі та представництва жінок у роботі Асамблеї та її структур.
9. Насамкінець, нагадуючи про свою [Резолюцію 1781 \(2010\)](#) про мінімальне 30-відсоткове представництво недостатньо представленої статі в національних делегаціях Асамблеї, в якій було вирішено «посилити діалог із національними парламентами щодо цього питання» і визнано, що «інформаційно-роз'яснювальна діяльність, спрямована на певні національні делегації, також могла б слугувати корисній меті», Асамблея пропонує організувати семінари на тему представництва жінок у політиці для тих парламентів держав-членів, у яких представництво жінок є нижчим за 10%.

Резолюція 2111 (2016)¹

Оцінювання дієвості заходів, спрямованих на розширення представництва жінок у політиці

1. Парламентська асамблея зазначає, що, незважаючи на політичні та правові зобов'язання в рамках міжнародних стандартів рівності та недискримінації, у більшості держав-членів Ради Європи жінки і досі недостатньо представлені в політиці. Майже в третині з них частка жінок серед членів парламенту не досягає 20%. Такі низькі показники ставлять під загрозу представницький характер виборних органів. Настав час активізувати зусилля для розв'язання цієї проблеми. Щоразу, коли держави-члени переглядають свою нормативну базу щодо виборів, вони мають уживати заходів зі сприяння участі жінок; такі заходи повинні мати значний вплив і бути доцільними у довгостроковій перспективі сталого розвитку.
2. Виборчі квоти – найефективніший засіб досягнення істотного швидкого прогресу, якщо вони правильно розроблені та послідовно застосовуються. Квоти мають бути адаптованими до чинної виборчої системи, встановлювати амбітні цілі та супроводжуватися жорсткими санкціями за їх недотримання.
3. Також необхідно впроваджувати супутні заходи для допомоги жінкам у подоланні перешкод у доступі до політичного життя та просуванні в ньому. До таких заходів належать навчальні та інформаційно-роз'яснювальні заходи, відведення жінкам-політкам окремого часу в засобах масової інформації, заходи, спрямовані на допомогу у поєднанні приватного життя з політичною діяльністю, та, не в останню чергу, законодавчі й інші заходи на користь більш збалансованого розподілу сімейних обов'язків між жінками та чоловіками.
4. До політичних чинників, які визначають участь жінок у суспільному житті, належать виборча система, політичні партії та їхні статuti; критерії відбору кандидатів; позитивні заходи, зокрема квоти (як закріплені в законодавстві, так і добровільні), правове регулювання, а також робота неурядових організацій (НУО) та об'єднань. Найважливішим чинником є закріплення в конституції принципу гендерної рівності, який має надалі відображатися у законодавстві та у діях урядів й інституцій.
5. Відповідними соціальними чинниками є система соціального забезпечення, система відпусток для догляду за дітьми, розподіл обов'язків із догляду та ведення домашнього господарства, заходи з узгодження роботи та сімейного життя, а також пенсійна система.
6. Серед економічних чинників особливо актуальними є розрив в оплаті праці жінок та чоловіків, різні можливості доступу до професій і просування в кар'єрі, а також фінансування малого підприємництва.

1. *Дебати в Асамблеї* 21 квітня 2016 року (16-те засідання) (див. документ № 14011, доповідь Комітету з питань рівності та недискримінації, доповідач – пані Елена Чентемеро). *Текст ухвалений Асамблеєю* 21 квітня 2016 р. (16-те засідання).

7. Культурні чинники визначають здатність жінок брати участь у політичному житті та економічному й соціальному розвитку країни. Освіта та професійна підготовка мають вирішальне значення, оскільки вони – передумова набуття потрібних навичок і викорінення стереотипів, які все ще перешкоджають досягненню повного й реального паритету. Ці стереотипи часто пов'язані з обмеженим сприйняттям жінок виключно як матерів та домогосподарок.

8. Для політично активних жінок найважливішими елементами є доступ до засобів масової інформації, їхнє висвітлення та представництво там, медійний простір під час виборчих кампаній, а також фінансування виборчих кампаній.

9. Ці елементи не повинні розглядатися окремо, оскільки вони насправді тісно взаємопов'язані. Для досягнення повної ґендерної рівності у політичному житті правильним є глобальний, цілісний підхід, що охоплює кількісні та якісні заходи з урахуванням ґендерного виміру у всіх сферах суспільства.

10. Прогресу у сфері політичного представництва жінок було досягнуто, зокрема, за допомогою реформ, що запроваджують рівні конституційні права, такі як право голосу та право бути обраними, право на доступ до державної служби, а також інші основоположні права і свободи, такі як право на власність, спадщину, шлюб, громадянство і т. ін. Ці конституційні права покликані усунути дискримінацію за ознакою статі чи будь-яку іншу дискримінацію, яка обмежує рівність громадян. Положення про політичні та громадянські права жінок у різних конституціях мають украй важливе значення, оскільки прокладають шлях до ґендерної рівності та рівності громадян і становлять основу для більш конкретних дій із забезпечення рівності.

11. На політичне представництво жінок впливає виборча система. Навіть якщо квоти не застосовуються, різні виборчі системи як такі функціонують по-різному стосовно представництва жінок. Системи, що повністю чи частково засновані на пропорційному представництві, виявляються ефективнішими у сприянні обранню жінок-кандидаток, аніж системи відносної/абсолютної більшості, які повністю засновані на одномандатних округах.

12. Асамблея повторно заявляє, що політичні партії покликані відігравати вирішальну роль у підвищенні рівня представництва жінок у політичному житті. Саме політичні партії уповноважені висувати виборчі списки та підтримувати кандидатів, а отже вони контролюють доступ до виборчих посад, і саме їхній вибір здебільшого визначає кінцевий результат виборів у тому, що стосується ґендерно збалансованого представництва.

13. Засоби масової інформації – також ключові учасники забезпечення висвітлення/помітності кандидатів та формування загального іміджу жінок. Вони мають уникати закріплення ґендерних стереотипів, які перешкоджають доступу жінок до політичного життя. Вони також повинні гарантувати справедливе та пропорційне висвітлення політичних кандидатів на основі ґендерних квот.

14. Асамблея підкреслює важливість ґендерного виміру у діяльності місій зі спостереження за виборами. Асамблея зобов'язується здійснювати промоцію цього виміру разом із міжнародними партнерськими організаціями в рамках місій зі спостереження за виборами як стосовно складу місій, який має бути ґендерно збалансованим, так і щодо звітів про спостереження, які повинні систематично містити особливий акцент на участі жінок на всіх етапах виборчого процесу.

15. У світлі цих міркувань Асамблея закликає держави-члени та держави-спостерігачі Ради Європи, а також партнерів у зміцненні демократії не шкодувати зусиль для розширення представництва жінок у політиці. Визнаючи позитивний ефект від запровадження паритету, вони, зокрема, повинні:

15.1. розглянути можливість внесення принципу паритету до своїх конституцій або виборчого законодавства;

15.2. стосовно квот та інших позитивних заходів:

15.2.1. внести, якщо можливо, до законодавства про політичні партії положення щодо висування кандидатів, спрямовані на забезпечення рівного ґендерного представництва;

15.2.2. встановити застосовні санкції за недотримання позитивних заходів, такі як відхилення списків кандидатів; забезпечити нагляд за дотриманням квот та інших позитивних заходів, а також застосування відповідних санкцій такими незалежними органами, як виборчі суди

або комісії; виділяти достатні фінансові та людські ресурси для забезпечення належного функціонування відповідних органів;

- 15.2.3. намагатися запровадити виборче законодавство, засноване або на суворому розподілі мандатів між представниками різних статей, або на парах кандидатів протилежної статі;
- 15.2.4. здійснювати регулярний моніторинг впливу запровадження квот та інших позитивних заходів, спрямованих на розширення представництва жінок у політиці, та надавати відповідні рекомендації;
- 15.2.5. заохочувати політичні партії до забезпечення прозорості процедур відбору кандидатів та до розширення представництва жінок через ґендерно збалансований склад органів висування кандидатів і внутрішніх органів прийняття рішень на всіх рівнях;
- 15.2.6. заохочувати політичні партії до розширення участі жінок, зокрема, за допомогою жіночих та чоловічих асоціацій, заходів із розбудови спроможності та механізмів підтримки жінок у фінансуванні кампаній;

15.3. стосовно супутніх заходів:

- 15.3.1. заохочувати парламенти та інші виборні органи вживати заходів, спрямованих на узгодження своєї діяльності з приватним життям їхніх членів, наприклад, передбачення зручного часу для проведення сесій та голосування, а також послуги із догляду за дітьми;
- 15.3.2. сприяти організації навчальних та інформаційно-роз'яснювальних заходів із питань ґендерної рівності для політиків незалежно від їхньої статі; заохочувати політичні партії та інші організації до проведення навчання жінок-політиків;
- 15.3.3. розглянути можливість запровадження стимулів для того, щоб підвищити обізнаність засобів масової інформації щодо ролі жінок у політиці як у кількісному, так і якісному плані з метою забезпечення справедливого висвітлення жінок-політиків у засобах масової інформації;
- 15.3.4. забезпечувати, щоб частина державного фінансування політичних партій спрямовувалася, де це можливо, на діяльність зі сприяння участі та представництву жінок у політиці, а також гарантувати прозорість використання цих коштів;

15.4. стосовно організації підготовки та проведення виборів і спостереження за ними:

- 15.4.1. забезпечувати застосування виборчими комісіями положень про ґендерну рівність у виборчому процесі та залучати їх до законодавчого процесу при перегляді виборчого законодавства;
- 15.4.2. зміцнювати співпрацю з міжнародними місіями зі спостереження за виборами стосовно участі жінок у виборчому процесі та надавати їм вичерпну інформацію та дані з розбиванням за статтю;

15.5. стосовно досліджень і збирання даних:

- 15.5.1. сприяти дослідженням та збиранню даних про участь жінок у політичному житті на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- 15.5.2. сприяти тому, щоб органи адміністрування виборів та відповідні адміністрації збирали статистичні дані з розбиванням за статтю;
- 15.5.3. регулярно оцінювати вплив національного законодавства та політики, спрямованих на розширення участі жінок у політичному житті, та в разі потреби пропонувати відповідні зміни;
- 15.5.4. за допомогою опитувань і досліджень збирати дані щодо голосування чоловіків і жінок для встановлення, аналізу та оцінювання того, як чоловіки й жінки підтримують кандидатів своєї статі;

15.6. стосовно громадянського суспільства:

- 15.6.1. визнати роль громадянського суспільства та залучати НУО до розробки, просування та моніторингу заходів, спрямованих на розширення представництва жінок у політиці, зокрема, інформаційно-роз'яснювальних кампаній, навчання і контролю за здійсненням цих заходів;
- 15.6.2. заохочувати та підтримувати НУО, залучені до сфери виборів, у здійсненні моніторингу та наданні звітів щодо участі жінок у виборчих процесах.

16. Асамблея підтримує принцип гендерного паритету, який має стати наступним кроком стосовно позитивних заходів і кінцевою метою у питанні політичного представництва. Послідовне запровадження такого принципу потребує від держави виходу за рамки позитивних заходів і забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків у виборних органах та інших інституціях усіх рівнів.

Резолюція 2222 (2018)¹

Сприяння розмаїттю та рівності в політиці

1. Розмаїття – невід’ємна частина європейських суспільств, яка сприяє їх багатству. Проте надто часто виборні інституції не відображають цього розмаїття, підживлюючи стереотип про те, що політика – це сфера, що закріплена за певною категорією людей, куди не входять інші групи. Жінки, видимі меншини, люди іноземного походження, національні меншини, молодь, лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсексуали (ЛГБТІ) та люди з інвалідністю лишаються недостатньо представленими в політиці на місцевому, регіональному, національному та європейському рівнях. Ця недостатня представленість вкорінює ідею про те, що політична сфера зарезервована за обраною групою, яка складається переважно з білих гетеросексуальних чоловіків старших за 50 років.
2. Парламентська асамблея переконана, що підтримка ширшого представлення різних груп у виборних інституціях зміцнить їхній демократичний характер, підвищить якість та легітимність прийняття рішень та збільшить довіру людей до політичної системи. Це також сприяло б запобіганню та протидії дискримінації, оскільки стало б потужним посланням на підтримку рівності та інклюзії.
3. Для підтримки ширшого представлення різних груп у політичній системі необхідний широкий спектр заходів, частина з яких потребує законодавчих змін або передбачає запровадження конкретної політики. Деякі заходи можуть бути досягнуті за допомогою ефективного дотримання інструментів Ради Європи, тоді як інші входять до компетенції політичних партій, через які значною мірою відкривається доступ до політичних інституцій.
4. Асамблея вже прийняла велику кількість резолюцій, що містять рекомендації щодо покращення представництва у виборних інституціях та зосереджують увагу на таких аспектах, як збалансоване представництво жінок і чоловіків, політична участь та представництво національних меншин, політична участь молоді, політичні права інвалідів і політична участь осіб, які не є громадянами.
5. Цей секторальний підхід важливий для визначення конкретних заходів, спрямованих на врегулювання ситуації щодо конкретних груп. Однак Асамблея вважає, що настав час застосувати більш цілісний підхід і розглянути питання розмаїття, рівності та інклюзивності у всіх аспектах із метою забезпечення того, що парламенти та інші виборні установи повністю відображають усю складну різноманітність європейських суспільств.
6. У світлі цих міркувань Асамблея закликає держави-члени створити умови для покращення участі та представництва людей із різних соціальних груп у політичній системі й із цією метою:

1. Текст прийнято Постійним комітетом, що діє від імені Асамблеї, 1 червня 2018 року (див. документ 14556, звіт Комітету з питань рівності та недискримінації, доповідач – пан Кілліон Муньяма).

- 6.1. упровадити [Резолюцію Асамблеї 2111 \(2016\)](#) щодо оцінювання дієвості заходів, спрямованих на розширення представництва жінок у політиці;
- 6.2. упровадити [Резолюцію Асамблеї 2155 \(2017\)](#) «Політичні права людей з інвалідністю: питання демократії»;
- 6.3. поміркувати про ідею обмеження кількості виборних посад, які може обіймати одна людина, та розглянути можливість упровадження вікового цензу, що відповідав би віку більшості, з метою заохочення молоді до участі;
- 6.4. підписати та ратифікувати Рамкову конвенцію про захист національних меншин (ETS № 157) та Конвенцію про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні (ETS № 144), якщо цього ще не було зроблено, та ефективно впроваджувати їх, а також підписати переглянута Європейська хартія про участь молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях;
- 6.5. забезпечити громадянську освіту всім студентам/учням, незалежно від навчальної програми;
- 6.6. поширювати інформацію про участь у політичному житті, зокрема, найпоширенішими іноземними мовами;
- 6.7. підтримувати створення та функціонування молодіжних парламентів під керівництвом громадянського суспільства;
- 6.8. розпочати інформаційно-просвітницькі кампанії щодо переваг розмаїття в політиці та розвіювання стереотипів щодо активної участі в політиці людей із різних соціальних груп.
7. Асамблея закликає національні парламенти забезпечити більшу відкритість, прозорість та інклюзивність у своїй роботі, одночасно впроваджуючи внутрішні заходи для ефективної боротьби з мовою ворожнечі, й зокрема:
 - 7.1. організувати широкі публічні консультації для прийняття повністю поінформованих політичних рішень;
 - 7.2. посилити співпрацю та обмін інформацією з національними установами з питань рівності;
 - 7.3. запровадити там, де їх ще немає, кодекси поведінки членів парламенту, що містять ефективні дисциплінарні санкції за використання мови ворожнечі, насильство та підбурювання до насильства;
 - 7.4. організувати тренінг для нових членів парламенту, щоб поінформувати їх щодо їхніх нових обов'язків;
 - 7.5. створити програми стажування та забезпечити, щоб у них брали участь люди з різних соціальних груп;
 - 7.6. запрошувати молодіжні парламенти до регулярного обміну інформацією про діяльність та співпрацю.
8. Наостанок Асамблея пропонує політичним партіям підтримувати розмаїття та рівність у їхньому внутрішньому функціонуванні та з цією метою:
 - 8.1. заохочувати кар'єрне зростання в партійних структурах людей із різних соціальних груп;
 - 8.2. запровадити програми наставництва та забезпечити, щоб у них брали участь представники різних соціальних груп;
 - 8.3. підтримувати створення платформ для окремих груп у своїх лавах;
 - 8.4. забезпечити, щоб питання рівності у різноманітних аспектах було інтегроване в їхні політичні програми та публічний дискурс їхніх лідерів;
 - 8.5. забезпечити розмаїття у складі їхніх виборчих списків;
 - 8.6. забезпечити, щоб під час виборчих кампаній кандидати з різних соціальних груп отримували рівні можливості та засоби для забезпечення видимості своєї кандидатури та ведення кампанії;
 - 8.7. утримуватися від використання розмаїття як інструменту досягнення політичних цілей;
 - 8.8. створити внутрішні механізми там, де їх ще не існує, для запобігання та вжиття санкцій за використання мови ворожнечі, підбурювання та застосування насильства з боку членів партії.

Рекомендація 2152 (2019)¹

Сприяння розвитку парламентів, вільних від сексизму та сексуальних домагань

1. Нагадуючи, що ґендерне насильство позначається на жінках у всіх сферах життя і світ політики у цьому не є винятком, Парламентська асамблея привертає увагу Комітету міністрів до своєї [Резолюції 2274 \(2019\)](#) щодо сприяння розвитку парламентів, вільних від сексизму та сексуальних домагань.
2. Асамблея вітає визначення ґендерної рівності, боротьби з ґендерним насильством і підтримку Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS № 210, «Стамбульська конвенція») як пріоритетів головування в Комітеті міністрів.
3. Асамблея підтверджує свою непохитну підтримку Стамбульській конвенції та вітає ухвалення Комітетом міністрів Рекомендації CM/Rec(2019)1 про запобігання сексизму та боротьби з ним. Асамблея очікує на організацію наради, присвяченої міжнародним і регіональним механізмам боротьби з насильством щодо жінок, яка має бути проведена 2019 року під егідою Ради Європи.
4. Асамблея нагадує, що Світовий форум за демократію 2018 року, присвячений темі «ґендерна рівність: чия битва?», дозволив учасникам обговорити взаємозв'язки між зростанням показників ґендерної рівності, збалансованим представництвом жінок і чоловіків у політиці та боротьбою з ґендерно зумовленим насильством.
5. За результатами Світового форуму за демократію та регіонального дослідження «Сексизм, домагання і насильство щодо жінок у парламентах Європи», проведеного спільно з Міжпарламентським союзом 2018 року, а також з огляду на те, що конкретні питання сексизму та насильства щодо жінок у політиці донедавна значною мірою залишалися поза увагою, Асамблея рекомендує Комітету міністрів забезпечити, щоб ці питання було належно враховано в контексті відповідної міжурядової роботи Ради Європи.
6. Із метою активізації моніторингу та збирання даних Асамблея:
 - 6.1. рекомендує Експертній групі з протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству (GREVIO) приділяти особливу увагу проблемі насильства щодо жінок у політиці під час відвідування країн, підготовки звітів і рекомендацій;

1. *Дебати в Асамблеї* 9 квітня 2019 р. (13-те засідання) (див. [документ № 14843](#), доповідь Комітету з питань рівності та недискримінації, доповідач – пані Торгільдур Сунна Еварсдоттір). *Текст ухвалений Асамблеєю* 9 квітня 2019 р. (13-те засідання).

- 6.2. заохочує Конференцію міжнародних неурядових організацій розробити модель збирання даних та інформації про насильство щодо жінок у політиці для національних неурядових організацій і груп громадянського суспільства.
7. Також із метою поглиблення знань, обміну інформацією та поширення перспективних практик Асамблея пропонує Комітету міністрів забезпечувати, щоб питання сексизму й насильства щодо жінок у політиці були предметом діалогу між відповідними органами Ради Європи та іншими регіональними механізмами боротьби з насильством щодо жінок.
8. Насамкінець Асамблея просить Комітет міністрів забезпечити, щоб його діяльність у сфері виборчого сприяння та співпраці також охоплювала питання сексизму й насильства щодо жінок у контексті виборів.

Резолюція 2274 (2019)¹

Сприяння розвитку парламентів, вільних від сексизму та сексуальних домагань

1. Гендерне насильство впливає на жінок у всіх сферах життя. Світ політики – не виняток. На хвилі руху #MeToo багато жінок-політиків почали порушувати це питання. Їхні особисті свідчення та досвід – це не окремі випадки, вони радше свідчать про існування певної моделі поширеного та систематичного гендерно зумовленого насильства щодо жінок у політиці у всьому світі, про що зазначено у доповіді «Насильство щодо жінок у політиці» 2018 року Спеціального доповідача ООН з питання насильства щодо жінок, його причин і наслідків.
2. Парламентська асамблея висловлює глибоку стурбованість стосовно висновків регіонального дослідження «Сексизм, домагання і насильство щодо жінок у парламентах Європи», проведеного спільно з Міжпарламентським союзом (МПС) 2018 року. На основі конфіденційних особистих інтерв'ю з жінками – членкинями парламентів та працівницями апаратів національних парламентів автори дослідження виявили тривожний рівень сексизму, сексуальних домагань і гендерно зумовленого насильства в національних парламентах, поширене замовчування таких інцидентів, а також брак належних механізмів повідомлення про випадки насильства, захисту потерпілих і покарання винних.
3. Асамблея ще раз рішуче засуджує усі форми гендерно зумовленого насильства щодо жінок як порушення прав людини та істотної перешкоди для досягнення гендерної рівності. Асамблея підтверджує свою непохитну підтримку Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS № 210, «Стамбульська конвенція») як найбільш всеосяжному міжнародно-правовому зобов'язальному документу в цій сфері.
4. Сексизм і насильство щодо жінок у політиці негативно впливають на засади демократії: вони перешкоджають праву жінок на повну і рівну участь у політичному житті та на висловлювання своїх поглядів, обмежують їхнє право обирати та бути обраними на державні посади та, нарешті, знижують репрезентативність і підривають легітимність виборних інституцій. Сексизм і насильство щодо жінок у парламенті обмежують доступ жінок до керівних посад і позначаються на їхній здатності виконувати свої представницькі обов'язки згідно з мандатом.
5. Насильству щодо жінок у політиці як специфічному явищу, незважаючи на його вплив на жертв насильства, а також на дотримання основоположних прав і належне функціонування демократії, досі приділялося мало уваги. Суспільство часто закриває очі на сексизм і сексуальні домагання, сприймаючи їх як ціну, яку жінки мусять заплатити за те, щоб бути у політиці. Як сексизм, так і сексуальні домагання

1. *Дебати в Асамблеї* 9 квітня 2019 р. (13-те засідання) (див. [документ № 14843](#), доповідь Комітету з питань рівності та недискримінації, доповідач – пані Торгільдур Сунна Еварсдоттір). Текст ухвалений Асамблеєю 9 квітня 2019 р. (13-те засідання). Див. також [Рекомендацію 2152 \(2019\)](#).

стали настільки звичними та вкоріненими, що багато жінок-політиків навіть не підозрюють про те, що стали жертвами особливої форми гендерно зумовленого насильства. Інші ж вважають за краще не повідомляти про випадки сексизму та сексуальних домагань, оскільки це може підірвати їхній політичний авторитет або заподіяти шкоди їхнім політичним партіям. Загалом серед членів парламентів переважає культура безкарності сексизму.

6. Щоб виправити цей стан справ, украй важливо підвищувати рівень обізнаності суспільства про сексизм і насильство щодо жінок у політиці та домагатися змін у способі мислення. У цьому контексті Асамблея нагадує про ініціативу #NotInMyParliament (#НеУМоємуПарламенті), розпочату її Президентом Ліліан Морі Паск'є за підсумками спільного з МПС регіонального дослідження, і цілком підтримує цю ініціативу.

7. Водночас Асамблея вважає, що для того, щоб кращий рівень обізнаності мав результатом відчутні зміни, низка гравців на політичній арені повинні зміцнити свої стратегії, законодавство та інші заходи, спрямовані на те, щоб покласти край сексизму і насильству щодо жінок у політиці, і що збирання даних, моніторинг та дослідження в цій сфері варто активізувати на національному й міжнародному рівнях.

8. У світлі наведених вище міркувань Асамблея закликає парламенти держав-членів і держав-спостерігачів Ради Європи, а також парламенти, які мають статус спостерігача чи партнера у зміцненні демократії при Парламентській асамблеї:

8.1. розробити, якщо вони ще не існують, або переглянути кодекси поведінки своїх членів із метою встановлення чіткої заборони сексистських висловів, сексистських дій і сексуальних домагань та запровадження санкцій за порушення цього зобов'язання;

8.2. якщо цього ще не було зроблено, розглянути можливість перегляду норм, які встановлюють імунітет від притягнення до відповідальності членів парламенту за сексуальні домагання і насильство щодо жінок;

8.3. запровадити механізми подання скарг із метою запобігання сексуальним домаганням, сексуальному насильству і протиправній поведінці та відповідного покарання, забезпечуючи, щоб:

8.3.1. вони поширювалися на членів парламенту і працівників апарату парламенту;

8.3.2. потерпілі могли повідомляти про інциденти в умовах повної безпеки та конфіденційності й розраховувати на максимально оперативний і справедливий розгляд їхніх скарг;

8.3.3. була гарантована повна, не зумовлена партійними інтересами, незалежність функціонування механізму розгляду скарг;

8.3.4. рішення в рамках механізмів розгляду скарг супроводжувалися ефективними санкціями, співмірними з тяжкістю вчинку;

8.3.5. інформація про правила та процедури механізмів розгляду скарг, їхні повноваження та канали зв'язку з ними регулярно поширювалася за допомогою належних засобів серед усіх членів парламенту і працівників апарату парламенту;

8.3.6. статистичні дані про діяльність таких механізмів регулярно публікувалися з дотриманням конфіденційності, сюди входила інформація про кількість поданих скарг, кількість скарг у процесі розгляду, кількість винесених рішень, а також результати розгляду цих скарг;

8.4. запровадити механізм надання конфіденційних консультацій жертвам сексизму, сексуальних домагань, сексуального насильства і неналежної поведінки та поширювати інформацію про такий механізм;

8.5. підтримати ініціативу «Не у моєму парламенті» (#NotInMyParliament) та відтворювати її на національному рівні;

8.6. періодично проводити опитування та публічні обговорення для підвищення обізнаності про проблему насильства щодо жінок, зокрема в політиці;

8.7. організувати навчання для членів парламенту і працівників апарату з питань протидії сексизму та насильству щодо жінок;

- 8.8. поширити належними засобами серед членів парламенту і працівників апарату регіональне дослідження «Сексизм, домагання і насильство щодо жінок у парламентах Європи», проведене МПС і Парламентською асамблеєю 2018 року, і розглянути можливість його перекладу та проведення аналогічних національних досліджень;
- 8.9. забезпечити, щоб чоловіки та жінки – члени парламенту рівною мірою залучалися до зусиль із запобігання і протидії сексизму та насильству щодо жінок у політиці та працівниць апаратів парламентів.
9. Крім того, Асамблея закликає парламенти держав-сторін Стамбульської конвенції у світлі комплексних загальних зобов'язань у сфері запобігання насильству щодо жінок, встановлених статтею 12 Стамбульської конвенції, надати Експертній групі з протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству (GREVIO) інформацію, яка стосується насильства щодо жінок у політиці, зокрема, у політичних партіях, парламенті та в контексті виборчого процесу.
10. Асамблея закликає держави-члени та держави-спостерігачі Ради Європи, а також держави, парламенти яких мають статус спостерігача чи партнера у зміцненні демократії при Парламентській асамблеї:
 - 10.1. надати Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок інформацію про насильство щодо жінок у політиці, зокрема у політичних партіях, парламенті та в контексті виборчого процесу;
 - 10.2. підтримувати дослідження, спрямовані на вивчення зв'язків між сексизмом, насильством щодо жінок у політиці та політичним представництвом жінок;
 - 10.3. підтримувати заходи, проєкти та кампанії зі спостереження, спрямовані на збирання даних про сексизм та насильство щодо жінок у політиці, зокрема в парламентах і в контексті виборів;
 - 10.4. розглянути можливість прийняття спеціального законодавства про сексизм і насильство щодо жінок у політиці.
11. Асамблея закликає політичні партії на національному рівні та їхні політичні групи взяти на себе зобов'язання вважати недопустимими всі форми насильства щодо жінок у політиці, закріпити це зобов'язання у своїх кодексах поведінки/статутах і запровадити ефективні дисциплінарні процедури щодо членів, які порушують це зобов'язання.
12. Стосовно власної роботи та функціонування Асамблея нагадує про застосовність до своїх членів Правила № 1292 від 3 вересня 2010 року про захист людської гідності в Раді Європи, а також актуальність Кодексу поведінки членів Парламентської асамблеї, який встановлює зобов'язання «поважати цінності Ради Європи та загальні принципи поведінки членів Асамблеї й утримуватися від дій, що могли б заподіяти шкоди репутації та доброчесності Асамблеї або її членів».
13. Зважаючи на ці міркування, Асамблея:
 - 13.1. просить Генерального секретаря Парламентської асамблеї:
 - 13.1.1. регулярно доводити до відома членів Асамблеї, як письмово, так і через організацію навчання, застосовні до них правила Ради Європи про захист гідності;
 - 13.1.2. забезпечити для делегатів Парламентської асамблеї додаткове навчання з питань протидії сексизму та насильству щодо жінок, як, наприклад, у Європейському парламенті;
 - 13.2. закликає Комітет з питань правил процедури, імунітетів та інституційних справ внести зміни до Кодексу поведінки членів Асамблеї з метою:
 - 13.2.1. запровадити чітку заборону сексизму, сексуальних домагань, сексуального насильства та неналежної поведінки, зобов'язати брати до уваги правила Ради Європи про захист гідності та співпрацювати з відповідними механізмами, а також враховувати рішення, що можуть бути прийняті за наслідками процедури, пов'язаної з домаганнями;
 - 13.2.2. забезпечити, щоб виконання рекомендацій Комісії з питань боротьби з домаганнями та/або рішень Генерального секретаря Ради Європи, що впливають із застосування Правила № 1292, контролювалося Асамблеєю в контексті її Кодексу поведінки;

- 13.3. просить Бюро Асамблеї забезпечити, щоб у контексті спостереження за виборами, які здійснює Асамблея, питання насильства щодо жінок, і особливо сексизму та сексуальних домагань, систематично бралися до уваги та були внесені до майбутніх редакцій Керівних принципів Парламентської асамблеї зі спостереження за виборами.
14. Асамблея бере до відома запланований перегляд Правил №1292 з метою підвищення його ефективності та нагадує про потребу в послідовному застосуванні цього правила та Кодексу поведінки членів Асамблеї.

Резолюція 2275 (2019)¹

Роль та відповідальність політичних лідерів у протидії мові ворожнечі та нетерпимості

1. Європа стикається зі сплеском мови ворожнечі, що охоплює всі форми вираження поглядів, які поширюють, підбурюють, пропагують або виправдовують расову ненависть, ксенофобію, ісламофобію, антисемітизм або інші форми ворожнечі, засновані на нетерпимості, включно з нетерпимістю, вираженою у формі агресивного націоналізму, етноцентризму, дискримінації та ворожості щодо національних чи етнічних, релігійних та мовних меншин, іммігрантів та людей іноземного походження, жінок, а також лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та інтерсексуалів (ЛГБТІ).
2. Політична арена – не виняток із цієї тривожної тенденції: мова ворожнечі та нетерпимість стали частиною політичного дискурсу, де до них удаються не лише популістські та екстремістські групи, але й дедалі частіше – представники рухів та партій різної політичної приналежності. Інформаційні технології істотно посприяли поширенню та посиленню мови ворожнечі, а отже зробили її звичним явищем в очах широкої громадськості.
3. Парламентська асамблея занепокоєна загрозою, яку становить мова ворожнечі, що знелюднює людей та групи, на які вона спрямована, роблячи їх більш уразливими до стигматизації, дискримінації та насильства. Мова ворожнечі руйнує соціальну структуру і заважає мирному спільному життю в розмаїтті. Це створює відчуття відторгнення серед груп меншин і може сприяти відчуженню, маргіналізації, утворенню паралельних суспільств і, врешті, радикалізації. При використанні у політичних дебатах вона стає перешкодою для конструктивного діалогу між політичними силами і підриває демократичні цінності.
4. Асамблея вважає, що найефективнішим способом запобігання мові ворожнечі є посилення дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права, а також утвердження моделі суспільства, яке приймає розмаїття та поважає гідність людини. Політики, разом з іншими громадськими діячами, повинні відігравати важливу роль у цьому процесі. Їхній статус та видимість дозволяють їм упливати на широку аудиторію та значною мірою визначати теми та тон публічного дискурсу.
5. Політики фактично мають і політичне зобов'язання, і моральну відповідальність утримуватися від використання мови ворожнечі та стигматизувальної мови, а також негайно й однозначно засуджувати її використання іншими, оскільки їхнє мовчання може трактуватися як схвалення чи підтримка. Посилений захист свободи слова, яким вони користуються, також посилює їхню відповідальність у цьому питанні.
6. Асамблея вважає, що для боротьби з мовою ворожнечі необхідний широкий спектр заходів, починаючи від саморегулювання, особливо з боку політичних рухів та партій, та внесення відповідних

1. *Дебати Асамблеї* від 10 квітня 2019 року (14-те та 15-те засідання) (див. [документ 14845](#), Комітет з питань рівності та недискримінації, доповідачка – пані Ельвіра Ковач). *Текст прийнятий Асамблеєю* 10 квітня 2019 року (15-те засідання).

положень до статутів і регламентів національних та місцевих виборних інституцій, до застосування цивільного, адміністративного й кримінального законодавства, яке забороняє її використання та передбачає відповідальність за це, що варто розглядати як надзвичайні заходи. Обмеження та санкції повинні бути пропорційними, і ними не варто зловживати для того, щоб позбавляти голосу меншини або придушувати критику.

7. Інструменти саморегулювання, що приймаються політичними партіями, такі як статuti та хартії, особливо ефективні, і їх із більшою імовірністю дотримуватимуться з огляду на їх добровільний характер. Хартія європейських політичних партій за суспільство, вільне від расизму, яку було розроблено 1998 року під егідою Консультативної комісії Європейського Союзу з питань расизму та ксенофобії, містить рекомендації щодо саморегулювання політичних партій у цій сфері. Однак для того, щоб Хартія лишалася актуальною і сьогодні, її варто оновити з урахуванням різних форм ворожнечі за всіма мотивами, а також технічних засобів, що використовуються сьогодні для її поширення. Також потрібно усунути одну з основних слабких сторін Хартії – відсутність у ній заходів, які мають застосовуватися у разі порушення Хартії.

8. ЗМІ, включно із соціальними мережами, повинні відігравати важливу роль у обмеженні впливу мови ворожнечі, надаючи точну, неупереджену інформацію та уникаючи надмірного висвітлення випадків стигматизації або образливих висловлювань, зокрема, з боку політичних лідерів.

9. Асамблея посилається на обмін листами між Генеральним секретарем Ради Європи та основними суб'єктами в галузі інформаційних технологій, спрямований на сприяння відкритому та безпечному інтернету, де в онлайн-середовищі поважають права людини, демократію та верховенство права, як на корисний приклад діалогу та співпраці з посередниками у сфері інтернету.

10. Асамблея вітає роботу, проведenu Європейською комісією проти расизму та нетерпимості (ЕКРН) у цій галузі, і, зокрема, підтримує її Загальнополітичну рекомендацію № 15 щодо боротьби з мовою ворожнечі, яка передбачає широкий спектр заходів щодо запобігання та протидії мові ворожнечі, забезпечуючи підтримку тих, на кого вона спрямована, та закликаючи до саморегулювання державні й приватні установи, включно з виборними інституціями та політичними партіями.

11. Асамблея нагадує про Парламентський альянс «Ні ворожнечі» – мережу парламентарів, які зобов'язуються займати відкриту, тверду та активну позицію проти расизму, ворожнечі та нетерпимості за будь-якими мотивами і в будь-яких проявах – як приклад платформи для обговорення й обміну належними практиками, які треба відтворити у національних парламентах. Асамблея також нагадує про рух «Ні мові ворожнечі» і те, що, хоча ця кампанія Ради Європи завершилась 2017 року, її національні комітети продовжують свою роботу.

12. У світлі цих міркувань Асамблея закликає держави-члени Ради Європи:

12.1. відстежувати ситуацію щодо мови ворожнечі, зокрема в політичному дискурсі, та збирати точні, зіставні дані про її природу й поширеність із розбиванням за мотивами дискримінації, цільовими групами, типами порушників та каналами поширення;

12.2. упровадити Загальнополітичну рекомендацію ЕКРН № 15, прийнявши відповідні адміністративні, цивільні та, як надзвичайні заходи, кримінально-правові положення;

12.3. заохочувати політичні рухи та партії до прийняття інструментів саморегулювання, таких як кодекси поведінки та етичні хартії, які забороняють використання мови ворожнечі серед своїх учасників і передбачають відповідальність за це;

12.4. заохочувати засоби масової інформації надавати точну, неупереджену та належну інформацію щодо питань, які стосуються осіб чи груп, уразливих до дискримінації й ворожнечі;

12.5. брати участь у діалозі та співпраці з інтернет-посередниками, зокрема соціальними мережами, для того, щоб заохотити їх приймати і застосовувати документи щодо саморегулювання з метою запобігання використанню мови ворожнечі та притягнення до відповідальності за це, а також для того, щоб вони зобов'язалися видаляти образливий контент;

12.6. сприяти інформаційній та інформаційно-просвітницькій діяльності, спрямованій на політиків і виборних представників на всіх рівнях, зосереджуючи увагу на ініціативах та заходах, прийнятих для

протидії мові ворожнечі й нетерпимості, зокрема на міжнародному рівні, таких як Хартія європейських партій за суспільство, вільне від расизму, та Парламентський альянс «Ні ворожнечі»;

- 12.7. забезпечити навчання з основних прав, рівності та недискримінації для державних службовців, особливо в школах та інших навчальних закладах й у середовищі, де може траплятися інституційна дискримінація, зокрема, в правоохоронних органах та судовій системі, збройних силах, у юридичних та медичних колах;
- 12.8. сприяти діяльності з підвищення обізнаності, спрямованій на широку громадськість, із питань расизму та нетерпимості, а також, зокрема, мови ворожнечі;
- 12.9. підтримувати національні комітети кампанії «Ні мові ворожнечі»;
- 12.10. заохочувати політиків поширювати, зокрема в соціальних мережах, позитивні повідомлення стосовно меншин у своїх країнах.
13. Асамблея закликає парламенти держав-членів, а також парламенти, що користуються статусом спостерігача або партнера у сфері демократії, до таких дій:
 - 13.1. надавати парламентарям та іншим політичним суб'єктам інформацію й проводити тренінги щодо того, як запобігати мові ворожнечі, виявляти її та реагувати на неї як в інтернеті, так і реальному житті, а також щодо прав людини, рівності та недискримінації, зловмисного використання соціальних мереж та інших засобів масової інформації, включно з дезінформацією;
 - 13.2. забезпечити, щоб їхні статuti та регламенти містили конкретні положення проти мови ворожнечі та стигматизації, визначали санкції за невиконання цих положень та доступні механізми подання скарг;
 - 13.3. створити дослідницькі групи за участю парламентарів, експертів та представників громадянського суспільства для моніторингу мови ворожнечі та надання рекомендацій стосовно заходів для боротьби з нею на національному рівні.
14. Парламентська асамблея вважає, що 25-річчя Європейської комісії проти расизму та нетерпимості, яке припадає на 2019 рік, становить гарну можливість для оновлення Хартії європейських політичних партій за суспільство, вільне від расизму, зокрема, уведення до неї санкцій за її порушення, та для її перезапуску.

Резолюція 2339 (2020)¹

Захист прав людини у часи кризи та пандемії: ґендер, рівність і недискримінація

1. Пандемія Covid-19 – більше, ніж глобальна криза охорони здоров'я. Вона вже спричинила руйнівний вплив на життя людей в усьому світі: мільйони людей захворіли і сотні тисяч померли. Але її наслідки також сягнули далеко за межі сфери охорони здоров'я. Пандемія позначилася на функціонуванні наших демократій та вплинула на всі аспекти прав людини. Вона завдала серйозних збитків глобальній економіці, знищивши або поставивши під загрозу засоби існування мільйонів людей.
2. Криза яскраво висвітлила структурні нерівності, які вже присутні у наших суспільствах. Жінки, які становлять більшу частину персоналу у сфері охорони здоров'я та догляду, відіграють непропорційно велику роль на передовій медичної сфери та сфери догляду, при цьому вони часто залишаються невидимими як експерти в цих галузях та недостатньо представленими як у державних органах, створених для вирішення кризи, так і у ЗМІ. Люди, які проживають у спеціалізованих установах, зокрема багато людей похилого віку та особи з інвалідністю, дуже вразливі до вірусу. Люди, що належать до расових меншин, зокрема, особи африканського походження, роми, мігранти та їхні діти, а також представники ЛГБТІ постраждали через пандемію непропорційно сильніше через стійкі прояви нерівності щодо того, що стосується стану здоров'я та доступу до медичної допомоги. Ця нерівність часто значною мірою спричинена соціально-економічним статусом, расизмом, маргіналізацією та глибоко вкоріненою дискримінацією у таких сферах, як забезпечення житлом, зайнятість та освіта.
3. Пандемія не лише зробила наявні структурні нерівності очевидними, але й посилила їх. Хоча уряди країн зазвичай упроваджували заходи реагування на пандемію із законною метою захисту громадського здоров'я, часто застосовувався універсальний підхід, за якого недостатньо або взагалі не враховувалося питання того, як ці заходи потрібно адаптувати з урахуванням потреб різних груп чи особливостей різних ситуацій.
4. У результаті цього багато вжитих заходів посилили нерівності, лишили можливості одних людей користуватися життєво важливими послугами та наразили інших на нові небезпеки. Здатність людей застосовувати такі профілактичні заходи, як часте миття рук та фізичне дистанціювання, безпосередньо залежить від умов їхнього проживання, зокрема, у випадках, коли їм бракує доступу до проточної води або коли кілька поколінь живуть разом у переповненому приміщенні. При цьому багато урядів не змогли надати допомогу людям у таких ситуаціях. Мовні потреби осіб, що належать до національних меншин, і необхідність надавати інформацію особам з інвалідністю у доступному для них форматі також рідко враховувались, особливо на ранніх стадіях пандемії.

1. Текст прийнято Постійним комітетом, що діє від імені Асамблеї, 13 жовтня 2020 року (див. документ 15129, звіт Комітету з питань рівності та недискримінації, доповідач: пані Петра Штінен).

5. Заходи локдауну збільшили ризики домашнього та ґендерно зумовленого насильства, оскільки жінки були змушені залишатися вдома разом зі своїм кривдником. Водночас притулки для жінок та інші системи та послуги з підтримки стали менш доступними. Одночасно із цим, пріоритизація екстрених заходів із реагування на пандемію залишила багатьох людей без доступу до основних медичних послуг, наприклад, у сфері прав на сексуальне та репродуктивне здоров'я. Після багаторічного прогресу у напрямку ґендерної рівності жінки у багатьох країнах узяли на себе ще більший тягар під час кризи через поєднання догляду за дітьми, домашнього навчання, неоплачуваної роботи із догляду та ведення домогосподарства.

6. Заходи, пов'язані з упровадженням локдауну, часто спрямовувалися на групи населення, які вже постраждали від дискримінації чи обмежень за етнічною ознакою, тоді як закриття громадських закладів та обмеження роботи громадського транспорту негативно вплинули на осіб із нижчих соціально-економічних категорій, які не мали альтернатив.

7. Навіть більше, закриття під час локдауну підприємств, що не належать до критичної інфраструктури, додатково посилює структурну дискримінацію стосовно груп, які вже були надмірно представленими у секторі менш оплачуваних чи менш стабільних робочих місць або працювали у неформальному секторі економіки, зокрема, жінок, людей африканського походження, ромів та мандрівників, мігрантів та представників ЛГБТІ, чий засоби до існування стали обмеженими або взагалі недоступними та які опинилися під підвищеним ризиком бідності. Інші були змушені продовжувати працювати в небезпечних умовах. Доступ молоді до ринку праці було призупинено, а закриття шкіл насамперед (причому найсильніше) вдарило по дітях з інвалідністю, дітях, які мали найменший доступ до електропостачання, необхідного ІТ-обладнання та інтернету, а також тих, хто не володів офіційною мовою країни вільно, та тих, чий батьки найменше були здатні забезпечити додаткову підтримку. Існує ризик того, що соціально-економічний вплив кризи матиме довгострокові наслідки.

8. Парламентська асамблея засуджує той факт, що деякі політичні та релігійні лідери активно стигматизували певні групи та розпалювали щодо них ворожнечу в контексті цієї кризи, зображаючи їх як поширювачів інфекції або навіть як причину самої пандемії. Асамблея висловлює жаль стосовно того, що пандемія призвела до посилення проявів расизму та упереджень щодо багатьох груп, зокрема, людей азійського походження, ромів та мандрівників, людей африканського походження, мігрантів та представників ЛГБТІ.

9. Після демонстрацій Black Lives Matter у Сполучених Штатах у багатьох європейських містах відбулися великі мирні акції протесту, спрямовані на засудження расизму та насильства з боку поліції. Багато хто помічає зв'язок між цими демонстраціями та почуттям відчуженості, острахом перед посиленням контролю із боку поліції та підвищенням обізнаності щодо системної дискримінації та інституційного расизму, які стали очевидними під час кризи Covid-19.

10. Асамблея підкреслює, що недостатньо побачити і зрозуміти, в чому виникли збої; недостатньо визнати структурні нерівності, які призвели до того, що деякі люди постраждали більше, ніж інші, й які призвели до більш руйнівних наслідків для рівня добробуту деяких груп. Дискримінаційні наслідки пандемії не зникнуть за одну ніч. Якщо ми не реагуватимемо відповідно до уроків, які ми засвоїли під час цієї кризи, ці наслідки зберігатимуться в середньо- та довгостроковій перспективі, й ті, що найбільше постраждали від нинішньої кризи, також найбільше постраждають і від наступної. Уряди повинні запитати себе: хто брав участь в обговоренні та дискусії щодо рішень і надзвичайних законів, коли ми розробляли заходи для реагування на цю кризу? Які дані ми мали у своєму розпорядженні? Кого і що ми не взяли до уваги? Як ми можемо забезпечити, що вони не залишаться поза увагою знову?

11. Немає жодної впевненості в тому, коли саме закінчиться пандемія. Деякі країни все ще стикаються з великою кількістю нових випадків, і спалахи захворювання знову з'явилися у країнах, де ситуація, як видавалося, була під контролем. Але зараз варто розпочати роботу з покращення реагування та здійснення трансформацій, спрямованих на формування більш інклюзивного суспільства, чого потребує ця криза.

12. У світлі цих міркувань Асамблея закликає всі держави-члени Ради Європи:

12.1. підписати та ратифікувати, якщо цього ще не було зроблено, Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS № 210, «Стамбульська конвенція»), Європейську соціальну хартію (переглянуту) (ETS № 163), Додатковий протокол до Європейської соціальної хартії, що передбачає систему колективних

скарг (ETS № 158), Рамкову конвенцію про захист національних меншин (ETS № 157) та Європейську хартію регіональних мов або мов меншин (ETS № 148);

12.2. активізувати зусилля щодо імплементації та просування цих угод відповідно до [резолуції Асамблеї 2289 \(2019\)](#) «Стамбульська конвенція про насильство проти жінок: досягнення та виклики», [Резолуції 2262 \(2019\)](#) про сприяння правам осіб, що належать до національних меншин, та [Резолуції 2196 \(2018\)](#) про захист та сприяння регіональним мовам або мовам меншин у Європі;

12.3. державам, які вже є учасниками Європейської соціальної хартії (переглянутої) – розширити сферу застосування положень, яких вони зобов'язалися дотримуватися.

13. Асамблея закликає держави-члени Ради Європи та держави-спостерігачі, а також держави, які користуються статусом спостерігача або партнера щодо статусу демократії в Парламентській асамблеї:

13.1. для того щоб гарантувати, що безпосереднє реагування на кризу буде комплексним та інклюзивним і враховуватиме розмаїття наших суспільств, а також той факт, що однакові заходи можуть по-різному впливати на окремі групи населення:

13.1.1. забезпечити, щоб органи реагування на кризи не лише об'єднували фахівців із необхідним технічним досвідом, але й мали збалансований за статтю склад та представляли все розмаїття в суспільстві, а також щоб вони регулярно консультувалися з органами, що займаються питаннями рівності, організаціями громадянського суспільства та експертами, що беруть активну участь у дослідженнях і діяльності з просування рівності;

13.1.2. засновувати заходи з реагування на кризи на об'єктивних даних, зібраних і розподілених за такими ознаками, як стать, «раса», національне або етнічне походження, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, статеві особливості, інвалідність, вік і стан здоров'я, з повним дотриманням міжнародних стандартів щодо захисту персональних даних і повним дотриманням принципів конфіденційності, інформованої згоди та добровільної самоідентифікації;

13.1.3. планувати, передбачати в бюджетах та з самого початку надавати додаткову підтримку особам, які її потребуватимуть, наприклад, носіям мов меншин або неофіційних мов та особам з інвалідністю, щоб вони мали рівний доступ до інформації щодо заходів, яких вони можуть ужити для захисту себе від кризи, та щодо нових зобов'язань, що з неї випливають;

13.1.4. планувати, передбачати в бюджетах та з самого початку надавати додаткову підтримку особам, які можуть зіткнутися з особливо негативними наслідками у зв'язку з антикризовими заходами або з новими бар'єрами для доступу до послуг, від яких вони залежать, через свою стать, «расу», національне чи етнічне походження, сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність, статеві особливості, інвалідність, вік і стан здоров'я;

13.1.5. вважати безпеку жертв гендерно зумовленого та домашнього насильства центральним елементом всіх антикризових заходів і політичних стратегій;

13.2. що стосується періоду відновлення:

13.2.1. забезпечити, що групи, які працюють над заходами з відновлення, є збалансованими за статтю, розмаїтими та інклюзивними, що вони застосовують підхід, який спирається на докази, а також планують, передбачають у бюджетах і забезпечують ужиття диференційованих заходів, якщо це необхідно для гарантування рівності та недискримінації, як зазначено вище щодо безпосереднього реагування на кризу;

13.2.2. заохочувати підприємства підтримувати та посилювати заходи, спрямовані на сприяння розмаїттю та інклюзивності у доступі до працевлаштування та на робочому місці відповідно до [Резолуції Асамблеї 2257 \(2019\)](#) про дискримінацію у доступі до працевлаштування та [Резолуції 2258 \(2019\)](#) «Про інклюзивну робочу силу, включно з особами з інвалідністю»;

13.2.3. забезпечити, щоб робота з підготовки до майбутніх криз і відповідні інвестиції мали комплексний та інклюзивний характер;

- 13.2.4. сприяти солідарності між поколіннями та міжетнічній солідарності у різних сферах, які постраждали від цієї пандемії;
- 13.3. із метою посилення заходів, що вживаються для усунення наявних структурних нерівностей:
- 13.3.1. забезпечувати регулярний збір даних щодо рівності та їх розбивку за такими ознаками, як стать, «раса», національне чи етнічне походження, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, статеві особливості, інвалідність, вік і стан здоров'я, із повним дотриманням стандартів захисту даних Ради Європи;
 - 13.3.2. враховувати рівність у всіх аспектах своєї роботи;
 - 13.3.3. систематично використовувати чутливі з точки зору ґендеру та подібні чутливі з точки зору рівності інструменти бюджетування для оцінки впливу, який матимуть ті чи інші заходи на різні групи населення, а також ефективності, дієвості та доцільності цих заходів;
 - 13.3.4. зміцнювати національні органи з питань рівності та забезпечувати їм необхідні повноваження, ресурси та правові й структурні гарантії для того, щоб вони могли виконувати свою роботу самостійно.
14. Асамблея закликає всі національні парламенти враховувати питання рівності у роботі, яку вони проводять у відповідь на пандемію Covid-19, а також в інших сферах, і зокрема:
- 14.1. забезпечувати, щоб склад будь-яких парламентських органів із розслідування, створених для перевірки урядових та інших заходів реагування на пандемію, був ґендерно збалансованим, розмаїтим та інклюзивним;
 - 14.2. розглянути можливість ініціювати розслідування, яке зосереджувалося б, зокрема, на проблемах рівності, що стали очевидними під час пандемії, а також тих проблемах, що посилювалися внаслідок заходів реагування на пандемію, які застосовували уряди;
 - 14.3. використовуючи свої повноваження щодо контролю роботи органів виконавчої влади, регулярно ставити питання до уряду щодо інклюзивності заходів, що вживаються у відповідь на пандемію, та роботи органів, що розробляють та оцінюють ці заходи;
 - 14.4. забезпечити систематичне внесення питань рівності та недискримінації у всю роботу парламенту, використовуючи цілісний та інтерсекціональний підхід.
15. Асамблея закликає політичні партії та їхніх лідерів:
- 15.1. забезпечити, щоб членський склад та керівні структури самих партій були збалансовані за ґендерною ознакою, розмаїті та інклюзивні, аж до найвищих рівнів та включно з ними, із повним урахуванням рекомендацій, викладених у текстах, які Асамблея прийняла раніше, зокрема, в [Резолюції 2111 \(2016\)](#) про оцінювання дієвості заходів, спрямованих на розширення представництва жінок у політиці, та в [Резолюції 2222 \(2018\)](#) про сприяння розмаїттю та рівності в політиці;
 - 15.2. засудити мову ворожнечі та працювати над запобіганням їй у всіх її формах, відповідно до [Резолюції 2275 \(2019\)](#) про роль та відповідальність політичних лідерів у протидії мові ворожнечі та нетерпимості.

Конгрес місцевих і регіональних влад

Рекомендація 288 (2010)¹

Досягнення сталої ґендерної рівності в місцевому та регіональному політичному житті

1. Декларації та плани дій, прийняті главами держав та урядів на самітах Ради Європи, нагадали, що рівна участь жінок і чоловіків – це життєво важлива частина демократії. Незважаючи на всі ці заходи, діяльність Ради Європи, спрямована на сприяння та впровадження ґендерної рівності, має посилюватися для того, щоб зменшити розрив між юридичною і фактичною рівністю як у межах Ради Європи, так і в окремих державах-членах.

2. Так само збалансована участь жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних рішень – життєво важлива вимога для будь-якого демократичного суспільства – ще не стала реальністю в усіх національних парламентах. Середній показник представництва жінок у нижніх або єдиних палатах парламентів у Європі становить лише 19,3%². Лише три держави-члени Ради Європи³ досягли збалансованого ґендерного представництва (принаймні 40% представників обох статей), і ще сім інших країн⁴ досягли порогу в 30% жінок у парламенті⁵.

3. Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи повністю підтримує нещодавню Декларацію Комітету міністрів «Перетворення ґендерної рівності в реальність»⁶ і знову підтверджує свою постійну відданість забезпеченню рівності між жінками й чоловіками⁷, зокрема, у сферах політики та державного управління. У зв'язку з цим Конгрес вітає те, що відповідно до положень його Хартії⁸, починаючи з 15-ї сесії Конгресу (травень 2008 року), делегації всіх держав-членів дотримуються вимоги щодо представництва в них недостатньо представленої статі принаймні на рівні 30%. Конгрес висловлює свою рішучість і далі йти цим шляхом і заохочує Парламентську асамблею Ради Європи приєднатися до руху на підтримку резолюції, внесеної низкою її членів у червні 2008 року⁹ з метою забезпечення збалансованого представництва жінок і чоловіків у всіх національних делегаціях.

1. Обговорена та ухвалена Конгресом на 3-му засіданні 19 березня 2010 р. (див. документ CG(18)10, пояснювальна записка), доповідач – Б.-М. Льовґрен (Швеція, Палата місцевих влад, Група незалежних і ліберальних демократів).
2. Азія – 18,3%; країни Африки на південь від Сахари – 18%.
3. Фінляндія, Нідерланди та Швеція.
4. Німеччина, Бельгія, Данія, Іспанія, колишня Югославська Республіка Македонія, Ісландія і Норвегія.
5. Міжпарламентський союз (www.ipu.org): висновки Доповіді про вплив виборчих систем на представництво жінок у політиці. Європейська комісія за демократію через право (Венеційська комісія), червень 2009 р.
6. Декларація Комітету міністрів «Втілення ґендерної рівності у реальність», Мадрид, 12 травня 2009 р.
7. Рекомендація 148(2004) про ґендерне інтегрування на місцевому та регіональному рівнях: стратегія з підтримки рівності між жінками та чоловіками у містах та регіонах.
8. Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи (ухвалена 2 травня 2007 р.), пункт 2 d статті 2; див. додаток до Статутної резолюції CMRes(2007)6, пункт 2 d статті 2.
9. Пропозиція від пані Ерр та інших ухвалити резолюцію про представництво кожної статі в національних делегаціях Асамблеї принаймні на рівні 30%: нове веління часу (документ № 11664, 25 червня 2008 р.).

4. Крім того, зважаючи на підґрунтя, підготоване Радою Європи через визначення таких понять, як «демократичний паритет», і розробку різних стратегій, Конгрес вітає вжиті керівництвом Ради Європи заходи з підтримки паритету та закликає Комітет з питань рівних можливостей для жінок і чоловіків¹⁰ продовжувати докладати зусиль щодо покращення балансу в представництві жінок і чоловіків на всіх ієрархічних рівнях апарату організації (особливо щодо досягнення порогу в 40% для працівників вищого рівня)¹¹.

5. Навіть більше, Конгрес вважає, що основна відповідальність за заохочення та просування рівності між жінками й чоловіками лежить на урядах. Проте місцеві та регіональні органи влади на всіх рівнях урядування також несуть відповідальність і мають бути залученими до захисту й досягнення цієї рівності та до процесу соціальних і культурних змін, яких вона потребує.

6. Отже, Конгрес рекомендує державам-членам зміцнювати спроможність національних, регіональних і місцевих органів влади реалізовувати політику гендерної рівності, зокрема, через:

- a. прийняття законодавства, яке повинно враховувати гендерний аспект у всій діяльності органів влади на всіх рівнях, оцінювати відповідний вплив і публікувати результати оцінювання (показники рівності);
- b. сприяння, зокрема фінансову допомогу, у розбудові спроможності муніципалітетів і регіонів запроваджувати гендерне інтегрування у своїх підрозділах, у разі потреби, через спеціальні програми¹², спрямовані на створення суспільства, заснованого на сталій гендерній рівності через справедливий розподіл рівноцінних повноважень, ресурсів і послуг між жінками й чоловіками;
- c. створення умов, які заохочуватимуть жінок до участі й тривалого залучення до політичного життя, зокрема і в тому, щоб обіймати відповідальні посади, а також упровадження заходів, які сприятимуть балотуванню жінок на виборах (запровадження систем квот і забезпечення їх реалізації у поєднанні з іншими видами позитивних дій);
- d. аналіз висвітлення/присутності жінок-кандидаток на виборах у засобах масової інформації та фінансування інформаційно-роз'яснювальних кампаній, що заохочують обрання жінок, який би здійснювали відповідні органи;
- e. паритет на всіх рівнях органів державного управління, чіткі антидискримінаційні заяви та надання ресурсів на розробку спеціальних інструментів і навчання, із дотриманням рівності у службовій кар'єрі та навчанням державних службовців, відповідальних за підготовку бюджетів у рамках гендерного бюджетування¹³.

7. Конгрес також закликає Банк розвитку Ради Європи брати до уваги особливі потреби жінок і чоловіків у проєктах, які він фінансує, а також вплив, який можуть мати такі проєкти на осіб різної статі.

8. Насамкінець Конгрес вітає роботу Керівного комітету з питань рівності між жінками та чоловіками (CDEG), зокрема, його готовність ліквідувати розрив між рівністю *de jure* і *de facto* через позитивні заходи, гендерне інтегрування і подолання стереотипів завдяки навчання та засобам масової інформації. Конгрес пропонує міністрам, які зустрічатимуться у Баку 24-25 травня 2010 року, під час розгляду цих питань звернути увагу на місцевий і регіональний рівні.

10. Створений у березні 2004 року Генеральним секретарем Ради Європи.

11. Статті 3 і 13 Регламенту апарату (недискримінація), стаття 22 Додатку II до Регламенту апарату (рівні можливості).

12. Аналогічно до програми сталої гендерної рівності, що впроваджується Асоціацією місцевих влад і регіонів Швеції (SALAR).

13. Див.: Рада Європи, Генеральний директорат з прав людини та правових питань: *Гендерне бюджетування: практична імплементація. Посібник*, квітень 2009 року (Council of Europe, Directorate General on Human Rights and Legal Affairs: *Gender budgeting: practical implementation. Handbook*, April 2009).

Резолюція 303 (2010)¹

Досягнення сталої ґендерної рівності в місцевому та регіональному політичному житті

1. Усі держави-члени Ради Європи гарантують правову рівність жінок і чоловіків, зокрема, право балотуватися на виборах, голосувати та бути обраними. На практиці, однак, існують істотні обмеження цих прав.
2. У місцевому та регіональному політичному житті Європи обрані представники не завжди відображають розмаїття всього населення.
3. Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи вважає рівність між чоловіками та жінками невід'ємним складником прав людини та засадничим критерієм демократії. Це передбачає висвітлення/помітність, наділення повноваженнями і рівну участь обох статей у всіх сферах приватного та суспільного життя. Завдяки своїй близькості до населення місцеві та регіональні органи влади можуть ухвалювати рішення, що сприяють ґендерній рівності та впливають на повсякденне життя громадян.
4. Вони можуть діяти у сферах, пов'язаних із місцевим і регіональним управлінням, зокрема, з огляду на свою політичну роль і роль роботодавця, а також у сферах державних закупівель, надання послуг, сталого розвитку та містобудування, доступу до муніципальних благ і міжнародної співпраці.
5. Відповідно до рішень Комітету міністрів² Конгрес зобов'язується дотримуватися принципу рівності між жінками та чоловіками в рамках власної організації. У зв'язку з цим він вітає те, що, починаючи з 15-ї сесії Конгресу в травні 2008 року, відповідно до вимог Хартії³, делегації всіх держав-членів нараховують принаймні 30% жінок у ролі як повноправних членів делегацій, так і їх заступників. Сповнений рішучості й далі йти цим шляхом, Конгрес:
 - a. пропонує національним делегаціям надалі застосовувати цей мінімальний відсотковий поріг як до повноправних членів делегацій, так і до їх заступників і, наскільки можливо, прагнути до досягнення відсоткового показника на рівні 40% відповідно до Рекомендації Rec(2003)3 Комітету міністрів державам-членам про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень;
 - b. у рамках упровадження цієї резолюції постановляє здійснювати регулярний моніторинг ґендерного розподілу в Конгресі та публікувати результати (які охоплювали б повноправних членів і їх заступників, голів комітетів, політичних і робочих груп, а також доповідачів) на кожній сесії.

1. Обговорена та ухвалена Конгресом на 3-му засіданні 19 березня 2010 р. (див. документ CG(18)10, пояснювальна записка), доповідач – Б.-М. Льовґрен (Швеція, Палата місцевих влад, Група незалежних і ліберальних демократів).

2. 1040-ве засідання, 5 листопада 2008 р.

3. Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи (2 травня 2007 р.), пункт 2 d статті 2.

6. Крім того, Конгрес постановляє:
- a. звернутися до своїх органів, спостерігачів і партнерів із закликом забезпечувати гендерне інтегрування у всій їхній діяльності;
 - b. внести гендерний вимір до установчих документів усіх органів, заснованих з ініціативи Конгресу, і забезпечувати, щоб цей вимір було взято до уваги в діяльності таких органів;
 - c. звернути увагу свого Секретаріату на важливість дотримання гендерної рівності та організувати відповідне навчання його працівників, спрямоване на те, щоб це питання бралось до уваги в усій діяльності Конгресу.
7. Крім того, Конгрес нагадує про свою Резолюцію 176(2004) про гендерне інтегрування на місцевому та регіональному рівнях: стратегія сприяння рівності між жінками й чоловіками в містах і регіонах – і вважає, що ця стратегія має підкріплюватися практичними діями.
8. Конгрес відповідно пропонує місцевим і регіональним органам влади надати поштовх та політичну підтримку через такі дії:
- a. заохочувати жінок балотуватися на виборах і виконувати свої повноваження за мандатом задля того, щоб ради та зібрання були більш репрезентативними стосовно населення (різноманіття поколінь, походження та досвіду в громаді) через:
 - I. забезпечення оновлення осіб, які обіймають політичні виборні посади;
 - II. спонукання обраних представників до того, щоб вони заохочували та залучали жінок до балотування на виборах;
 - III. забезпечення того, щоб ніхто не був змушений витратити власні кошти на ведення кампанії або здійснення повноважень на посаді;
 - b. розбудовувати або розвивати свою спроможність здійснювати заходи та надавати послуги з урахуванням гендерних відмінностей через:
 - I. збір відомостей із розбивкою за статтю та іншими доцільними категоріями про те, хто користується їхніми послугами, а також про характер цих послуг;
 - II. розробку та затвердження планів дій зі сприяння рівності за участю жіночих організацій: визначення чітких цілей, складання графіка і створення системи моніторингу з тим, щоб про це були поінформовані виборні представники, і щоб адміністративні співробітники були відповідальними за досягнення встановлених показників;
 - III. надання індивідам, які працюють у місцевих і регіональних органах влади, засобів і підтримки, які дозволяли б їм ефективно та неупереджено виконувати свої обов'язки;
 - IV. навчання виборних представників та адміністративного персоналу з питань рівності, а також таких інструментів, як гендерне бюджетування;
 - V. допомогу у поєднанні особистого і професійного життя (пристосування розкладу засідань, допомога у догляді за дітьми тощо);
 - VI. сприяння жінкам у можливості обіймати вищі посади в адміністративних органах;
 - VII. інформування та залучення до профспілок представників місцевих і регіональних органів влади;
 - c. дбайливо ставитися до своєї внутрішньої і зовнішньої комунікації, а також до комунікації своїх виборних представників через:
 - I. подолання гендерних стереотипів;
 - II. відмову від сексистської поведінки, неприйнятною і в будь-якому іншому контексті, в політичному житті, та заборону дискримінаційного ставлення;
 - III. формування позитивного іміджу виборних представників як жінок, так і чоловіків, а також підвищення помітності їхньої діяльності через інформаційні кампанії, присвячені висвітленню ролі таких представників;
 - d. полегшення доступу жінок, особливо тих, які балотуються на виборах, або виборних представників до місцевих засобів масової інформації.

9. Конгрес пропонує політичним партіям, залучення яких життєво важливе для того, щоб жінки мали можливість балотуватися на виборах, новий підхід, що, зокрема, передбачає такі аспекти:

- a. під час відбору кандидатів надавати пріоритет здатності представляти інтереси та досвід громад, а не багаторічному досвіду роботи на виборних посадах;
- b. проводити позитивні дії з метою збільшення кількості жінок серед відібраних кандидатів і публічно демонструвати свою підтримку жінкам-кандидаткам;
- c. під час відбору на виконавчі посади дотримуватися ґендерного балансу, а не покладатися на вислугу років/трудоий стаж як основний критерій;
- d. заохочувати створення жіночих мереж.

10. Насамкінець Конгрес рекомендує місцевим і регіональним органам влади Європи формалізувати свої зобов'язання із забезпечення більшої рівності для всіх через підписання Європейської хартії рівності жінок і чоловіків у місцевому житті, ініційованої Радою європейських муніципалітетів і регіонів (CEMR)⁴, та впровадження цієї хартії у відповідних сферах на основі інструментів (інструкцій і показників), що пропонуються для оцінювання стану її виконання.

4. See www.ccre.org.

Рекомендація 390 (2016)¹

Політична участь і представництво жінок на місцевому та регіональному рівнях

1. Досягнення рівності в політичному представництві чоловіків та жінок, які становлять 50% населення світу, є життєво важливим для функціонування і якості представницької демократії та передумовою справедливої й рівноправної політичної участі.
2. Усі держави-члени Ради Європи гарантують юридичну рівність жінок та чоловіків, включно з правом балотуватися та бути обраними на виборах. Проте на практиці існує багато чинників, що обмежують можливості жінок набувати повноважень у суспільному житті та обіймати виборні посади. Жінки в Європі часто зазнають дискримінації та негативного ставлення, що позбавляє їх впливу в суспільному та політичному житті.
3. Новаторська діяльність Ради Європи у сфері прав людини та гендерної рівності дала змогу створити надійні правові та політичні рамки, що можуть суттєво сприяти розширенню прав жінок та наблизити держави-члени до справжньої гендерної рівності.
4. У Рекомендації (2003)3 2003 року Комітет міністрів визначив, що збалансованою участю є представництво принаймні 40% представників обох статей у складі будь-яких органів, уповноважених приймати рішення у політичному або суспільному житті. Цю вимогу було підтверджено у Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2014 – 2017 роки².
5. У власній гендерній політиці Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи (надалі – Конгрес) спирається на Рекомендацію (2003)3 Комітету міністрів, Стратегію гендерної рівності Ради Європи на 2014 – 2017 роки (які встановлюють вимогу мінімального представництва принаймні на рівні 40% для обох статей у всіх органах, уповноважених на прийняття рішень у політичному чи суспільному житті) та Резолюцію 1706(2010) Парламентської асамблеї Ради Європи, яка рекомендує державам-членам супроводжувати заходи щодо виборчих систем та гендерних квот гендерно чутливою громадянською освітою та усуненням гендерних стереотипів.
6. У Рекомендації 273(2009) про рівний доступ до місцевих і регіональних виборів Конгрес закликає запровадити у державах-членах таку виборчу систему на місцевому та регіональному рівнях, яка б забезпечила почергове внесення чоловіків та жінок до виборчих списків зі встановленням фінансових санкцій у випадку недотримання цих вимог, а також надала б можливість представникам недостатньо представленої статі обіймати відповідальні посади у виконавчих органах муніципалітетів та регіонів.

1. Обговорено та ухвалено Конгресом 20 жовтня 2016 року, 2 засідання (див. документ [CG31\(2016\)09final](#), доповідка – Інґер Лінґе, Швеція (Палата місцевих влад, група EPP/CSE).

2. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2229> та https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/02_GenderEqualityProgramme/Council%20of%20Europe%20Gender%20Equality%20Strategy%202014-2017.pdf.

7. Під час перегляду своєї Хартії у 2007 році Конгрес зобов'язався дотримуватися принципу рівності між жінками і чоловіками в рамках власної структури та увести 30% представників недостатньо представленої статі у свої делегації, починаючи з 2008 року. На практиці вимога щодо участі принаймні 30% жінок була досягнута і виконується з 2011 року.

8. З огляду на зазначене вище, зокрема на Рекомендацію (2003)3 Комітету міністрів, та з метою підвищити рівень політичної участі й представництва жінок Конгрес закликає Комітет міністрів заохотити уряди держав-членів:

- a. упровадити Рекомендацію (2003)3 Комітету міністрів, враховуючи зміни та досягнення, що відбулися після 2003 року, та обговорити результати у відповідних керівних комітетах;
- b. підтримувати місцеві та регіональні органи влади у просуванні та впровадженні конкретних заходів для розширення політичної участі жінок із метою досягти порогу 40%, указанного у Рекомендації (2003)3 Комітету міністрів як відсоток мінімального представництва обох статей в усіх органах, уповноважених на прийняття політичних або суспільних рішень;
- c. розглянути можливість збору офіційної виборчої статистики з розбиванням за статтю, а також упровадження інструментів для моніторингу виборів і висунання кандидатів на місцевому, регіональному та національному рівнях на основі належної практики, що вже існує в кількох державах-членах, та надати підтримку місцевим і регіональним органам влади у цьому процесі;
- d. заохочувати та підтримувати створення комітетів із питань гендерної рівності на всіх урядових рівнях, що співпрацюватимуть із неурядовими організаціями та групами жінок, які здійснюють промоцію політичної участі жінок і підтримують жінок-кандидаток;
- e. розглянути можливість законодавчих реформ для впровадження квот для кандидатів на виборах із передбаченням фінансових санкцій за їх недотримання, а також розглянути можливість упровадження системи «блискавки» [чергування кандидатів-чоловіків та кандидаток-жінок у списках. – *Прим. ред.*] для пропорційних систем;
- f. розглянути можливість перегляду і зміни своїх виборчих систем, якщо ці системи мають негативний вплив на політичну участь та представництво жінок.

9. Конгрес також закликає Комітет міністрів розпочати політичний діалог із Конгресом у належному форматі з метою проведення діяльності на основі цієї Рекомендації та доданої Пояснювальної записки (CG31(2016)09final).

Резолюція 404 (2016)¹

Політична участь та представництво жінок на місцевому та регіональному рівнях

1. Досягнення рівності у політичному представництві чоловіків та жінок, які становлять 50% населення світу, – надзвичайно важлива умова для функціонування представницької демократії та забезпечення справедливої участі у політичному житті. Усі держави-члени Ради Європи гарантують юридичну рівність жінок та чоловіків, включно з правом балотуватися та бути обраними на виборах. Проте на практиці існує багато чинників, що обмежують можливості жінок набувати повноважень у суспільному житті та обіймати виборні посади.
2. Нерівний доступ до освіти та/або працевлаштування, особливості політичної інституційної системи та партійних систем, ступінь партійної підтримки, а також негативне ставлення та стереотипи – все це належить до найважливіших чинників, які обмежують участь жінок у політичному житті. Окрім цього, сьогодні жінки у Європі стикаються з труднощами у пошуку балансу між своїм приватним та професійним життям, а також часто натрапляють на дискримінацію та негативне ставлення, що позбавляє їх впливу у суспільному та політичному житті та можливості стати зразком для молодших поколінь жінок.
3. Ефективне впровадження ґендерних квот, що асоціюються з виборчими системами, сприятливими для представництва жінок у політиці, – надзвичайно важливий чинник, який може забезпечити більш ґендерно збалансовану участь і відповідно більш справедливу систему прийняття рішень у політичній та суспільній сферах, а отже – покращити якість політичного процесу та рівень довіри до нього.
4. Виборчі системи та ґендерні квоти – це не єдині чинники, що впливають на представництво жінок у політиці. Щоб ефективно підвищити як теоретично, так і на практиці представництво жінок у політиці, необхідний набагато ширший та більш комплексний підхід, аніж просто зміна виборчого законодавства.
5. Новаторська діяльність Ради Європи у сфері прав людини та ґендерної рівності дала змогу створити надійні правові та політичні рамки, які можуть суттєво сприяти розширенню прав жінок та наблизити держави-члени до справжньої ґендерної рівності. В усіх органах Ради Європи існує однакова вимога щодо забезпечення збалансованої участі, ґендерного інтегрування, конкретних дій та моніторингу результатів.
6. 2003 року Комітет міністрів у своїй Рекомендації (2003)3 державам-членам про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень визначив, що збалансованою участю є представництво принаймні 40% представників обох статей у складі будь-яких органів,

1. Обговорено та ухвалено Конгресом 20 жовтня 2016 року, 2 засідання (див. документ [CG31\(2016\)09final](#), доповідатка – Інґер Лінґе, Швеція (Палата місцевих влад, група Європейської народної партії в Конґресі).

уповноважених приймати рішення у політичному чи суспільному житті. Цю вимогу було підтверджено у Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2014 – 2017 роки².

7. Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ) у своїй Резолюції 1706(2010) щодо збільшення представництва жінок у політиці через виборчу систему підкреслила, що рівна участь жінок і чоловіків у політичному житті є однією з основ демократії, та рекомендувала державам-членам супроводжувати заходи щодо виборчої системи і гендерних квот гендерно чутливою громадянською освітою та усуненням гендерних стереотипів³.

8. Під час проведення місій спостереження за виборами Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи (надалі – Конгрес) використовує як еталонний документ Кодекс належної практики у виборчих справах (прийнятий Європейською комісією «За демократію через право» (Венеційською комісією) Ради Європи 2002 року), який передбачає право держав обирати виборчі системи за умови дотримання певних принципів, таких як рівне виборче право та рівна сила голосу. Водночас Венеційська комісія вказала, що «правові норми, які встановлюють мінімальний відсоток осіб кожної статі серед кандидатів, не варто розглядати як такі, що суперечать принципу рівності виборчих прав, якщо вони спираються на положення конституції»⁴.

9. Щодо питання квот під час перегляду своєї хартії 2007 року Конгрес зобов'язався дотримуватися принципу рівності між жінками і чоловіками в рамках власної структури та увести 30% представників недостатньо представленої статі до своїх делегацій, починаючи з 2008 року. На практиці вимога щодо участі принаймні 30% жінок була досягнута і виконується з 2011 року та виявилася дуже успішною ініціативою для розширення участі жінок не лише як членкинь національних делегацій, але і як голів та їх заступників у органах Конгресу. Проте все ще лишається простір для вдосконалення для забезпечення участі принаймні 40% як жінок, так і чоловіків у будь-якому органі, уповноваженому на прийняття рішень у політичному чи суспільному житті та застосування відповідних вимог до представництва на керівних посадах Конгресу.

10. З огляду на зазначене вище та з метою розширення політичної участі й представництва жінок Конгрес закликає місцеві та регіональні органи влади держав-членів Ради Європи та їхні національні асоціації:

- a. упровадити Рекомендацію (2003)3 Комітету міністрів про збалансовану участь жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень із метою забезпечення представництва обох статей у складі будь-якого органу, уповноваженого приймати рішення у політичному чи суспільному житті, на рівні принаймні 40%;
- b. відповідно до Резолюції 393(2015) Конгресу щодо умов обіймання посад виборних представників, забезпечити, щоб умови здійснення політичної діяльності у місцевих та регіональних органах влади не стримували жінок від балотування на виборах, наприклад, завдяки встановленню часу для зустрічей із урахуванням потреб сім'ї та наданню підтримки у догляді за дітьми;
- c. здійснювати оцінку та звітувати щодо прогресу у досягненні збалансованого представництва у політичному та суспільному житті через збір статистичних даних із розбиванням за статтю та створення інструментів для гендерного моніторингу і відслідковування відповідних змін під час процесу висунання кандидатів та у виборчій сфері;
- d. розробити та впровадити конкретні заходи для розширення політичної участі жінок, такі як програми розбудови спроможності, навчання кандидатів, програми відбору кадрів, системи наставництва для нових членів чи тренінгів із публічних виступів;
- e. підтримувати створення комітетів із питань гендерної рівності, встановлення зв'язків між жіночими об'єднаннями та іншими неурядовими організаціями, які здійснюють промоцію політичної участі жінок та підтримують жінок-кандидаток;
- f. передбачити та впровадити у робочі процеси концепцію гендерного бюджетування як інструмента, що допомагає досягти гендерної рівності через додавання гендеру як окремої категорії аналізу та контролю в рамках бюджетування;

2. Rec(2003)3 і <http://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>.

3. <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17809&lang=en>.

4. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2002\)023rev2-cor-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2002)023rev2-cor-e).

- g.* дотримуватися чинних норм щодо квот та запровадити надійні механізми моніторингу для забезпечення внесення жінок до виборчих списків на рівних засадах із чоловіками;
- h.* підписати та впровадити Європейську хартію рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад, ініційовану Радою європейських муніципалітетів і регіонів (CEMR).

11. Нагадуючи власну Резолюцію 303(2010) про досягнення сталої ґендерної рівності в місцевому та регіональному політичному житті, Конгрес зобов'язується:

- a.* уживати заходів для виконання Рекомендації 2003(3) Комітету міністрів так, щоб забезпечити представництво як жінок, так і чоловіків у складі будь-якого органу, уповноваженого приймати рішення у політичному чи суспільному житті, на рівні принаймні 40%;
- b.* здійснювати моніторинг ґендерного складу Конгресу та продовжувати публікувати відповідні дані (стосовно повноправних членів та заступників членів, голів комітетів, політичних та робочих груп і доповідачів) після оновлення складу що чотири роки;
- c.* інтегрувати та впровадити концепцію ґендерного бюджетування у робочі процеси;
- d.* з огляду на надзвичайно важливу роль політичних партій у підтримці жінок у політиці через залучення, відбір та висування кандидатів закликати політичні групи, представлені у Конгресі, здійснювати промоцію у своїх відповідних політичних партіях (національних або регіональних – залежно від обставин) прийняття конкретних планів дій для залучення жінок на основі аналізу причин їхнього недостатнього представництва.

Звіт CG-FORUM(2020)02-04final

Боротьба із сексистським насильством щодо жінок у політиці на місцевому та регіональному рівнях

Комітет з поточних справ

Доповідачка¹: Хелена Дрен'янін, Швеція (L, EPP/CSE)

7 грудня 2020 року

РЕЗОЛЮЦІЯ 459 (2020)	127
РЕКОМЕНДАЦІЯ 449 (2020)	130
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	132

1. L – Палата місцевих влад/R – Палата регіонів
EPP/CSE – Група Європейської народної партії в Конгресі
SOC/G/PD – Група соціалістів, «зелених» та прогресивних демократів
ILDG – Незалежна та ліберальна демократична група
ECR – Група Європейських консерваторів та реформаторів
NR – Члени, що не належать до жодної політичної групи Конгресу

Підсумок

В основі цієї доповіді лежать попередні тексти Конгресу та Ради Європи щодо політичної участі жінок і насильства стосовно жінок. Вона має на меті розглянути ситуацію із сексистським насильством, яке вчиняють щодо жінок у політиці на місцевому та регіональному рівнях, коли вони висувають свої кандидатури чи займають виборні посади. У доповіді описано зростання рівня неввічливості, кількості образ і нападів на жінок, що стали помітними на політичній арені, з боку колег і громадян загалом, особливо в соціальних мережах. У доповіді також ідеться про те, як ставлення, засноване на сексистському насильстві, порушує права жінок на повноцінну та рівноправну участь у політичному і громадському житті, а також порушує основи демократії та діяльність демократичних інститутів.

У доповіді звучить заклик до органів місцевої та регіональної влади зайняти рішучу позицію політичних лідерів у боротьбі з сексистськими нападами на жінок, запровадити чи переглянути у своїх об'єднаннях кодекси професійної етики, які категорично заборонять сексистську поведінку та висловлювання. Доповідь також закликає їх залишатися пильними у період виборів щодо сексистських нападів на жінок і відстежувати можливу нерівність у процедурах висунення кандидатів. У доповіді уряди держав-членів просять надавати підтримку та ресурси органам місцевої та регіональної влади відповідно до Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки, у якій органи місцевої та регіональної влади визначено партнерами.

РЕЗОЛЮЦІЯ 459 (2020)²

1. Жінки все частіше з'являються в політичному житті на всіх рівнях управління, частково через запровадження виборчих гендерних квот чи систем рівноправності. Однак попри значний прогрес, досягнутий у цій сфері, жінки досі недостатньо представлені в органах ухвалення політичних рішень. Основною перешкодою для більшого представництва жінок у політичних органах є сексистське ставлення й насильство стосовно жінок.
2. У Звіті ООН про насильство стосовно жінок у політиці це явище має таке визначення: «Будь-який акт гендерно зумовленого насильства чи загроза таких дій, наслідком або ймовірним наслідком яких є фізична, сексуальна чи психологічна шкода або страждання та які спрямовані проти жінок у політиці через те, що вони жінки, чи мають непропорційний вплив на жінок». Рекомендація Ради Європи CM/Rec(2019)1 про «Запобігання та боротьбу із сексизмом» пов'язує сексизм із насильством стосовно жінок і дівчат, тобто акти «повсякденного» сексизму – це безперервне насильство, що створює атмосферу залякування, страху, дискримінації, відчуження та незахищеності, яка обмежує можливості та свободу.
3. Сприйняття ролі жінки в суспільстві, сексуальні домагання та гендерно зумовлена дискримінація у всіх формах, зокрема насильство стосовно жінок, – це постійні проблеми, з якими стикаються жінки, коли намагаються реалізовувати свої права на політичну участь. У багатьох країнах органи місцевої та регіональної влади є тими рівнями управління, де багато жінок починають свою політичну кар'єру. Тож зазначене вище стосується насамперед політики й заходів на цих рівнях, оскільки вони можуть бути визначальними для зміни переважної політичної культури.
4. Поширення комунікаційних платформ і соціальних мереж призвело до збільшення кількості скарг щодо нападів і цькування жінок у політиці: як кандидаток на виборах, так і чиновниць на виборних посадах. Різні історії політикинь, які приєдналися до руху #MeToo 2017 року, показали тривожну картину цієї проблеми та її масштаби.
5. Сексистське насильство стосовно жінок у політиці порушує право жінок на повноцінну й рівноправну участь у політичному та громадському житті. Врешті, порушуються також основи демократії та діяльність демократичних інститутів. Тому всі зусилля, спрямовані на боротьбу з сексистським насильством, сприяють досягненню Цілей сталого розвитку ООН №5 (Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат) і №16 (Мир, правосуддя та сильні інституції).
6. 2011 року Рада Європи ухвалила Конвенцію про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS №210), яка також відома як Стамбульська конвенція. Хоча в Конвенції явно не згадано насильство стосовно жінок у політиці, її законодавча база достатньо широка, щоб охопити цю проблему в межах гендерно зумовленого насильства. Рада Європи також ухвалила Стратегію гендерної рівності на 2018–2023 роки, яка визнає органи місцевої та регіональної влади справжніми партнерами, а Конгрес – основним суб'єктом, що реалізує цю Стратегію та сприяє її виконанню.
7. 2018 року Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ) і Міжпарламентський союз спільно провели дослідження «Сексизм, цькування та насильство стосовно жінок у парламентах Європи». Отримавши невтішні результати, у листопаді 2019 року ПАРЕ запустила ініціативу #NotInMyParliament, спрямовану покласти край сексистській поведінці в національних парламентах, і 2019 року ухвалила звіт «Сприяння парламентам, вільним від сексизму та сексуальних домагань». У звіті зазначено, що попри його далекосяжні наслідки на насильство стосовно жінок у політиці часто не звертають увагу. У зв'язку з цим рекомендовано

2. Обговорено та прийнято Статутним форумом 7 грудня 2020 року (див. документ [CG-FORUM\(2020\)02-04](#), пояснювальний меморандум), доповідачка: Хелена Дрен'янін, Швеція (L, EPP/CSE).

підвищувати обізнаність, посилювати заходи, переглядати кодекси професійної етики й здійснювати моніторинг прогресу, регулярно збираючи дані.

8. Конгрес місцевих та регіональних влад Європи (надалі – Конгрес) має кілька документів про жінок на політичній арені та насильство стосовно жінок, як-от Резолюція 404 та Рекомендація 390(2016) щодо політичної участі жінок, Резолюція 303 та Рекомендація 288(2010) про гендерну рівність у політиці.

9. З огляду на зазначене вище та для запобігання сексистському насильству стосовно жінок у політиці на місцевому та регіональному рівнях, а також для подолання цього явища Конгрес закликає органи місцевої та регіональної влади держав-членів Ради Європи та їхні національні асоціації:

- a. зайняти рішучу позицію політичних лідерів у боротьбі з сексистськими нападами на жінок і використовувати всі комунікаційні платформи, зокрема муніципальні й регіональні урядові сайти та соціальні мережі, для захисту цих позицій, поширення ефективних добрих практик та обміну ними, заохочення політичних партій чинити так само;
- b. уживати належних заходів для боротьби із сексизмом і упередженнями щодо сексистських гендерних ролей, зокрема неофіційних норм, практик і ставлень, а також боротися з атмосферою безкарності серед кривдників і проти нормалізації сексуальних домагань і насильства стосовно жінок, розробляти конкретні інструменти і рекомендації для політичних партій, кандидатів на виборах і депутатів рад, серед яких програми наставництва для новачків;
- c. запровадити чи переглянути кодекси професійної етики, що чітко забороняють сексистські висловлювання та сексуальні домагання в місцевих і регіональних радах і об'єднаннях, організувати обов'язкову громадянську підготовку для виборних представників і працівників місцевого уряду, підкреслюючи силу втручання з боку сторонніх осіб і гарантуючи, що жінки та чоловіки однаково беруть участь у заходах боротьби з гендерно зумовленим насильством;
- d. запровадити чи переглянути механізми подання скарг для всього персоналу органів місцевої та регіональної влади, що мають бути безпечними та конфіденційними й гарантувати професійний розгляд таких скарг;
- e. створити ефективні механізми покарання, переглянути (якщо можливо) правила непідсудності, які можуть звільняти членів рад від кримінального переслідування за сексуальні домагання та насильство стосовно жінок;
- f. запровадити механізми конфіденційного консультування для жертв сексизму, сексуальних домагань, насильства стосовно жінок і неналежної професійної поведінки;
- g. створити гендерно чутливі підрозділи безпеки, що захищатимуть політикинь від фізичних і психологічних нападів, зокрема в соціальних мережах;
- h. бути пильними під час періодів виборів щодо сексистських і ворожих висловлювань і відстежувати можливу нерівність у процедурах висування кандидатів, враховуючи те, що насильство зазвичай посилюється у період виборів, коли існує підвищений ризик для кандидаток, а також те, що періоди висування кандидатів є важливою сферою поширення нерівноправності та залякування кандидаток;
- i. проводити періодичні опитування та дослідження на тему насильства стосовно жінок у політиці, зокрема нападів, учинених у приватній сфері, з метою кращого розуміння цього явища, здійснювати моніторинг його поширення й адаптувати механізми подання скарг і покарання до результатів згаданих вище опитувань і досліджень;
- j. прагнути до прозорості в питанні боротьби з гендерними упередженнями в політичних партіях і об'єднаннях, щоб гарантувати відповідальність за сексистську поведінку;
- k. співпрацювати з організаціями громадянського суспільства, науковим товариством і приватним сектором, щоб віднаходити інноваційні рішення для запобігання насильству стосовно жінок у політиці й для його подолання;
- l. регулярно проводити громадські обговорення, щоб підвищувати обізнаність серед виборних представників і працівників місцевого уряду та запроваджувати програми просвітницької роботи з громадянами, що ілюструватимуть негативний вплив сексистських описів, висловлювань і нападів на політикинь на здійснення демократичних прав;

- m.* співпрацювати з іншими рівнями управління в організації ініціатив, починаючи з етапу планування до впровадження й оцінювання;
- n.* взяти до відома посібник Конгресу «Запобігання та боротьба з сексизмом на місцевому рівні в Україні» як практичний інструмент для вирішення проблеми сексизму в місцевих органах влади та адаптувати посібник для використання в конкретному контексті.

10. Конгрес просить секретаріат продовжити розробку інструментарію, вказівок та кампаній із підвищення обізнаності, а також підтримувати місцевих чиновниць на виборних посадах і кандидаток у протистоянні сексизму й іншим формам ґендерно зумовленої дискримінації й водночас боротися із сексистською поведінкою та насильством із боку інших політиків і ЗМІ. Розробка та використання інструментарію, вказівок і кампаній у поєднанні із запропонованими вище заходами забезпечать системний підхід до боротьби із сексизмом щодо жінок у політиці на місцевому та регіональному рівнях.

РЕКОМЕНДАЦІЯ 449 (2020)³

1. Жінки досягли значного прогресу в питанні входження в політику, однак досі недостатньо представлені в органах ухвалення політичних рішень. Основними перешкодами для більшого представництва жінок у політичних органах є сексистське сприйняття ролі жінок у суспільстві, сексуальні домагання та насильство. Ці проблеми повторюються і створюють перешкоди для жінок, коли вони намагаються здійснювати своє право на політичну участь.
2. Останнім часом сексистські напади на політикинь (як кандидаток на виборах, так і жінок на виборних посадах) стали більш помітними. Насильство стосовно жінок у політиці – дуже поширене явище у кожній країні, яке проявляється в ґендерно зумовлених образах, сексуальних домаганнях і вбивствах із сексуальних мотивів. Це було чітко відображено в різних свідченнях політикинь, які приєдналися до руху #MeToo 2017 року, показавши тривожну картину проблеми та її масштаби.
3. Через це насильство, яке перешкоджає їхньому праву повноцінно й рівноправно брати участь у політичному та громадському житті, врешті, порушуються основи демократії та діяльність демократичних інститутів, а нерівноправність і упередження глибоко вкорінені в передумовах для рівного представництва жінок і чоловіків у політиці. Насправді ця проблема має важливі наслідки для громадських політичних обговорень, демократичного ухвалення рішень і готовності людей висуватися на посаду. Жінки визнали, що наслідком такого типу насильства є самоцензура та вихід із політичної арени.
4. 2011 року Рада Європи ухвалила Конвенцію про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS № 210), яка також відома як Стамбульська конвенція. Хоча в Конвенції явно не згадано насильство стосовно жінок у політиці, її законодавча база достатньо широка, щоб охопити цю проблему в межах ґендерно зумовленого насильства. У березні 2019 року Комітет міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію CM/Rec(2019)1 про «Запобігання та боротьбу із сексизмом», у якій сексизм визначено як «будь-яку дію, жест, графічне зображення, промовлені чи написані слова, практику чи поведінку, що ґрунтуються на ідеї про те, що особа чи група осіб гірші через свою стать, коли вони трапляються в публічній чи приватній сфері, в інтернеті чи реальному житті». У ній сексизм пов'язано з насильством стосовно жінок і дівчат, тобто акти «повсякденного» сексизму – це безперервне насильство, що створює атмосферу залякування, страху, дискримінації, відчуження та незахищеності, яка обмежує можливості та свободу.
5. 2018 року Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ) і Міжпарламентський союз спільно провели дослідження про «Сексизм, цькування та насильство стосовно жінок у парламентах Європи». На основі отриманих тривожних результатів 2019 року ПАРЕ ухвалила звіт «Сприяння парламентам, вільним від сексизму та сексуальних домагань». У звіті зазначено, що попри його далекосяжні наслідки на насильство стосовно жінок у політиці часто не звертають увагу. У зв'язку з цим рекомендовано підвищувати обізнаність, посилювати заходи, переглядати кодекси професійної етики і здійснювати моніторинг прогресу, регулярно збираючи дані.
6. Конгрес місцевих та регіональних влад Європи (надалі – Конгрес) має кілька текстів, що стосуються жінок на політичній арені та насильства стосовно жінок, зокрема, це Резолюція 404 та Рекомендація 390(2016) щодо політичної участі жінок, Резолюція 303 та Рекомендація 288(2010) про ґендерну рівність у політиці.
7. З огляду на вищезазначене та задля сприяння досягненню Цілей сталого розвитку ООН № 5 (Забезпечення ґендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат) і № 16 (Мир, правосуддя та сильні інституції), а також спираючись на рекомендації ПАРЕ державам-членам щодо «Сприяння

3. Див. покликання 2.

парламентом, вільним від сексизму та сексуальних домагань», Конгрес закликає держави-члени Ради Європи:

- a.** надавати підтримку та ресурси органам місцевої та регіональної влади відповідно до Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки, у якій органи місцевої та регіональної влади визнано справжніми партнерами, а Конгрес – основним суб'єктом, що реалізує цю Стратегію та сприяє її досягненню, а також заохочувати їх розширювати права та можливості кандидаток і працівниць на виборних посадах, зокрема жінок із маргіналізованих груп, максимально використовуючи Конгрес в інституційній структурі РЄ та його міжурядові органи для сприяння, реалізації й оцінювання виконання Стратегії;
- b.** допомагати органам місцевої та регіональної влади в підвищенні обізнаності про насильство стосовно жінок у політиці та його негативний вплив на здійснення демократичних прав серед виборних представників, працівників ради та громадян;
- c.** запровадити чи переглянути в національних об'єднаннях, урядових органах і установах кодекси професійної етики, що чітко забороняють сексистські висловлювання та сексуальні домагання, запровадивши ефективні механізми подання скарг і покарання; допомагати органам місцевої та регіональної влади під час реалізації заходів боротьби із сексистським насильством стосовно жінок у політиці;
- d.** підтримувати розробку досліджень, заходів, політики й проєктів на національному, регіональному та місцевому рівнях влади з метою досягнути кращого розуміння цього явища, здійснювати моніторинг його розвитку й адаптувати механізми подання скарг і покарання до згаданих вище опитувань і досліджень;
- e.** заохочувати політичні партії та об'єднання прагнути до прозорості в питанні боротьби з гендерними упередженнями, щоб гарантувати відповідальність за сексистське насильство та поведінку;
- f.** проводити періодичні опитування та дослідження і створити на всіх рівнях уряду офіційну статистику насильства стосовно жінок у політиці, зокрема, нападів, учинених у приватній сфері;
- g.** уживати належних заходів для боротьби із сексизмом і упередженнями щодо сексистських гендерних ролей, зокрема з неофіційними нормами, практиками та ставленням, а також для боротьби з атмосферою недоторканості серед кривдників і нормалізацією сексуальних домагань та насильства стосовно жінок, розробки конкретних інструментів і рекомендацій для кандидатів на виборах і виборних посадовців.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА⁴

1. ВСТУП

1. Участь жінок у політиці зростає на всіх рівнях: від органів місцевої влади до міжнародних інституцій. Гендерний складник місцевих і регіональних органів влади та партій змінюється по всьому світу. Це можна помітити в частці жінок у міських радах, яка в Європі за останні десять років (2018–2018/19 рр.) зросла з 23,4 до 29%⁵.
2. Більша частка жінок як кандидаток і чиновниць на виборних посадах здебільшого пов'язана із запровадженням гендерних квот на виборах⁶. До 2016 року 76,6% держав-членів Ради Європи (РЄ) впровадили певний тип гендерних квот або системи рівноправності. Такі механізми допомагають будувати міцнішу систему сприяння присутності жінок у політичних органах, хоча досі вони становлять одну третю чи більше в місцевих об'єднаннях лише п'яти з 28 країн Європейського Союзу (ЄС)⁷.
3. Основною перешкодою на шляху до однакового представництва жінок є те, як їхні ролі сприймає суспільство. Сексизм, цькування та насильство щодо жінок у повсякденному житті знаходять відголоски й у політичній сфері, де жінки стикаються із серйозними перешкодами, якщо хочуть реалізувати свої основні права висловлюватись про те, як має бути організоване суспільство та хто повинен керувати.
4. За останні кілька років помітне зростання скарг на напади на політиків, а також на поширення сексистського складника в нападах на політикинь. Гендерні наклепи проти кандидаток, убивства жінок у політиці з сексистських мотивів, а також сексуальні домагання до жінок на виборних посадах стали візитівкою політики у всіх країнах. Ці явища призводять до нерівності у передумовах для політичного представництва жінок і чоловіків.
5. Проблема насильства стосовно політиків і гендерні відмінності в тому, як та наскільки політики стають мішенями, дуже важлива через її наслідки для суспільних політичних обговорень, ухвалення демократичних рішень і готовності людей висуватися на посади.
6. 2017 року політикині по всьому світу приєдналися до руху #MeToo, розповідаючи свої історії в соціальних мережах, щоб засудити сексистські атаки та цькування, від яких вони страждають. Ці розповіді показали, що їхній досвід перешкоджав жінкам вийти на політичну арену. Сексистське насильство стосовно жінок у політиці є порушенням основних прав, оскільки створюється перешкода для повноцінної та рівноправної участі в політичному та громадському житті. Крім того, це порушує основи демократії та діяльність демократичних інститутів.
7. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS. 210, також відома як Стамбульська конвенція, 2011 р.) – юридично зобов'язальний документ у сфері боротьби з насильством щодо жінок у Європі. Попри те, що Конвенція конкретно не згадує насильство стосовно жінок у політиці, президент Групи експертів з дій проти насильства стосовно жінок і домашнього насильства (ГРЕВІО) зазначив статті Конвенції, що стосуються цього питання, і Група дійшла висновку, що «в міжнародних нормативних системах наявне достатне

4. Ця пояснювальна записка заснована на документі, який підготувала консультантка Ради Європи Сандра Хаканссон, дослідниця в Уппсальському університеті, Швеція. Письмові матеріали надають у Секретаріаті на вимогу.

5. https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CEMR_Women_in_politics_study_EN.pdf.

6. Х'юз, Мелані, Пакстон, Памела та Крук, Мона Лена, 2017. 'Gender Quotas for Legislatures and Corporate Boards'. *Annual Review of Sociology* 43(1): 331–52.

7. Європейська комісія, 2019 р. *Звіт за 2019 рік про рівноправність між жінками та чоловіками в ЄС*. ISSN 2443–5228.

регулювання для трактування насильства стосовно жінок у політиці як форми гендерно зумовленого насильства, хоча можна вжити більше заходів щодо впровадження конкретних положень, протоколів, вказівок або рекомендацій для держав і жертв»⁸.

8. Рада Європи ухвалила Стратегію гендерної рівності на 2018–2023 роки, яка визнає органи місцевої та регіональної влади справжніми партнерами, а Конгрес – основним суб'єктом, що реалізує цю Стратегію та сприяє її виконанню. У березні 2019 року її Комітет міністрів ухвалив Рекомендацію CM/Rec(2019)1 про «Запобігання та подолання сексизму»⁹, у якій сексизм визначено так: «Будь-яка дія, жест, графічне зображення, промовлені чи написані слова, практика чи поведінка, що ґрунтуються на ідеї про те, що особа чи група осіб гірші через свою стать, коли вони трапляються в публічній чи приватній сфері, в інтернеті чи реальному житті». У ній сексизм пов'язаний із насильством стосовно жінок і дівчат, тобто акти «повсякденного» сексизму – це безперервне насильство, що створює атмосферу залякування, страху, дискримінації, відчуження та незахищеності, яка обмежує можливості та свободу.

9. 2018 року Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ) і Міжпарламентський союз спільно провели дослідження «Сексизм, цькування та насильство стосовно жінок у парламентах Європи». Його тривожні результати надали докази невпинного зростання рівня сексизму, від якого страждають жінки в політиці. У листопаді 2018 року ПАРЕ запустила ініціативу #NotInMyParliament, спрямовану покласти край сексистській поведінці в національних парламентах, і 2019 року ухвалила звіт «Сприяння парламентам, вільним від сексизму та сексуальних домагань». У звіті зазначено, що попри його далекосяжні наслідки на насильство стосовно жінок у політиці часто не звертають увагу. У зв'язку з цим рекомендовано підвищувати обізнаність, посилювати заходи, переглядати кодекси професійної етики і здійснювати моніторинг прогресу, регулярно збираючи дані.

10. Конгрес місцевих та регіональних влад Європи (надалі – Конгрес) має кілька текстів про жінок на політичній арені та насильство стосовно жінок, як-от Резолюція 68(1999) про участь жінок у політичному житті в регіонах Європи, Резолюція 279 і Рекомендація 260(2009) про насильство стосовно жінок на домашньому рівні, Резолюція 404 та Рекомендація 390(2016) щодо політичної участі жінок, Резолюція 303 та Рекомендація 288(2010) про гендерну рівність у політиці.

11. 2020 року в рамках проєкту «Посилення демократії та довіри на місцевому рівні в Україні»¹⁰ було видано посібник «Запобігання та боротьба із сексизмом на місцевому рівні в Україні». Посібник має на меті підвищити рівень знань місцевих політиків, які приймають рішення, що допоможе у боротьбі з сексизмом в їхніх інституціях, тим самим посилюючи політичну участь та представництво жінок на місцевому й регіональному рівнях. Посібник пропонує конкретні заходи та призначений для використання представниками місцевих органів влади і їх національними асоціаціями, а також можливими об'єктами сексуального насильства та гендерно зумовленої дискримінації, такими як кандидатки та жінки, що обіймають посади в місцевих органах влади. Цей посібник стане ефективним інструментом у контексті місцевих виборів в Україні 2020 року та може бути адаптований для використання місцевими й регіональними органами влади в інших країнах.

12. Із урахуванням наведеного вище ця доповідь зосереджуватиметься на сексистському насильстві стосовно жінок у політиці, а також на заходах, яких органи місцевої та регіональної влади можуть ужити і вживають для подолання негативного впливу цього насильства на демократичне представництво в державах-членах Ради Європи. Обізнаність про проблему та заходи на місцевому рівні важливі для сприяння участі жінок у політиці, оскільки багато з них починають свою політичну кар'єру на місцевому рівні. Ця доповідь також – внесок Конгресу у виконання Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року, зокрема досягнення Цілі сталого розвитку ООН №5 (Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат) і згаданої вище Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки.

8. Звіт Спеціального доповідача з питань насильства стосовно жінок, його причин і наслідків, що стосується насильства щодо жінок у політиці; «Насильство стосовно жінок у політиці»; Спеціальні процедури ООН-Жінки/ОНЧР, звіт Експертної групи, сесія 3.

9. <https://rm.coe.int/prems-055519-gbr-2573-cmrec-2019-1-web-a5/168093e08c>.

10. Українською мовою (<https://rm.coe.int/preventing-and-combatting-sexism-at-the-local-level-in-ukraine-ukr-web/16809ee580>) посібник видано в рамках проєкту «Посилення демократії та довіри на місцевому рівні в Україні», що впроваджується Конгресом як частина Плану дій Ради Європи для України на 2018-2022 роки.

1.1 Поняття та визначення

13. Проблема впливу ґендеру на насильство стосовно політичних суб'єктів отримує все більше уваги серед посадовців і представників наукових кіл. Різні суб'єкти використовують різні поняття та визначення. Для прикладу: дослідники та практики використовують поняття «насильство стосовно жінок під час виборів» (НСЖВ) або «насильство стосовно жінок у політиці» (НСЖП), говорячи про досвід насильства у зв'язку з політичною діяльністю жінок.

14. Дослідження, викликані цими поглядами, показали, як кривдники використовують ґендерно зневажливі коментарі, щоб принижувати політикинь, мотивують свої напади на жінок ґендерною ідеологією та в цілому стримують політичну участь жінок, підтримуючи політику як сферу, де жінки небажані¹¹. Дослідження, що інтегрує ґендер у вивчення насильства в політиці, натомість порівнює його вплив на жінок порівняно з чоловіками, щоб пролити світло на ґендерно відмінні та спільні риси політичного насильства та насильства під час виборів¹². У обох напрямках дослідження ставиться акцент на тому, яке ґендер має значення для форм, поширення та впливу насильства.

15. У пункті 8 згаданої вище Рекомендації щодо запобігання та подолання сексизму 2019 року Рада Європи дає таке визначення сексизму: «Будь-яка дія, жест, графічне зображення, промовлені чи написані слова, практика чи поведінка, що ґрунтуються на ідеї про те, що особа чи група осіб гірші через свою стать, коли вони трапляються в публічній чи приватній сфері, в інтернеті чи реальному житті, мета чи наслідок яких – порушити вроджену гідність або права особи чи групи осіб, або які призводять до фізичної, сексуальної, психологічної чи соціально-економічної шкоди або страждання особи чи групи осіб; створити середовище залякування, ворожості, зневаги, приниження, образ чи перешкоди для автономії й повноцінної реалізації прав людини особою або групою осіб; підтримувати чи підсилювати ґендерні стереотипи».

16. Рекомендація також пов'язує сексизм із насильством стосовно жінок і дівчат, тобто акти «повсякденного» сексизму – це безперервне насильство, що створює атмосферу залякування, страху, дискримінації, відчуження та незахищеності, яка обмежує можливості та свободу.

1.2 Міжнародні структури та суб'єкти

1.2.1. Система ООН

17. У резолюції про жінок і політичну участь Генеральна асамблея ООН закликає держави вживати заходів для забезпечення рівної участі жінок, зокрема через розслідування звинувачень у насильстві стосовно жінок на виборних посадах і кандидаток¹³. У звіті Генерального секретаря ООН про політичну участь зазначалося, що «повноцінне розслідування звинувачень у насильстві, нападах чи цькуванні жінок на виборних посадах чи кандидаток на політичні посади є важливим кроком для створення сприятливого середовища для політичної участі жінок»¹⁴. Крім того, Генеральний секретар зазначає, що цю форму насильства почали визнавати не так давно, а тому лише «кілька держав систематично звітують про такі інциденти».

11. Biroti, Flávia, 2018. 'Violence against Women and Reactions to Gender Equality in Politics'. *Politics & Gender* 14(4): 681–85; Krook, Mona Lena, and Juliana Restrepo Sanín, 2016. 'Gender and Political Violence in Latin America. Concepts, Debates and Solutions'. *Política y gobierno* 23(1): 127–62.

12. Bardall, Gabrielle, 2018. 'Violence, Politics, and Gender'. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*; Bardall, Gabrielle, 2017. 'The Role of information and communication technologies in facilitating and resisting gendered forms of political violence' – у виданні: Marie Segrave and Laura Vitis. *Gender, Technology and Violence*. Routledge; Bardall, Gabrielle, Elin Bjarnegård, and Jennifer Piscopo. Forthcoming. 'Gender, Political Participation, and Political Violence: Disentangling Motives, Form, and Impact'. *Political Studies*; Bjarnegård, 2018. 'Making Gender Visible in Election Violence: Strategies for Data Collection'. *Politics & Gender* 14(4): 690–95; Bjarnegård, Elin, Sandra Håkansson, and Pär Zetterberg, 2019. 'Gender and Violence against Political Candidates: Lessons from Sri Lanka'. *European Consortium for Political Research (ECPR) Joint Sessions*; Mons, Belgium; Piscopo, Jennifer M., 2016. 'State Capacity, Criminal Justice, and Political Rights. Rethinking Violence against Women in Politics'. *Política y gobierno* 23(2): 437–58.

13. Резолюція 66/130.

14. ООН, 2013. «Заходи вжиті та прогрес, досягнутий у просуванні жінок та політичної участі: Звіт Генерального Секретаря» [Measures Taken and Progress Achieved in the Promotion of Women and Political Participation: Report of the Secretary General]. Звіт A/68/184, липень 24; <https://digitallibrary.un.org/record/755820?ln=en> [доступ отримано 12 вересня 2019 р.].

18. Згаданий вище звіт ООН закликає держави і недержавні суб'єкти вживати заходів для запобігання та подолання гендерно зумовленого насильства стосовно жінок у політиці та під час виборів. Рекомендації закликають збирати дані про проблему, розширювати спроможності держави гарантувати безпеку жінок у парламентах і посилювати механізми повідомлення про гендерно зумовлене насильство в політиці.

19. 2017 року Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН-Жінки) і Програма розвитку ООН опублікували програмний посібник про запобігання насильству стосовно жінок під час виборів (НСЖВ)¹⁵. У звіті окреслено заходи для зіставлення та оцінювання НСЖВ, способи інтеграції його моніторингу під час виборів, правові та політичні реформи, а також способи співпраці з партіями задля запобігання НСЖВ.

1.2.2. Заходи інших міжнародних і неурядових суб'єктів для боротьби з насильством стосовно жінок у політиці

20. Рада європейських муніципалітетів і регіонів (РЕМР) розробила Європейську хартію рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад¹⁶. Ця хартія стосується місцевих і регіональних органів влади Європи та підписантів, які зобов'язалися дотримуватися принципу рівноправності між жінками та чоловіками й виконувати викладені в хартії зобов'язання на своїй території. Серед іншого, у ній описано обов'язки місцевої влади як роботодавця, що полягають у забезпеченні гендерно рівних робочих умов, викоріненні сексуальних домагань і гендерно зумовленого насильства, а також у гарантуванні безпеки та захисту жінок і чоловіків на їхніх територіях.

21. Азійська організація SAP International уже давно документувала інциденти та підвищувала обізнаність про політичні напади на жінок¹⁷. На початку 2000-х Асоціація членкинь місцевих рад Болівії (The Association of Local Councilwomen of Bolivia, Acobol) задокументувала близько 4000 випадків політичного насильства та цькування, спрямованих на жінок¹⁸. Її зусилля стали визначальними для того, щоб країна стала першою у світі державою, яка передбачає кримінальне покарання за політичне цькування та насильство стосовно жінок¹⁹.

22. 2011 року Міжнародна фундація виборчих систем (IFES) написала новаторську доповідь, у якій порівняла випадки насильства стосовно жінок і чоловіків під час виборів у шести країнах²⁰. У її системі оцінювання, моніторингу та реагування на насильство стосовно жінок під час виборів («Система боротьби з насильством стосовно жінок під час виборів») використано методи спостереження та реагування на випадки НСЖВ на всіх стадіях виборчого циклу²¹.

23. Розроблено серію тренінгів під назвою «Люди проти насильства під час виборів» (PAVE). Вони спрямовані допомогти учасникам виявити основні причини насильства під час виборів, розвинути навички сприяння діалогу та співпраці між опозиційними групами, за можливості послабити напругу, сприяти соціальній гармонії й ненасильницькій політичній культурі, стати послами миру, що запобігають, виявляють, стримують і/або послаблюють насильство під час виборів.

24. Додаткова програма PAVE Youth призначена для молоді як виборців, громадянських освітян і освітян для виборців, послів миру. Так само створено публікацію Ради Європи «Закладки» (посібник для боротьби з ворожими висловлюваннями через освіту у сфері прав людини), що призначена підтримувати

15. ООН-Жінки та Програма розвитку ООН, 2017, «Запобігання насильству стосовно жінок під час виборів: програмний посібник» [Preventing violence against women in elections: A Programming Guide]; <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2017/preventing-vaw-in-elections-en.pdf?la=en&vs=3742> [доступ отримано 12 вересня 2019 р.].

16. Див.: https://www.ccre.org/docs/charte_egalite_en.pdf.

17. SAP International, 2008. Подолання НСЖП: перегляд правил, політики й умов участі. Друга Південно-азійська регіональна конференція: Катманду: SAP International.

18. Acobol (Asociación de Concejalas de Bolivia), 2012. 'Acoso y Violencia Política En Razón de Género Afectan El Trabajo Político y Gestión Pública de Las Mujeres'; <http://acobol.org.bo>.

19. Ley N°243 Contra el Acoso y Violencia Política hacia las Mujeres. Див. повний текст тут: <https://www.comunicacion.gob.bo/?q=20130725/ley-n%C2%BA243-contra-el-acoso-y-violencia-politica-hacia-las-mujeres> [доступ отримано 12 вересня 2019 р.].

20. Bardall Huber, Jessica and Lisa Kammerud, 2017. Violence Against Women in Elections: A Framework for Assessment, Monitoring, and Response. Washington D.C.: IFES.

21. Gabrielle, 2011. Breaking the Mold: Understanding Gender and Electoral Violence. Washington D.C.: IFES.

рух «Ні ворожим висловлюванням» (No Hate Speech Movement), у якій наведено заходи, призначені для молоді віком від 13 до 18 років, але які можна адаптувати і для інших вікових груп²².

25. Національний демократичний інститут, головний офіс якого розташований у США, провів кілька досліджень на тему насильства стосовно жінок у політиці й опублікував інструментарій «Голосування без насильства». У ньому групам громадян-спостерігачів пропонують інструменти для ґендерно чутливого оцінювання й навчання для виявлення та фіксації інцидентів насильства стосовно жінок під час виборів²³. Інструментарій уже випробувано в кількох країнах.

22. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/bookmarks-connexions>.

23. Національний демократичний інститут, 2016, «Голосування без насильства: посібник громадянина-спостерігача щодо подолання насильства стосовно жінок під час виборів»; <https://www.ndi.org/votes-without-violence-guide> [доступ отримано 12 вересня 2019 р.].

2. СИТУАЦІЯ НА МІСЦЯХ: ДАНІ ПРО СЕКСИСТСЬКЕ НАСИЛЬСТВО

26. Наразі було проведено кілька системних досліджень на тему ґендерних аспектів насильства щодо політиків. Про те, наскільки політики страждають від насильства та цькування, й те, чи певні групи політиків зазнають таких нападів більше за інших, відомо дуже мало. Навіть більше, наразі зовсім немає даних, які б дали змогу провести порівняння за країнами. Зрозуміло лише те, що повідомлення про напади на політиків і ґендерні форми нападів, особливо на політикинь, відбуваються у всіх частинах Європи та всіх куточках світу.

2.1 Поширення сексистського насильства серед політиків

27. Існують певні статистичні дані й інформація, що дозволяють отримати повну картину поточної ситуації. Для прикладу: міжнародні дослідження з Великої Британії, Норвегії, Нової Зеландії та Австралії показали, що 80–95% парламентарів зазнавали якоїсь форми насильства з боку громадян у певний момент своєї політичної кар'єри²⁴. Херрік та інші виявили такі самі показники серед мерів США й навіть вищі – серед міських голів жіночої статі²⁵. Норвезьке дослідження не виявило загальної ґендерної різниці в насильстві серед політиків, але показало, що жінки істотно більше зазнають сексуальних домагань²⁶.

28. У серпні 2019 року Правовий комітет Сенату Франції розпочав консультаційне опитування про насильство стосовно міських голів із метою посилити їхні повноваження та покращити захист²⁷. На нього відповіли 3812 виборних посадовців, 92% з яких зазначили, що були жертвами певного типу насильства, яке виявлялося в різних формах (від неввічливої поведінки до агресії). 3135 зазначили неввічливість, 1775 – образи, 1826 – погрози, 543 – агресію, а 308 людей не мали про що розповісти. Більшість зазна-

24. Bjelland, Heidi Fischer, and Tore Bjørgo, 2014. *Trusler Og Trusselhendelser Mot Politikere: En Spørreundersøkelse Blant Norske Stortingsrepresentanter Og Regjeringsmedlemmer*. PHS Forskning, 2014: 4; Every-Palmer, Susanna, Justin Barry-Walsh, and Michele Pathé, 2015. 'Harassment, Stalking, Threats and Attacks Targeting New Zealand Politicians: A Mental Health Issue'. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry* 49(7): 634–41; James, David V. et al., 2016. 'Harassment and Stalking of Members of the United Kingdom Parliament: Associations and Consequences'. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology* 27(3): 309–30; Pathé, Michele, Jane Phillips, Elke Perdacher, and Ed Heffernan, 2014. 'The Harassment of Queensland Members of Parliament: A Mental Health Concern'. *Psychiatry, Psychology and Law* 21(4): 577–84.

25. Herrick, Rebekah et al., 2019. 'Physical Violence and Psychological Abuse against Female and Male Mayors in the United States'. *Politics, Groups, and Identities* (У друкуванні).

26. Bjelland & Bjørgo, 2014.

27. http://www.senat.fr/fileadmin/Fichiers/Images/redaction_multimedia/2019/2019-Documents_pdf/20191002_4_Dossier_de_presse_Plan_de_securite_des_maires.pdf.

чили, що не скаржилися в поліцію. Серед тих, хто таки скаржився, близько 40% заявили, що за їхніми заявами не було розпочато кримінальне провадження.

29. На жаль, хоча 21,4% відповідей були надані жінками, опитування не передбачало та не було розроблене для отримання детальних даних, розбитих за статтю. У ньому лише зазначалося, що жінки були жертвами образ так само часто, як і чоловіки. Із 1439 випадків, які стосувалися жінок, деякі були пов'язані із сексизмом, а ще менше – з фізичним насильством (84 випадки).

30. Дослідження, яке провела в Боснії і Герцеговині Вестмінстерська фундація за демократію (WFD), державний орган Великої Британії, показує, що більшість політиків, які взяли участь у дослідженні, розглядали насильство стосовно жінок у політиці як звичну для неї характеристику²⁸. Схоже, ці жінки вважають ґендерно зумовлене насильство чимось таким, до чого їм потрібно адаптуватися та з чим треба мати справу як політикам, що частково спричинено їх сексистським зображенням у ЗМІ. Інше дослідження, яке WFD провела в Україні, показало, що 62% політиків і активісток страждали від приниження в соціальних мережах і ЗМІ, 59% були жертвами психологічного та вербального насильства, а 47% зазнали сексуальних домагань²⁹.

31. У цілому через відсутність даних за тривалий час складно оцінити, чи проблема насильства, цькування та залякування політиків посилилася чи зменшилася з часом. Утім, було встановлено, що кількість погроз та цькування кандидатів і чиновників на виборних посадах у соціальних мережах зростає³⁰.

32. Через відсутність даних так само складно провести порівняння між країнами. У кількох дослідженнях щодо насильства стосовно кандидатів і виборних чиновників, які таки були проведені, часто використовують різні визначення, що перешкоджає їх порівнянню. Відсутність стандартних показників для вимірювання поширеності насильства стосовно жінок у політиці й під час виборів також підкреслив Спеціальний доповідач ООН із питань усіх форм насильства щодо жінок³¹.

2.2 Підвищений ризик під час періоду виборів

33. Насильство зазвичай посилюється у період виборів у ситуаціях, що вирізняються політичним насильством³², а також у мирних ситуаціях (наприклад, в Італії³³ та Швеції³⁴). Дослідження про насильство під час виборів показали, що таке насильство може посилюватися перед виборами, щоб таким способом вплинути на їхні результати³⁵, або безпосередньо після виборів – це вже насильство з боку тих, хто не погоджується з результатами³⁶, і тих, хто хоче керувати діяльністю новообраної адміністрації³⁷.

34. Дослідники, які вивчають питання ґендерної концепції, також зазначають, що важливим періодом для виявлення нерівності та залякування кандидаток є також час, коли висувують кандидатів. Цього

28. Miftari, Edita (2019) Violence Against Women in Politics in Bosnia and Herzegovina. Westminster Foundation for Democracy (WFD) <https://www.wfd.org/wp-content/uploads/2019/07/Violence-Against-Women-in-Politics-BiH-WFD2019.pdf>.

29. <https://www.wfd.org/2018/08/06/violence-against-women-in-politics-case-study-ukraine/>.

30. Bjørge, Tore & Silkoset, Emilie. (2017). *Trusler og trusselhendelser mot politikere: En spørreundersøkelse blant norske stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer*. PHS Forskning, 2017:5; Erikson, Josefina, Sandra Håkansson, and Cecilia Josefsson. 2019. 'The Downside of Social Media: Swedish MPs' Experiences of Gendered Online Abuse'. *European Consortium for Political Research (ECPR) Joint Sessions: Mons, Belgium*; Gorrell, G. et al. 2018. "Twits, Twats and Twaddle: Trends in Online Abuse towards UK Politicians." *Twelfth International AAI Conference on Web and Social Media*. 25-28 Jun 2018, California, USA. AAI Press, pp. 600-603.

31. Звіт Спеціального доповідача з питань насильства стосовно жінок, його причин і наслідків, що стосується насильства щодо жінок у політиці; «Насильство стосовно жінок у політиці».

32. Höglund, Kristine. 2009. 'Electoral Violence in Conflict-Ridden Societies: Concepts, Causes, and Consequences'. *Terrorism and Political Violence* 21(3): 412–27.

33. Alesina, Alberto, Salvatore Piccolo, and Paolo Pinotti. 2016. 'Organized Crime, Violence, and Politics'. NBER Working Papers 22093; Daniele, Gianmarco, and Gemma Dipoppa. 2017. 'Mafia, Elections and Violence against Politicians'. *Journal of Public Economics* (154): 10–33.

34. Wallin, Sanna, and Carl Command. 2015. *Politikernas Trygghetsundersökning 2015: Förtroendevaldas Utsatthet under Valåret 2014*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. NBN:SE:BRA-627.

35. Collier, Paul. 2009. *Wars, Guns, and Votes: Democracy in Dangerous Places*. New York: Harper Perennial; Dal Bó, Ernesto, Pedro Dal Bó, and Rafael Di Tella. 2006. "Plata o Plomo?" Bribe and Punishment in a Theory of Political Influence. *American Political Science Review* 100(1): 41–53.

36. Mueller, Susanne D. 2011. 'Dying to Win: Elections, Political Violence, and Institutional Decay in Kenya'. *Journal of Contemporary African Studies* 29(1): 99–117.

37. Daniele and Dipoppa, 2017.

у дослідженнях про насильство під час виборів традиційно не помічають³⁸. Жінки-кандидатки часто висувуються проти чоловіків і можуть стикатися з гендерно зумовленим цькуванням, коли намагаються потрапити в партійні виборчі списки.

35. Прикладом фізичного насильства, яке публічно вчиняють стосовно політикинь, є випадок на теледебатах у Греції за десять днів до виборів 2012 року, коли Іліас Касідіаріс, високопосадовець партії «Золотий світанок», напав на двох парламентарок, які брали участь у семисторонній телевізійній дискусійній панелі³⁹.

2.3. Гендерно зумовлені форми нападів

36. Часто сексуалізовані та гендерно зумовлені форми нападів на жінок у політиці дають зрозуміти їм і свідкам цих нападів, що жінкам не місце в політиці.

37. Жінок зображують у їхніх традиційних ролях матерів і дружин, звертають увагу на їхні тіла, щоб підірвати їхню роль як компетентних політиків⁴⁰. Чинній міській голові Барселони Аді Колау місцевий депутат ради сказав, що вона безголова й має мити підлоги⁴¹. Кароліне Ліннерт, міську голову Бремена, відмовилися запросити на престижну німецьку благодійну подію клубу Eiswette («Льодове парі») через те, що вона жінка⁴². Ці дії принижують політикинь і викликають негативне ставлення до жінок у політиці як до цілої групи⁴³.

38. Дослідники, що порівнюють уплив на жінок і чоловіків різних форм політичного насильства та насильства під час виборів, виявили, що фізичну силу частіше застосовують щодо чоловіків (як-от руйнування майна чи фізичне насильство), а стосовно жінок частіше вдаються до психологічного й сексуального насильства⁴⁴.

39. Жінки в політиці часто страждають від сексистських форм нападів, зокрема зауважень про їхній зовнішній вигляд і особисте життя, від фізичного сексуального насильства, нескінченних погроз сексуального насильства. Кільком європейським парламентаркам надсилали порнографічні зображення чи коментарі про те, що вони самі підійшли б для порнографії⁴⁵. У Німеччині регіональна лідерка Партії зелених Катаріна Шульце підрахувала, що 20% усіх повідомлень, які вона щодня отримує, містять образи⁴⁶.

40. 2016 року в Іспанії газета ABC, яку частково фінансують із бюджету, опублікувала статтю, у якій журналіст чоловічої статі неодноразово використовував принизливу лексику й образи, описуючи лівих політикинь-націоналісток із Країни Басків і Каталонії. Він називав їх «потворними, дуже потворними» та «щурами», а далі зробив висновок, що «вони бажають не відділитися від Іспанії, а хочуть, щоб ми їх викинули з неї за те, що вони жадливі та непривабливі»⁴⁷.

41. Прикладом фізичного сексуального насильства, спрямованого на те, щоб змусити політикинь мовчати, був напад на двох вірменських членкинь міської ради під час засідання міської ради Єревана. Коли ці жінки говорили про витік стічних вод, їхні опоненти чоловічої статі з правлячої партії оточили їх і сексуально знущалися над ними на очах присутньої в мерії аудиторії та перед камерами, які наживо

38. Bjarnegård, Håkansson, and Zetterberg, 2019.

39. <https://www.theguardian.com/world/2012/jun/07/golden-dawn-tv-assault-greece>.

40. Krook and Restrepo Sanín, 2016.

41. <https://www.nytimes.com/2017/03/08/world/europe/spain-women-sexism.html>.

42. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/germany-charity-event-sexism-all-male-bremen-karoline-linnert-women-controversy-a8740216.html>.

43. Biroli, Flávia. 2016. 'Political violence against women in Brazil: expressions and definitions'. *Revista Direito e Práxis* 7(15); Krook, Mona Lena. 2017. 'Violence Against Women in Politics'. *Journal of Democracy* 28(1): 74–88.

44. Bardall, 2011.; Bjarnegård, Elin. 2016. 'Gender and Election Violence - the Case of the Maldives'. *Conference Paper IPSA, Poznan, Poland*; Håkansson, Sandra. 2019. 'Do Women Pay a Higher Price for Power? Gender Bias in Political Violence in Sweden'. *Journal of Politics* Conditionally accepted.

45. Міжпарламентський союз, 2016. *Сексизм, цькування та насильство стосовно жінок у парламенті*. Женева. Тематичний огляд.

46. <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-48871400>.

47. https://sevilla.abc.es/opinion/sevp-flequis-201601060929_noticia.html.

транслявали засідання⁴⁸. Сексуальне насильство також застосовували щодо політиків чоловічої статі⁴⁹, однак частіше його все ж застосовують стосовно жінок⁵⁰.

42. Чутки та коментарі щодо політикинь часто сформульовані так, що принижують жінок як групу. Наприклад, у Хорватії в інтернеті з'явилися нібито секс-відео політикинь⁵¹, а в багатьох країнах поширюються чутки про те, що політикині сексуально аморальні⁵². Чутки про подружні проблеми, невірність чи погане виховання дітей мають більшу вагу, якщо вони стосуються жінок, а не чоловіків, оскільки вони окреслюють різні моральні стандарти для жінок і чоловіків⁵³.

2.4. Сексуальні домагання до політиків

43. Сексуальні домагання – гендерно зумовлена форма нападів на політиків, яка заслуговує особливої уваги. Під час руху #MeToo 2017 року багато жінок розповіли про власний досвід сексуальних домагань. Політикині кількох країн створили хештеги, за допомогою яких ділилися своїми історіями та розповідали про насильство, яке відбувається у сфері політики.

44. Метою сексуального домагання є применшення ролі жінок як компетентних політиків і посилення їхньої ролі як сексуальних об'єктів. Це привертає увагу до нерівного співвідношення сил між жінками та чоловіками в суспільстві, посилює його й обмежує ефективну участь жінок у суспільному житті й політиці. У Франції сенатор Стефан Рав'є образив місцеву депутатку Лідію Френтцель під час засідання міської ради Марселя. Він запропонував зустрітися «в тому самому готелі, у той самий день і час», натякаючи на те, що вона повія й має з ним сексуальні стосунки. Як наслідок, вона вирішила подати проти нього позов про «публічну сексистську образу»⁵⁴.

45. З огляду на дослідження сексуальних домагань на робочому місці, те, що такі випадки відбуваються в політичних установах, не є неочікуваним. В огляді академічних досліджень Фітцджеральд і Кортіна дійшли висновку, що найсерйозніші проблеми із сексуальними домаганнями зазвичай трапляються в організаціях із непропорційним гендерним співвідношенням (тобто там, де більше чоловіків), де ролі та завдання мають історично чоловічий характер, а в організації толерують образливу поведінку⁵⁵. Цей висновок слугує ще одним аргументом на підтримку заходів з упровадження квот для жінок, оскільки вони недостатньо представлені в багатьох законодавчих органах, урядах чи політичних партіях.

46. Крім того, той факт, що в політиці стосунки є, образно кажучи, валютою, це створює умови для процвітанню в ній сексуальних домагань⁵⁶. Керівників законодавчих органів і лідерів партій можуть заохочувати ігнорувати чи навіть мститися тим, хто звинувачує їх, намагаючись захистити політичних союзників чи зберегти репутацію організації⁵⁷.

47. Під сексуальними домаганнями зазвичай розуміють гендерне цькування (наприклад, висловлювання, що принижують жінок, жарти, спрямовані на висміювання жінок, звертання до жінок за назвами

48. Нікогосян, Анна, 2018. Вірменські депутатки рад зазнали образливих нападів за протистояння патріархальній політичній системі; <https://oc-media.org/opinion-armenias-female-councillors-were-abused-for-challenging-the-patriarchal-political-system/#more-10759> [останній доступ: 16 вересня 2019 р.].

49. Для прикладу див. напад на шведського місцевого політика Патріка Лілєглода, якого згвалтували політичні опоненти: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/sweden-politician-patrik-liljegl-d-raped-knifepoint-falun-left-party-democracy-a7949991.html>.

50. Bardall, 2011; Bjarnegård, 2016; Bjarnegård, Håkansson, and Zetterberg, 2019.

51. Krook, Mona Lena, and Juliana Restrepo Sanín. 2019. 'The Cost of Doing Politics? Analyzing Violence and Harassment against Female Politicians'. *Perspectives on Politics*: 1–16.

52. Для прикладу див.: Miftari 2019, Bardall 2013, Bjarnegård 2016, Krook and Restrepo Sanín 2016, Bjarnegård, Håkansson and Zetterberg 2019, IPU 2016, WFD 2018.

53. Bardall, Gabrielle. 2013. 'Gender-Specific Election Violence: The Role of Information and Communication Technologies'. *Stability: International Journal of Security and Development* 2(3).

54. https://www.lexpress.fr/actualite/societe/une-elue-porte-plainte-contre-stephane-ravier-pour-sexisme_2060917.html.

55. Fitzgerald, Louise F. and Lilia M. Cortina, 2018. "Sexual harassment in work organizations: A view from the 21st century", – у виданні: C. B. Travis, J. W. White, A. Rutherford, W. S. Williams, S. L. Cook, & K. F. Wyche (Eds.), *APA handbooks in psychology series*.

56. *APA handbook of the psychology of women: Perspectives on women's private and public lives* (pp. 215–234). Washington, DC, US: American Psychological Association. Mahoney, Anna, Meghan Kearney, and Carly Shaffer, 2019. '#MeToo in the State House'. Неопублікований рукопис на стадії рецензування.

57. Там само.

частин жіночого тіла), небажану сексуальну увагу (зокрема коментарі та компліменти із сексуальним підтекстом, небажаний тілесний контакт) і сексуальний примус (небажана сексуальна увага в поєднанні з хабарами та/чи погрозами)⁵⁸.

48. У кожній сфері політики чимало прикладів кожної форми сексуальних домагань. Парламентарка ЄС розповідає, що під час дебатів міністр сказав їй: «Ви така гарна, що я не можу вас слухати»⁵⁹, тим самим відвернувши увагу від її ролі як політичної діячки й сексуалізуючи її. Жінки скаржаться на сексуальний шантаж із боку колег по партії та постійні небажані знаки уваги сексуального характеру й нецензурні коментарі⁶⁰.

49. Боснійська політикиня згадує, що її колеги-політики з ради наполягали на тому, щоб називати її «дороженька», а не на ім'я, а також неодноразово сексуально домагалися її: «Вони придивлялися до довжини моєї спідниці, коментували мій стиль одягу, робили інші зауваження в стилі «мачо». Найнеприємніший інцидент трапився в день після виборів, коли група колег сиділа з кількома політиками в саду перед кафе, а коли я проходила повз, вони викрикували «повія»⁶¹.

50. У нещодавньому дослідженні щодо фізичного та психологічного насильства над місцевими шведськими політиками, що ґрунтувалося на статистичному аналізі даних опитування 8000 муніципальних політиків, яке проводили в три етапи, Хаканссон⁶² виявила, що у Швеції жінки-політикині та чоловіки-політики більше страждають від психологічного, ніж фізичного насильства. Це стосується як років виборів, так і періодів між ними. 2016 року найпоширенішою формою нападів на жінок-політикинь і чоловіків-політиків були атаки в соціальних мережах, за якими йшли особисті словесні погрози, погрози через електронну пошту чи телефон.

51. За даними дослідження Хаканссон, політикині зазнають нападів частіше, ніж чоловіки. Це особливо стосується чиновників на високих щаблях політичної ієрархії. У середньому 69% міських голів жіночої статі стають мішенями політичного насильства порівняно з 56% чоловіків.

52. Періоди виборів переважно передбачають посилення політичного насильства як у мирному контексті, так і в ситуаціях, що вирізняються насильством, у стабільних демократичних системах і там, де триває перехідний період. Це також стосується Швеції: під час розглянутих років найвища кількість нападів на політиків припала на 2014 рік. Упродовж цього року виборів 27% політиків принаймні раз постраждали від нападу. 65% міських голів стали мішенями нападів під час року виборів порівняно з 58% в інші роки.

53. Між формами насильства стосовно жінок і чоловіків існують деякі відмінності. Якщо чоловіки більше страждають від руйнування майна, жінки здебільшого отримують різні погрози. Ці дані збігаються з результатами досліджень з інших країн, які також продемонстрували, що силу частіше застосовують щодо чоловіків та/або їхнього майна, а психологічне насильство переважно спрямовують на жінок. Що стосується поширеності насильства щодо політиків, дослідження дійшло висновку, що політикині значно частіше зазнають насильства, ніж їхні колеги-чоловіки. Цілями стає більше жінок, ніж чоловіків, особливо серед міських голів і голів комітетів; навіть більше, вони стають мішенями більшу кількість разів, ніж їхні колеги-чоловіки.

2.5 Соціальні мережі як арена для цькування та насильства

54. Соціальні мережі стали особливою проблемою для рівноправності в політичному дискурсі. Свідчення про сексистське насильство в інтернеті, спрямоване на політиків усіх рівнів уряду з усіх куточків світу. Перша міністерка Шотландії Нікола Стерджен зізналася, що вона, мабуть, говорить від імені кожної жінки в політиці, коли каже, що ці жінки читали про себе насильницькі коментарі сексуального характеру в

58. Fitzgerald and Cortina, 2018.

59. Приклади Міжпарламентського союзу, 2018

60. Chrisafis, Angelique. 2016. 'We can no longer stay silent': fury erupts over sexism in French politics. <https://www.theguardian.com/world/2016/may/13/we-can-no-longer-stay-silent-fury-erupts-over-sexism-in-french-politics> [доступ отримано 17 вересня 2019 р.], Міжпарламентський союз, 2018 р.

61. Miftari, 2019.

62. У ситуативному прикладі підсумовано результати роботи Сандри Хаканссон: Håkansson, Sandra, 2019. 'Do Women Pay a Higher Price for Power? Gender Bias in Political Violence in Sweden'. *Journal of Politics*. *Прийнято за певних умов*.

соціальних мережах⁶³. Норвезька прем'єр-міністерка Ерна Солберг обговорювала насильство в інтернеті, спрямоване проти неї як політикині⁶⁴.

55. Проаналізувавши 70 000 твітів, надісланих парламентарям Великої Британії у Твіттері, Ворд і Маклафлін вважають, що парламентарі отримують більше образливих твітів, однак проти парламентарок спрямовано більше ворожих висловлювань⁶⁵. 86% твітів із ворожими висловлюваннями були спрямовані проти жінок. Автори зробили висновок, що парламентарки, можливо, і не отримують більше образ у Твіттері, ніж чоловіки, але «образи, спрямовані проти жінок, ґендерно зумовлені за своїм змістом». Еріксон та інші також вважають, що шведські парламентарки зазнають більше ґендерно зумовленого та сексистського насильства, ніж їхні колеги-чоловіки, припускаючи, що основна різниця полягає не в масштабах онлайн-образ парламентарів, а в їхньому характері⁶⁶.

56. У Баварії, Німеччина, на анонімному правому каналі обговорювали «тупість» баварської політикині Катаріни Шульц. Перший коментар до відео має такий вигляд: «Що ж, друзі, зізнавайтесь, тільки чесно: ви б переспали з Катаріною Шульц? Так чи ні?». Одна з відповідей: «Ні-і-і. Краще вже її спалити»⁶⁷.

57. Міжпарламентський союз зазначає, що «соціальні мережі стали найголовнішим місцем учинення психологічного насильства стосовно парламентарок, особливо у формі сексистських і мізоґіністичних коментарів, принизливих зображень, переслідування, залякування та погроз»⁶⁸.

58. У новинах часто з'являлися відомості про напади на трансґендерних жінок у політиці. Прикладом такої ситуації є С'ю Паско з Великої Британії, трансґендерка, членкиня Консервативної партії, яка балотувалася на виборах до Європейського парламенту. Вона стала жертвою домагань і нападів у формі цькування в інтернеті, пошкодження її майна, погроз смерті тощо, через що місцева поліція була змушена внести її у список уразливих осіб⁶⁹.

59. Анонімність, без сумніву, полегшує життя кривдникам. Спостерігалися заклики до заборони анонімності з метою запобігти наклепам. Однак інші стверджують, що позбавлення користувачів інтернету здатності публікувати інформацію анонімно – це не лише порушення їхнього права на конфіденційність і свободу висловлювань, але загалом чинник, який зменшить активність людей в інтернеті. Незважаючи на це, створення перешкод для публікації образливих коментарів, наприклад через контроль із боку адміністраторів сайтів, може стати першим кроком на шляху до протидії анонімним образам в інтернеті, хоча в багатьох випадках кривдники не бояться атакувати відкрито, як описано нижче.

60. Повідомлялося про різні типи кривдників, які вчиняли насильство щодо політиків, як-от державні та недержавні суб'єкти, члени політичних партій, зокрема й у власній партії, зацікавлені групи, електорат, виборці, члени родини, релігійні лідери тощо. Схоже, виборці є частими кривдниками, що вчиняють насильство щодо політиків чоловічої та жіночої статі в багатьох європейських країнах⁷⁰. Водночас погрози іспанській міській голові Мануелі Кармені, у яких містилися сексистські наклепи, були зроблені учасниками групового чату місцевої поліції⁷¹.

61. Колег по партії чи парламенту зазначали як одних із основних агресорів у випадках насильства та цькування, з якими зіштовхувалися політикині⁷². Близько однієї п'ятої жінок у політиці в Боснії і Герцеговині

63. Amnesty International, 2018, Нікола Стерджен: аналіз насильства стосовно жінок у інтернеті; <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/nicola-sturgeon-online-violence-against-women/>.

64. The Local (2015), "Norway pm Opens Up about Online Abuse", available at: <http://www.thelocal.no/20151201/norway-pm-opens-up-about-onlineabuse> [доступ отримано 2 грудня 2015 р.].

65. Ward, Stephen J., and Liam Mcloughlin, 2017. "Turds, Traitors and Tossers : The Abuse of UK MPs via Twitter" – у виданні: *ECPR Joint Sessions 2017*, University of Nottingham: European Consortium for Political Research (ECPR).

66. Erikson, Håkansson, and Josefsson, 2019.

67. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/may/18/when-the-far-right-crack-rape-jokes-part-of-a-systemic-bid-to-demean>.

68. Міжпарламентський союз, 2016.

69. <https://www.standard.co.uk/news/uk/transgender-hate-crimes-up-81-per-cent-police-data-reveals-a4177016.html>

70. Для прикладу див.: Bjelland and Silokset, 2017; Every-Palmer, Barry-Walsh, and Pathé, 2015; James et al., 2016; Pathé, Phillips, Perdacher, and Heffernan, 2014; Wallin and Command, 2015.

71. Див.: <https://www.efe.com/efe/english/portada/court-to-investigate-insults-threats-madrid-mayor-in-local-police-chat/50000260-3443942> [доступ отримано 9 вересня 2019 р.].

72. Bardall, 2011; Krook and Restrepo Sanín, 2016.

повідомляють про насильство стосовно жінок у політиці як у парламенті, так і всередині партій⁷³. Хоча учасники дослідження в цьому контексті вважають, що кривдниками в справах про НСЖП найчастіше є опозиційні партії, майже половина з них заявили, що зазвичай кривдниками є члени власної партії⁷⁴.

62. Члени родини також вчиняли насильство та залякували жінок, щоб не дати їм висуватися на посаду чи брати активнішу участь у політиці⁷⁵. Також відомі випадки, коли члени родини співпрацювали з політичними опонентами політиків, допомагаючи їм чинити насильство стосовно останніх⁷⁶. З огляду на патріархальні міжгендерні взаємини родичі чоловічої статі можуть ефективно ускладнювати життя кандидаток і чиновниць, караючи їх позбавленням сімейних фінансових ресурсів чи допомагаючи поширювати принизливі чутки⁷⁷.

73. Miftari, 2019.

74. Там само.

75. Для прикладу див.: Bardall, 2011.

76. Bjarnegård, Håkansson, and Zetterberg, 2019; Vásquez García, Verónica. 2011. *Usos y Costumbres y Cuidanía Femenina. Hablan Las Presidentas Municipales de Oaxaca, 1996-2010*. Mexico: Cámara de Diputados, LXI Legislatura, Colegio de Postgraduados / Miguel Ángel Porrúa.

77. Bjarnegård, Håkansson, and Zetterberg, 2019; Vásquez García, 2011.

3. ВПЛИВ ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА НА ПОЛІТИКІВ

63. Політичне насильство різними способами впливає на його безпосередні цілі, але також має наслідки для політичної системи й демократії в суспільстві, у якому воно трапляється.

3.1 Емоційні та професійні наслідки сексуальних домагань

64. Сексуальні домагання на робочому місці постійно пов'язують із численними психологічними наслідками для жертви, серед яких депресія, тривожність, розлади харчової поведінки та ПТСР⁷⁸. У дослідженнях із цієї теми також було виявлено низку соматичних наслідків, пов'язаних із сексуальними домаганнями, як-от виснаження, проблеми зі сном, проблеми зі шлунком, болі у м'язах⁷⁹. Навіть більше, пов'язані з роботою наслідки сексуальних домагань – це також і відмова від роботи та відстороненість, знижений рівень продуктивності не лише в жертви, а й у всієї команди⁸⁰. Важливо, що всі форми сексуальних домагань, зокрема ґендерно зумовлене цькування, а також фізичне сексуальне насильство, пов'язані з такими наслідками для здоров'я та роботи⁸¹.

3.2 Політичний вибір: зняття кандидатури та звільнення

65. Потенційно важливим наслідком насильства стосовно політиків є те, що кандидати й виборні посадовці відмовляються від повторного висування на майбутніх виборах або знімають кандидатуру завчасно, а також те, що кандидати відмовляються йти у політику.

66. Досвід Італії показує, що потенційні кандидати утримуються від висування своїх кандидатур на посаду міського голови в муніципалітетах, де присутнє політичне насильство: кандидати з більшою імовірністю знімають свої кандидатури, через що в таких муніципалітетах менше людей балотується на посаду міського голови⁸².

78. Щоб ознайомитися з оглядом, див. роботу Fitzgerald і Cortina, 2018.

79. Там само.

80. Там само.

81. Там само.

82. Daniele, Gianmarco, 2017. 'Strike One to Educate One Hundred: Organized Crime, Political Selection and Politicians' Ability'. *Journal of Economic Behavior & Organization*; Pinotti, Paolo. 2012. *Organized Crime, Violence and the Quality of Politicians: Evidence from Southern Italy*. Rochester, NY: Social Science Research Network. SSRN Scholarly Paper.

67. Шведські дослідження показали низький рівень фактичного зняття кандидатур, однак 9% жінок і 6% чоловіків у політиці повідомляють, що хотіли назавжди покинути політику через власні занепокоєння у зв'язку з політичним насильством⁸³. 9% жінок і 7% чоловіків у політиці повідомляють, що з тієї самої причини задумувалися над тим, аби полишити конкретну посаду⁸⁴.

68. У Норвегії 11% парламентарів (чоловіків і жінок), які зазнавали насильства впродовж своєї політичної кар'єри, повідомляють, що думають про те, щоб покинути політику⁸⁵. 13 і 16% відповідно хвилюються за безпеку своїх родин і мають підвищені заходи безпеки вдома внаслідок насильства, з яким зіштовхуються політики.

69. Жінки та чоловіки в місцевій політиці по всій Європі повідомляють про зняття кандидатури чи дострокове звільнення з виборної посади через спрямовані проти них цькування та погрози⁸⁶. Кожний випадок такого неналежного впливу ставить під сумнів демократичне функціонування політики. Якщо кандидатки або чиновниці частіше стають мішенями чи зазнають жорсткіших нападів, то існує більша ймовірність того, що вони можуть зняти свою кандидатуру чи покинути політику. Шотландська політикиня Нікола Стерджен коментує це так: «Мене злить те, що, читаючи образи про себе, я хвилююся, що така ситуація відвадить наступне покоління молодих жінок від політики»⁸⁷.

70. Кандидатам і виборним чиновникам важливо, щоб їх сприймали як компетентних і кваліфікованих для того, щоб вони могли завоювати довіру електорату. Публічне зізнання про сексистські напади та цькування може поставити таку особу під загрозу бути зображеною слабкою. Крім того, якщо кривдник є членом тієї самої партії, існує ризик того, що цю особу сприйматимуть як неолояльну та ненадійну. Звинувачення жертв – поширена ознака всіх форм насильства стосовно жінок, а в політичному контексті це може мати серйозні наслідки для політичної кар'єри⁸⁸. Існує великий ризик того, що жертви не повідомлятимуть про інциденти цькування, а кривдники залишаться непокараними. Це сприяє створенню ворожого робочого середовища для політиків, яке може бути особливо згубним для готовності жінок іти в політику та залишитися там.

71. Якщо жінки зіштовхуються з ґендерно зумовленим насильством як політикині місцевого та регіонального рівнів, це може мати вплив на обрання політиків на національному рівні. У багатьох країнах місцева політика – звичний перехідний етап до посад вищого рівня. У багатьох ситуаціях жінки менше схильні балотуватися на посаду, ніж чоловіки⁸⁹, і таке становище може загостритися через ґендерно зумовлене насильство стосовно жінок у політиці.

3.3 Ухвалення рішень

72. Значної уваги заслуговує те, як політичне насильство може вплинути на рішення, які ухвалюють політики, а також те, чи жінки або політики (їхні групи), які виступають за певні питання, більш уразливі до такого насильства, ніж інші. На цю тему зроблено дуже мало досліджень. Лише один з опитаних норвезьких парламентарів повідомляє, що насильство вплинуло на їхнє рішення⁹⁰. Про таку проблему повідомляють близько 2% шведських політиків⁹¹. Можливо, цей тип наслідків більш поширений у ситуаціях, де є вплив й інших форм насильства щодо політиків чи насильства з боку інших суб'єктів. Однак, щоб

83. Frenzel, Anna. 2017. *Politikernas Trygghetsundersökning 2017. Förtroendevaldas Utsatthet Och Oro För Trakasserier, Hot Och Våld 2016*. Stockholm: Bråttsförebyggande rådet.

84. Там само.

85. Bjørge, Tore & Silkoset, Emilie. (2017). *Trusler og trusselhendelser mot politikere: En spørreundersøkelse blant norske stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer*. PHS Forskning, 2017:5.

86. Див. для прикладу: <https://www.somersetlive.co.uk/news/somerset-news/bath-councillor-quits-post-claiming-2636794>; <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=161&artikel=6746402>.

87. Amnesty International, 2018, Нікола Стерджен: аналіз насильства стосовно жінок у інтернеті; <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/nicola-sturgeon-online-violence-against-women/>.

88. Звіт Спеціального доповідача з питань насильства стосовно жінок, його причин і наслідків, що стосується насильства щодо жінок у політиці; «Насильство стосовно жінок у політиці».

89. Lawless, Jennifer L., and Richard L. Fox. 2010. *It Still Takes A Candidate: Why Women Don't Run for Office*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.

90. Bjørge, Tore & Silkoset, Emilie. (2017). *Trusler og trusselhendelser mot politikere: En spørreundersøkelse blant norske stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer*. PHS Forskning, 2017:5.

91. Frenzel, 2017.

оцінити вплив ґендерно зумовленого й іншого насильства на ухвалення політичних рішень, потрібно більше досліджень.

3.4 Демократичні дебати та публічні обговорення

73. Повідомлялося, що наслідком політичного насильства в кількох європейських країнах стало зменшення рівня свободи висловлювання й обмеження тем, які політики обговорюють під час громадських дебатів. Близько 8% норвезьких парламентарів повідомляють про самоцензуру у своїх публічних обговореннях чи висловлюваннях на певну тему через наслідки контакту з насильством⁹². Із багатьох країн повідомляють про серйозні напади на жінок, які беруть участь у дебатах на політично актуальні теми⁹³. Дані з Великої Британії свідчать про те, що жінок у політиці серйозно ображають у Твіттері⁹⁴. Оскільки це широко вживаний форум для політичних дебатів, це може мати наслідки для можливості жінок брати участь у демократичному діалозі на рівних правах із чоловіками. Жінки у шведській місцевій політиці повідомляють, що більше, ніж чоловіки, уникають публічних виступів на певні теми через політичне насильство⁹⁵.

3.5 Групи жінок та інтерсекційна ідентичність

74. Важливо визнати, що ризики залежать від груп посадовців і кандидатів, зокрема різних груп жінок. Інтерсекційна ідентичність політиків може мати вплив на те, як і наскільки вони стають ціллю нападів; крім того, вона може впливати як на безпосередні цілі, так і на спостерігачів. Вона також визначає, як сприймають насильство та борються з ним.

75. Перша темношкіра міністерка Італії неодноразово зазнавала расистських і сексистських нападів, колишній міністр уряду порівнював її з орангутангом, у неї кидали бананами, коли вона стояла за трибуною; перед ратушею, де вона мала виступати, політичні опоненти викинули манекени з фальшивою кров'ю, а місцевий член ради з опозиційної партії закликав зґвалтувати її⁹⁶. Крім того, ультраправі групи оплатили білборд, з якого звучала вимога «відбілити хлором та спалити заживо» європейського політика африканського походження⁹⁷. Депутатка міської ради Амстердама Сільвана Саймонс отримала кілька погроз розправи в соціальних мережах і стала жертвою жінконенависницьких та расистських образ. 2016 року насильство посилилося, перейшовши в поширення расистських і насильницьких відео, де її зобразили жертвою самосуду⁹⁸.

76. Нещодавнє дослідження показує, що форми насильства, спрямовані на політиків, пов'язані з їхнім впливом⁹⁹. Спостереження за тим, як люди інших рас зазнають сексистських та расових залякувань, позначається на маргіналізованих спільнотах¹⁰⁰. Це створює відчуття посиленої вразливості в спільнотах, які вони символічно представляють¹⁰¹, впливає на ставлення до політиків інших рас, а також призводить до загрози зменшення кількості кандидатів, готових балотуватися, серед уже й так політично маргіналізованих груп¹⁰².

92. Bjørgo and Silkoset, 2017.

93. Для прикладу див. випадок у Швеції: <https://www.euronews.com/2018/09/20/swiss-politicians-online-abuse>.

94. Amnesty International. 2018. Місце Твіттер – токсичне місце для жінок; <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/online-violence-against-women-chapter-1/>.

95. Frenzel, 2017.

96. The Guardian, 2013, Italy's first black minister: I had bananas thrown at me but I'm here to stay, <https://www.theguardian.com/world/2013/sep/08/cecile-kyenge-quest-for-tolerance> [доступ отримано 16 вересня 2019 р.].

97. Міжпарламентський союз, 2016.

98. Holligan, Anna, 2016, Dutch race hate row engulfs presenter Sylvana Simons, BBC News, <https://www.bbc.com/news/world-europe-38089469> [доступ отримано 16 вересня 2019 р.].

99. Kuperberg, Rebecca. 2019. 'Evidence from the Twitter "Cesspit": Antisemitic and Islamophobic VAWIP in the United Kingdom.' *European Consortium for Political Research (ECPR) Joint Sessions: Mons, Belgium*.

100. Там само.

101. Krook and Restrepo Sanín, 2016.

102. Kuperberg, 2019.

4. БОРОТЬБА З НАСИЛЬСТВОМ ЩОДО ПОЛІТИКІВ У ҐЕНДЕРНО ЧУТЛИВИЙ СПОСІБ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

4.1 Обов'язки національних, регіональних і місцевих органів влади

77. Різні виборчі системи передбачають різні правила й обов'язки. Багато європейських країн мають системи з партією в центрі, які передбачають певну форму спільної відповідальності урядових органів і партій за умови роботи на політичних посадах. Крім того, розподіл обов'язків між національними, регіональними та місцевими органами влади залежить від країни. Питання роз'яснення розподілу обов'язків, зокрема бюджетних, першорядним. Асоціація органів місцевого самоврядування Великої Британії зазначила, що витрати на безпеку членів ради іноді покриває місцева поліція, інколи політичні партії, а часом і самі члени місцевої ради¹⁰³. Унаслідок цього ефективний доступ членів ради до заходів безпеки може різнитися, залежно від того, як розподілено обов'язки та ресурси, доступні в місцевостях, і суб'єктів у одній країні.

4.2 Національний рівень

78. Національні органи державної влади можуть реалізовувати проекти, щоб уповноважити органи місцевого самоврядування та партії вживати заходів для боротьби з фізичним, психологічним і сексуальним насильством щодо політиків. Загальнонаціональні опитування та дослідження щодо поширеності проблеми можуть дати можливість оцінити ситуацію, спираючись на факти. Крім того, установи на національному рівні можуть збирати передові практики з усієї країни та створити форуми для обміну знаннями й досвідом.

79. Асоціація органів місцевого самоврядування Великої Британії зазначає, що в деяких частинах країни місцева поліція серйозно ставиться до питання залякування, а в інших – не дуже¹⁰⁴. Національні органи

103. Асоціація органів місцевого самоврядування, 2019. Залякування в громадському житті: брифінг Палати громад; <https://www.local.gov.uk/sites/default/files/documents/LGA%20briefing%20-%20Intimidation%20in%20public%20life%20-%20HoC%20210519%20-FOR%20WEB.pdf> [доступ отримано 17 вересня 2019 р.].

104. Там само.

влади також можуть допомогти місцевій поліції, як й інші суб'єкти, що відповідають за безпеку політиків, у здійсненні належних заходів для захисту фізичної та психічної недоторканості політиків. У цій роботі дуже важливим є усвідомлення гендерних питань.

4.3 Місцевий і регіональний рівні

80. Органи місцевої та регіональної влади найближчі до кандидатів і виборних посадовців, що працюють на їхніх територіях, а тому вони в найкращій позиції для проведення досліджень щодо їхніх потреб у підтримці у зв'язку з нападами на них як на політиків. Потрібно запровадити політику запобігання та контролю за нападами з боку виборців та інших зовнішніх суб'єктів, а також внутрішню політику нульової терпимості до цькування між політиками у місцевій організації.

81. Згідно з Європейською хартією рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад, органи місцевої та регіональної влади як роботодавці згідно зі статтею 11 відповідають за захист права на гідність і безпеку на робочому місці, які важливі для забезпечення гендерної рівності. Підписанти зобов'язані протистояти сексуальним домаганням, чітко заявивши, що така поведінка неприйнятна, підтримуючи жертв, упроваджуючи та реалізуючи прозору політику боротьби з кривдниками та підвищення обізнаності щодо цього питання. Згідно зі статтею 21 підписанти зобов'язались аналізувати статистику інцидентів, які впливають на жінок і чоловіків із погляду гендеру, та вживати належних заходів у відповідь. Відповідно до статті 22 підписанти зобов'язані боротися з гендерно зумовленим насильством.

4.4 Необхідність розуміння потреб посадовців і кандидатів на посади в органах місцевої та регіональної влади

82. Місцеві політики особливо вразливі з погляду ризиків стати мішенями цькування з боку виборців і політичних опонентів. Одним із важливих аспектів є їхня географічна наближеність до виборців. Тоді як національні парламентарі й кандидати здебільшого перебувають у столицях і користуються певною анонімністю у своїх домашніх спільнотах, місцеві та регіональні кандидати й посадовці часто живуть поряд зі своїми кривдниками. Їхня домашня адреса може бути добре відома й доступна кривдникам, які вчиняють політичне насильство та цькують їх, що наражає їх та їхні родини на інший рівень ризику, ніж той, із яким зіштовхуються політики на інших рівнях.

83. Посадовці нижчих рівнів уряду частіше здійснюють свої політичні функції у вільний час або за сумісництвом¹⁰⁵. Політики, які працюють за сумісництвом, можуть бути менш обізнаними, наприклад, щодо того, до кого звертатися, якщо з'явиться потреба в заходах безпеки; обов'язків партій і органів влади; процедур реагування на цькування та насильство; наявної політики та процедур, що стосуються сексуальних домагань, тощо. Їм доступні менші кола інших політиків, до яких можна звернутися по пораду, вони витрачають менше часу в політичних установах, ніж політики, що працюють на повну ставку.

84. Партії й об'єднання на місцевому та регіональному рівнях можуть не мати таких самих ресурсів, як ті, що мають на національному рівні, коли йдеться про допомогу політикам у питаннях безпеки, захисту й рівноправності. Це особливо стосується невеликих місцевих партій¹⁰⁶.

85. Усі ці аспекти стають причиною певної вразливості кандидатів і посадовців на місцевому рівні, указуючи на потребу в роз'ясненні розподілу обов'язків щодо їхньої безпеки та захисту між органами влади і партіями на національному й місцевому рівнях.

105. Verhelst, Tom, Herwig Reynaert and Kristof Steyvers (2013) Political recruitment and career development of local councillors in Europe – у виданні: Egner, Björn, David Sweeting D and Pieter-Jan Klok (eds) Local Councillors in Europe. Urban and Regional Research International, vol 14. Springer VS, Wiesbaden, pp. 27–49.

106. Щоб ознайомитися з оглядом щодо применшення ролі національних партій під час місцевих виборів, див.: Razin, Eran (2013) Councillors and their parties – у виданні: Egner, Björn, David Sweeting D and Pieter-Jan Klok (eds) Local Councillors in Europe. Urban and Regional Research International, vol 14. Springer VS, Wiesbaden, pp. 51–62.

5. СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ВЛАДИ

5.1 Розширення знань, розробка конкретних інструментів

86. Як зазначено у Звіті ООН, рішення для подолання ґендерно зумовленого насильства стосовно політиків мають починатися з оцінювання, яке спирається на факти, «наприклад, картографування вразливості чи моніторинг насильства, що може сприяти створенню необхідної доказової бази для сприяння запобіганню й притягненню кривдників до відповідальності»¹⁰⁷. Картографування ситуації необхідне, щоб зрозуміти масштаб проблеми, зокрема, на яких політиків вона впливає та якими є форми насильства, а далі це може посприяти створенню належних програм для розв'язання зазначеної проблеми. Спеціальний доповідач ООН із питань насильства стосовно жінок, його причин і наслідків зазначає, що програми спостереження за виборами пропонують основні можливості для збору інформації про проблему насильства стосовно жінок під час виборів¹⁰⁸.

87. Розширення знань про проблему потребує точного оцінювання форм насильства, якого зазнають політики під час виборів і вже перебуваючи на своїх посадах. Загальноживані способи оцінювання політичного насильства зосереджуються на помітних актах насильства й надмірно наголошують на фізичному насильстві, тоді як приватну сферу розглядають рідко¹⁰⁹.

88. Тому вони, імовірно, не зможуть зафіксувати деякі типи насильства, з якими зіштовхуються жінки. Для прикладу: ці заходи не враховують ситуації, коли члени родини іноді насильницькими способами протистоять політичній участі жінок. Ці заходи також навряд чи допоможуть зафіксувати інциденти сексуальних домагань серед політиків. Навіть більше, надмірна увага до фізичних проявів насильства загрожує применшенню згубних наслідків психологічного насильства.

107. Організація Об'єднаних Націй (ООН), 2013. «Ужиті заходи та досягнутий прогрес у сприянні розширенню прав жінок і їхньої участі в політиці: звіт Генерального секретаря». Звіт A/68/ 184, 24 липня; <https://digitallibrary.un.org/record/755820?ln=en> [доступ отримано 12 вересня 2019 р.].

108. Звіт Спеціального доповідача з питань насильства стосовно жінок, його причин і наслідків, що стосується насильства щодо жінок у політиці; «Насильство стосовно жінок у політиці».

109. Bjarnegård, Elin. 2017. 'Gender and Election Violence: Advancing the Comparative Agenda'. Comparative Politics Newsletter 27(1): 11–15.

89. На основі отриманої інформації можна вважати, що ефективним засобом є системний підхід, який передбачає рекомендації, навчання, підтримку, моніторинг і розвиток, разом із розробленням та використанням відповідних інструментів і вказівок. Щоб систематизувати роботу у сфері безпеки виборних чиновників, Уппсальський муніципалітет у Швеції ухвалив інструментарій, який складається з рекомендацій, заходів навчання, підтримки, моніторингу та розвитку. Рекомендації щодо підтримки та заходів безпеки виборних чиновників, ухвалені радою муніципалітету 2017 року, передбачають, що муніципалітет відповідає за безпеку та захист усіх виборних чиновників, а не лише тих, які в ньому працюють, а також роз'яснюють обов'язок муніципалітету запобігати й протидіяти загрозам, насильству й цькуванню. Завдяки ухваленню рекомендацій усі виборні чиновники в муніципалітеті мають таку саму можливість отримати підтримку й захист, як і працівники муніципалітету, не пов'язані з політикою¹¹⁰.

90. Муніципалітет опитав своїх політиків, щоб оцінити їхні потреби. Політики отримують документи, де описано важливу інформацію про особисту безпеку, принцип роботи процедур реагування на погрози, питання безпеки, пов'язані з громадськими зібраннями, тощо. Муніципалітет визнає важливість заходів безпеки та психологічної підтримки для всіх політиків і наголошує, що розмір фонду партії не повинен визначати можливість політика отримати захист чи психологічну підтримку¹¹¹. Щодо різних форм фізичного та психологічного насильства існують спеціальні рекомендації, у яких детально описано, як діяти та до кого звертатися¹¹².

91. Правовий комітет Сенату Франції після консультування з питань насильства щодо мерів (див. пункт 24) висунув 12 пропозицій (7 із яких є законодавчими). У липні 2019 року проєкт закону про «взаємодію та близькість» представили Раді міністрів Франції, а в жовтні 2019 року – Сенату для першого читання. Серед майже 800 запропонованих поправок принаймні 10–15 стосуються питання реагування на насильство щодо міських голів і членів рад.

5.2 Ухвалення конституційних положень

92. Національні, регіональні та місцеві політичні інститути потребують ефективної політики та процедур для реагування на насильство та цькування, спрямовані на політиків. Крім того, вони мають бути чутливими до ґендерних аспектів. Зокрема, це передбачає запобігання цій проблемі й реагування на неї, а також здійснення моніторингу і розширення спроможностей.

93. Для забезпечення правових заходів подолання насильства, цькування та залякування, спрямованих на політиків (як виборних, так і інших), можуть знадобитися реформи. Вони можуть передбачати застосування чинного законодавства про заборону дискримінації на робочому місці до всіх політиків, незалежно від їхніх умов працевлаштування, чи впровадження спеціального законодавства щодо насильства та цькування, спрямованого на політиків. Труднощі з кримінальним переслідуванням сексуальних домагань через парламентську недоторканність збільшуються. Зокрема, у Коста-Риці парламентарі внесли законопроєкт, який гарантує, що виборні чиновники не будуть захищені від кримінального переслідування у випадках вчинення ними цькування¹¹³.

5.3 Уживання заходів щодо сексуальних домагань у місцевих парламентах і політичних партіях

94. Усі дослідження питання сексуальних домагань показали, що для подолання цієї проблеми потрібно змінити організаційну культуру¹¹⁴. Хоча схильність до домагань залежить від конкретної особи, організаційні чинники вкрай важливі: толерантність таких випадків в організації – «найпотужніший

110. Уппсальський муніципалітет; <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/nyheter-och-pressmeddelanden/uppsala-kommun-far-pris-for-sakerhetsarbete/> [доступ отримано 9 вересня 2019 р.].

111. Уппсальський муніципалітет; <https://skl.se/download/18.294971d715e84cab8c784275/1505981931067/Verktogslista-trygg-saker-fortroendevald-Uppsala-kommun.pdf> [доступ отримано 9 вересня 2019 р.].

112. Уппсальський муніципалітет, <https://skl.se/download/18.294971d715e84cab8c783b8a/1505981107731/Rutin-hantering-hot-vald-uppsala-kommun.pdf> [доступ отримано 9 вересня 2019 р.].

113. Пальм'єрі, Соія, 2011. *Ґендерно чутливі парламенти. Загальний огляд доброї практики*. Женева: Міжпарламентський союз.

114. Fitzgerald and Cortina, 2018; Willness, Chelsea. R., Piers Steel & Kibeom Lee. 2007. *A meta-analysis of the antecedents and consequences of workplace sexual harassment*. *Personnel Psychology*, 60(1), 127-162.

чинник, що визначає, чи траплятимуться тут сексуальні домагання та чи будуть вони згубними»¹¹⁵. Це чудові новини для політичних організацій, оскільки вони вповноважені реагувати на такі чинники та змінювати їх.

95. Дослідження Гуліна й інших виявило, що важливо враховувати організаційні аспекти¹¹⁶:

- **Імовірна загроза сексуальних домагань щодо тих, хто повідомляє про інциденти.** Особа, яка повідомляє про інцидент сексуального домагання, має бути певною, що не втратить роботу й не зазнає іншої помсти за таке повідомлення. Вважається, що дуже поширеною є соціальна помста, як-от осуд, звинувачення й ставлення як до «скандаліста», що заподіює такої самої професійної та психологічної шкоди, що й професійна помста¹¹⁷. Лідери політичних установ повинні нести відповідальність за те, щоб особи, які повідомляють про сексуальні домагання, не отримали за нього професійного чи соціального покарання.
- **Шанси на те, що керівництво сприйме їх серйозно.** Особа, яка повідомляє про сексуальні домагання, повинна бути певна, що керівники її організації не відкинуть це питання як банальне, що її не зустрінуть із недовірою, а повідомлення про інцидент приведе до належного розслідування. Низька ймовірність того, що керівництво сприйме інцидент серйозно, спрощує для кривдників учинення насильства, зменшує вірогідність того, що жертви поскаржаться, а також посилює негативні наслідки для здоров'я та професійної діяльності жертви.
- **Імовірність того, що для кривдника будуть наслідки.** Щодо кривдників потрібно вживати заходів, а всі в організації мають знати, що сексуальні домагання матимуть наслідки. Якщо ймовірна ціна домагань надто низька, організація висловлює терпимість до сексуальних домагань.

96. Наведені вище аспекти організаційної культури потрібно враховувати в політиці щодо сексуальних домагань у партіях та установах місцевих урядів. Запровадження нульової терпимості до сексуальних домагань знижує їх ймовірність, а також повідомляє працівникам і потенційним майбутнім кандидатам, що організація зобов'язалася бути однаково безпечною і неворожим середовищем для всіх.

97. Обов'язкові тренінги на тему сексуальних домагань показали різні результати, а іноді навіть мали протилежні наслідки¹¹⁸. Тренінги на тему ввічливості на робочому місці, де акцент стоїть на нешанобливій поведінці в цілому, а не на конкретно сексуально-образливій чи сексуально-зумовленій поведінці, можуть дати кращі результати¹¹⁹.

98. Перспективними виявилися сторонні втручання, де третя сторона працює з кривдниками та підтримує жертв. Ці втручання принаймні знімають частину відповідальності, яку зазвичай покладають на жертв, коли залишають їх вирішувати ситуацію самостійно¹²⁰.

5.4 Стимування цькування й залякування з боку виборців

99. Що стосується нападів виборців на політиків, потрібно серйозно ставитися до фізичного та психологічного залякування. Відділи безпеки більше звикли захищати фізичну, а не психологічну недоторканість політиків, а тому можуть потребувати допомоги в розширенні свого інструментарію для роботи з цькуванням і погрозами. Навіть погрози, які навряд чи переростуть у фізичні напади, можуть бути згубними для психіки жертви та здатності у звичному режимі продовжувати свою політичну діяльність. Цькування, яке може й не бути кримінальним правопорушенням, усе одно може заважати політикам виконувати їхні функції та створювати нерівність в умовах для їхнього політичного представництва. Соціальні мережі потрібно розглядати як важливу платформу для психологічного насильства стосовно політиків.

115. Hulin, Charles L., Louise F. Fitzgerald, and Fritz Drasgow, 1996. 'Organizational Influences on Sexual Harassment.' – у виданні: *Women and Work: A Research and Policy Series, Vol. 5. Sexual Harassment in the Workplace: Perspectives, Frontiers, and Response Strategies*, ed. Margaret S. Stockdale. Thousand Oaks, CA: Sage Publications Inc.

116. Hulin, Fitzgerald, and Drasgow, 1996.

117. Fitzgerald and Cortina, 2018.

118. Bisom-Rapp, Susan. "Sex Harassment Training Must Change: The Case for Legal Incentives for Transformative Education and Prevention." *Stan. L. Rev. Online* 71 (2018): 60; Dobbin, Frank and Alexandra Kalev. 2017. "Training Programs and Reporting Systems Won't End Sexual Harassment. Promoting More Women Will." *Harvard Business Review* November 15.

119. Fitzgerald and Cortina, 2018.

120. Там само.

100. Рекомендовано, щоб у муніципалітетах, регіонах і всіх місцевих урядових організаціях був відділ безпеки або аналогічний підрозділ, щоб їм було відомо про фізичні та психологічні напади на посадовців, а також гендерні аспекти таких нападів. Суб'єкти, що відповідають за безпеку політиків, незалежно від того, чи це партійні, чи урядові суб'єкти, повинні розробити процедури реагування на проблематичних виборців, які виходять за межі простого оцінювання того, яка особа може становити загрозу фізичного насильства.

5.5 Прагнення до гендерно чутливих об'єднань і адміністрацій на місцевому та регіональному рівнях

101. Гендерно чутливий парламент – це той, що відповідає потребам та інтересам чоловіків і жінок за своїм складом, структурами, діяльністю, методами та роботою. Гендерно чутливі парламенти усувають перешкоди на шляху до повноцінної участі жінок і слугують позитивним прикладом або моделлю для суспільства в цілому¹²¹. Це визначення Міжпарламентського союзу підходить для об'єднань на всіх рівнях урядування.

102. Прийняття більшої кількості жінок на політичні посади та заохочення лідерства жінок у політиці – важливий складник, необхідний, щоб змінити організаційну культуру та зробити парламенти більш гендерно чутливими. Кількісне представництво жінок на місцевому та регіональному рівнях у Європі залежить від країни¹²². Офіційний і неофіційний склад політичних установ – основна галузь для діяльності, спрямованої на виправлення ситуації з недостатнім представництвом жінок у політиці.

103. У звіті для Палати громад Великої Британії Чайлдс надає детальні рекомендації щодо того, як зробити парламенти інклюзивними; більшість із цих рекомендацій актуальні для всіх рівнів урядування. Звіт засновується на думці, що «інклюзивний, ефективний і представницький парламент – це не просто розширення розмаїття виборних членів Палати; це також потребує їхньої рівноправної й ефективної участі в ньому»¹²³. Щоб зробити політичні установи інклюзивними для жінок і меншин, потрібні не лише писані правила. Не меншу вагу мають неофіційні норми, практики та культура, тобто звичний спосіб діяльності»¹²⁴.

104. Спираючись на систему Міжпарламентського союзу, Пальм'єрі виділяє чотири основні елементи гендерно чутливих парламентів:

- a. Визнання того, що відповідальність за досягнення гендерної рівності з погляду результатів політики та процедури однаково лежить на парламентах і партіях, а також на чоловіках і жінках у них.
- b. Політика та закони мають дозволяти парламентам здійснювати моніторинг, контролювати та переглядати свої досягнення у сфері гендерної рівності.
- c. Інституціоналізація гендерної інтеграції в роботі, пов'язаній із представництвом, формуванням законодавства та наглядом, щоб гарантувати облік і протидію гендерно зумовленій дискримінації.
- d. Прагнення до гендерно чутливих парламентської культури та робочого середовища, де заборонені дискримінаційні та упереджені норми й ставлення¹²⁵.

105. Одним із практичних організаційних аспектів, що можуть сприяти чи перешкоджати представництву різних соціальних груп, є час зібрань. Матері недостатньо представлені в політиці, а соціальні норми особливо ускладнюють можливість жінкам поєднувати свої обов'язки з догляду та політичні функції¹²⁶. З огляду на те, що політики можуть мати обов'язки з догляду, доцільно планувати зібрання на робочі години¹²⁷.

121. Міжпарламентський союз, 2016. План дій для гендерно чутливих парламентів. Женева.

122. Наприклад, див.: Alibegović, Dubravka Jurlina, Sunčana Slijeperčević and Josip Šipić (2013) 'The gender gap among local representatives: A potential for local development?' – у виданні: Egner, Björn, David Sweeting D and Pieter-Jan Klok (eds) *Local Councillors in Europe. Urban and Regional Research International*, vol 14. Springer VS, Wiesbaden, pp. 181–202.

123. Childs, Sarah. 2016. *The Good Parliament*. University of Bristol.

124. Там само.

125. Palmieri, Sonia. 2018. 'Gender-Sensitive Parliaments'. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.

126. Campbell, Rosie, and Sarah Childs. 2014. 'Parents in Parliament: "Where's Mum?"' *The Political Quarterly* 85(4): 487–92.

127. Childs, 2016.

106. Щоб нормалізувати участь жінок у політичних органах, важливо враховувати, як ґендерна лексика впливає на сприйняття жінок як політиків. Ґендерна лексика допомагає повторювати ідеї про те, що політика – це чоловіча сфера, а жінкам там не місце. Тому, наприклад, рекомендовано використовувати термін «голова», а не «мер»¹²⁸. Аналогічно тій самій меті слугує зображення не лише чоловіків на картинах у політичних будівлях. Експерименти показали, що жінки, які бачать зображення лідерок, роблять кращі промови. Це підтверджують як зовнішні спостерігачі, так і самі жінки¹²⁹. Освіта – основний компонент в арсеналі, який використовують для реалізації політики відсутності сексистської лексики в місцевих і регіональних органах влади, а також для розвитку й підвищення самооцінки дівчат у школах.

107. Ефективним засобом формування норм є складання кодексів професійної етики. Закони та норми демонструють, яка поведінка прийнятна, а яка ні, а також що існує безліч прикладів людей, які адаптували свою поведінку та засвоїли регульовані норми. Рейтинги та порівняння можуть слугувати досягненню однієї мети, що полягає в запровадженні норм¹³⁰.

108. Підкреслення важливості ролі, яку чоловіки можуть відігравати в активізації боротьби з ненавмисним сексизмом і щоденною сексистською агресією, які породжені нерівним співвідношенням сил між чоловіками та жінками, має вирішальне значення, адже вони роблять громадський простір ворожим середовищем для жінок. Не можна повторити надто багато разів, що боротьба із сексизмом – це справа не лише жінок.

109. Прозорість щодо ґендерно чутливих цілей політичних організацій і органів, а також відвертість стосовно того, наскільки цих цілей досягнуто, мають основне значення для відповідальності. Суб'єкти, які знають, що відповідатимуть за свої дії, пов'язані з розмаїтістю, менш упереджені¹³¹. Потрібно поєднувати довго- та короткострокові досяжні цілі.

128. Міжпарламентський союз, 2012.

129. Щоб ознайомитися з оглядом, див.: Bohnet, Iris. 2016. *What Works: Gender Equality by Design*. Cambridge/London: The Belknap Press of Harvard University Press.

130. Bohnet, Iris. 2016. *What Works: Gender Equality by Design*. Cambridge/London: The Belknap Press of Harvard University Press.

131. Там само.

Досягнення гендерної рівності та збалансованої політичної участі жінок і чоловіків у процесах прийняття політичних та суспільних рішень є надзвичайно важливим для повної реалізації прав людини, а також однією зі стратегічних цілей діяльності Ради Європи. Рівний розподіл повноважень щодо прийняття рішень між жінками та чоловіками різного походження й віку зміцнює і збагачує демократію.

Ця публікація представляє нормативно-правовий доробок Ради Європи з питань гендерної рівності, що стосується збалансованої політичної участі та представництва жінок і чоловіків. Її мета – сприяти підвищенню обізнаності учасників виборчих та політичних процесів у державах-членах Ради Європи про чинні стандарти і рекомендації, що містяться в резолюціях та рекомендаціях Комітету міністрів, Парламентської асамблеї, Конгресу місцевих та регіональних влад, стосовно дій та заходів, яких необхідно вжити для забезпечення безпечного політичного середовища й досягнення гендерної рівності та збалансованої участі жінок та чоловіків, що є запорукою сталого розвитку.

УКР

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією у сфері прав людини на континенті. Вона налічує 47 держав-членів, серед яких усі держави-члени Європейського Союзу. Кожна держава-член Ради Європи стала учасницею Європейської конвенції з прав людини – угоди, метою якої є захист прав людини, демократії та верховенства права. Дотримання Конвенції в державах-членах контролює Європейський суд з прав людини.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE